

SOCIJALIZAM NA KLUPI

2. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
SOCIJALIZAM NA KLUPI

Socijalizam: izgradnja i razgradnja
PULA, 1-3. LISTOPADA 2015.

2nd INTERNATIONAL CONFERENCE
SOCIALISM ON THE BENCH

Socialism: construction and deconstruction
PULA, OCTOBER 1-3, 2015

2. međunarodni znanstveni skup Socijalizam na klupi
SOCIJALIZAM: IZGRADNJA I RAZGRADNJA
Knjiga sažetaka
2nd International Conference Socialism on the Bench
SOCIALISM: CONSTRUCTION AND DECONSTRUCTION
Book of Abstracts

Biblioteka Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma
CeKaPISarnica, svezak br. 6

Nakladnik
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

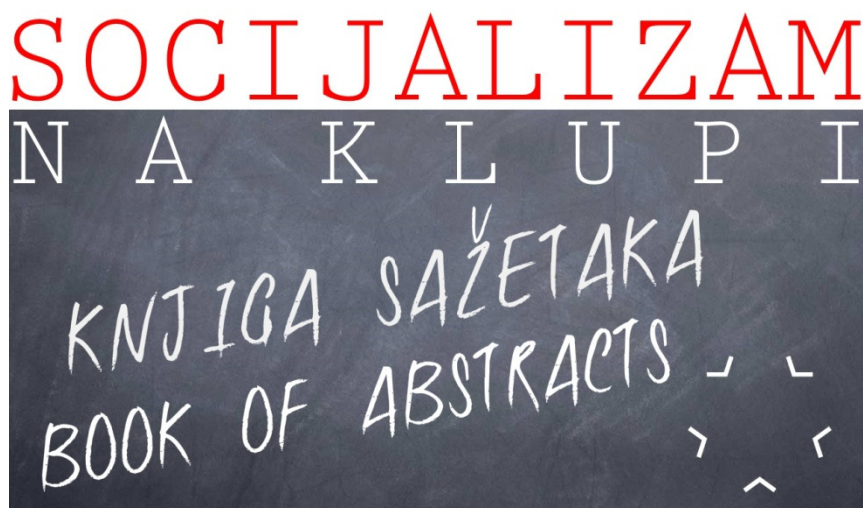
Za nakladnika
prof. dr. sc. Alfio Barbieri

Urednici izdanja
Lada Duraković, glavna urednica
Chiara Bonfiglioli
Igor Duda
Boris Koroman
Andrea Matošević
Igor Stanić

ISBN 978-953-7320-09-6

Skup je organiziran uz potporu

2. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

SOCIJALIZAM NA KLUPI

Socijalizam: izgradnja i razgradnja

PULA, 1-3. LISTOPADA 2015.

2nd INTERNATIONAL CONFERENCE

SOCIALISM ON THE BENCH

Socialism: construction and deconstruction

PULA, OCTOBER 1-3, 2015

Pula 2015.

S A D R Ź A J
C O N T E N T S

Poziv na sudjelovanje / Call for papers	5
Program skupa / Conference Program	9
Sažeci / Abstracts	18
Sudionici / Participants	82

POZIV NA SUDJELOVANJE
CALL FOR PAPERS

Veliki odaziv na prvi znanstveni skup *Socijalizam na klupi. Kulturološke i povijesne interpretacije jugoslavenskoga i postjugoslavenskih društava*, koji je održan 5-7. prosinca 2013. u Puli u organizaciji CKPIS-a, pokazao je potrebu za uspostavljanjem kontinuiteta okupljanja znanstvenika koji se bave kulturološkim i povijesnim aspektima ove teme. S gotovo stotinu sudionika iz raznih zemalja skup u Puli se dijelom profilirao i kao generacijski i pokazao je kako metaforički koncept „vraćanja socijalizma na klupu“ (kao teme na istraživačkom radnom stolu ili studentskoj klupi, ali i, ovisno o interpretacijama, na optuženičkoj ili klupi za rezervne igrače), može biti okvir unutar kojega se odvija plodna akademska komunikacija i istraživačka razmjena. Izlaganja sa skupa objavljena su 2013. u zborniku *Socijalizam na klupi* i 2014. kao temati u tri hrvatska znanstvena časopisa (*Časopis za suvremenu povijest*, *Historijski zbornik*, *Narodna umjetnost*). Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma želi i s drugim znanstvenim skupom nastaviti i kontinuirano razvijati praksu dvogodišnjih susretanja istraživača koji se bave socijalizmom.

Drugi međunarodni znanstveni skup *Socijalizam na klupi* s temom ***Socijalizam: izgradnja i razgradnja*** želi povezati socijalistička i postsocijalistička iskustva u Europi te obuhvatiti jugoslavenske, postjugoslavenske i europske teme. Održava se 2015. godine, na 70. obljetnicu uspostave socijalističke Jugoslavije i na 25. godišnjicu prvih višestranačkih izbora u jugoslavenskim republikama koje su uskoro potom postale neovisne države. Godina 1945. i godina 1990. i u širem su europskom povijesnom kontekstu označile početak uspostavljanja poratnih državno-socijalističkih režima i vrhunac procesa njihova urušavanja. Skup se stoga fokusira na teme, žarišta i probleme koji se u Europi otvaraju početkom komunističke vladavine i uvođenjem socijalizma na nizu područja: od posebnosti socijalističkoga društvenog i ekonomskog modela, njegove unutarnje i vanjske politike određene postojanjem hladnoratovskih i unutarnjih ideoloških neprijatelja, do koncepta masovnosti i društvene jednakosti, ideje o novome čovjeku te primjene načela modernosti i odgovarajućih kulturnih politika. Pored usmjerenosti na formativne procese i njihove različite artikulacije, od političkih do umjetničkih, naš je cilj upozoriti i na složenost pojava koje nastaju razgradnjom socijalizma. Krećući od početka osamdesetih godina, tzv. dekadentnog socijalizma i njegovih sivih zona, gospodarske i društvene krize, sve do uvođenja tržišnoga gospodarstva i parlamentarne demokracije, raspada socijalističkih federacija te oblikovanja koncepta „tranzicije“ u devedesetima, razgradnja socijalizma također otvara različite istraživačke teme. Razdoblje postsocijalizma i tranzicije s temama kulturnih „zaostataka“, artikulacijama u novome kontekstu te reprezentacijama socijalističkoga vremena u književnosti, medijima, filmu i kulturi uopće također su obuhvaćeni temom razgradnje socijalizma.

Cilj je i ovoga skupa jačanje suradnje među znanstvenicima, usmjeravanje na istraživački i epistemološki dijalog, uočavanje tematskih, metodoloških i interpretacijskih podudarnosti, ali i različitih iskustava.

Kotizacija nije predviđena. Sudionici sami snose trošak putovanja i smještaja, a osigurana su im dva dnevna obroka (ručak i večera) i popust u preporučenom hotelu. Ovisno o interesu sudionika, nakon skupa moguće je dogovoriti zajedničko objavljivanje radova. Službeni jezici skupa su hrvatski (i međusobno razumljivi jezici) i engleski. Predviđeno trajanje izlaganja je 15 minuta.

Rok za prijavu za sudjelovanje je **1. travnja 2015.** Sažetak duljine oko 200 riječi i kratki životopis šalje se na e-mail adresu **ckpis.conf@gmail.com**. Do 30. travnja 2015. uslijedit će obavijest o prihvaćenim izlaganjima uz daljnje obavijesti o skupu.

Veselim se vašim prijavama!

Pula, 28. siječnja 2015.

Organizacijski odbor

*The great response generated by the first International conference organized by the CKPIS, titled Socialism on the Bench. Cultural and Historical Interpretations of Yugoslav and Post-Yugoslav Societies, and held in Pula, 5-7 December 2013, has demonstrated the necessity to establish a continuity of meetings among scholars dealing with the cultural and historical aspects of socialism. With almost one hundred participants, the conference in Pula also became a generational academic gathering. The conference showed that the metaphorical idea of "putting socialism on the bench" (on the researcher's or student's desk, or, depending of the researcher's interpretation, on the court bench or the substitutes' bench) could constitute a framework of productive academic dialogue and researchers' exchange. Many conference papers have been published in the book *Socialism on the Bench in 2013* and in the special issues of three Croatian academic journals in 2014 (Časopis za suvremenu povijest, Historijski zbornik, Narodna umjetnost). With its second international conference, the Centre for Cultural and Historical Research of Socialism wishes to pursue and enhance the practice of biannual meetings among scholars who are focusing on the study of socialism.*

*The second International Conference Socialism on the Bench is centred on the theme **Socialism: Construction and Deconstruction** and aims to connect socialist and post-socialist experiences in Europe by including Yugoslav, post-Yugoslav and European topics. It will take place on the 70th anniversary of the establishment of socialist Yugoslavia and on the 25th anniversary of the first multiparty elections held in Yugoslav republics that were soon to gain their independence. In a broader European historical context, 1945 stands as the year in which post-war state socialist regimes were established, while 1990 marks the peak of their dissolution. Thus, the conference will encompass the questions and problems that rose from the establishment of communist power and from the introduction of socialism in Europe, such as, for instance, the*

particularities of socialist social and economic model, its domestic and foreign policies in relation to its Cold War and internal ideological enemies, the concept of mass and social equality, the idea of the socialist 'new man' and the application of principles of modernity and its corresponding cultural policies. Along with our focus on formative processes and their various articulations, from political to artistic, our aim is to emphasize the complexity of phenomena that emerge from the dissolution of socialism. The demise of socialism opens up various research topics, ranging from the economic and social crisis of the early 1980s, the so called decadent socialism and its grey areas, to the introduction of market economy and of parliamentary democracy, which led to the dissolution of the Yugoslav federation and other socialist federative states and to the emergence of the concept of "transition" in the 1990s. The dissolution of socialism also includes its post-socialist "remains" in the cultural sphere, particularly contemporary articulations of the new social context and current representations of the socialist period in literature, media, film and culture.

The goal of the conference is to strengthen the communication and collaboration between scholars, to encourage research and epistemological dialogue, to perceive and discuss topical, methodological and interpretational similarities, as well as different experiences in the research of socialism.

There is no conference fee. Participants will have to arrange their own trip and accommodation. Conference organizers will provide two main meals (dinner and supper) during the three days of the conference and arrange a discount at the recommended hotel. Depending on the participants' interest, it will be possible to agree on joint publication projects after the conference. The conference languages will be Croatian (and mutually understandable regional languages) and English. Presentation time is 15 minutes.

*A 200 word proposal in Croatian or English and a brief CV should be submitted by the **1st of April 2015**. Proposals can be submitted via e-mail to the following address **ckpis.conf@gmail.com**. By the 30th of April, applicants will be notified about the acceptance of their proposal and will receive further details about the conference.*

We are looking forward to your submissions!

Pula, January 28, 2015

Organizing Committee

PROGRAM SKUPA
CONFERENCE PROGRAM

MJESTO ODRŽAVANJA SKUPA/ CONFERENCE VENUE
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli / *Juraj Dobrila University of Pula*

**OTVARANJE, ZATVARANJE I POZVANA PREDAVANJA /
OPENING, CLOSING AND KEYNOTE LECTURES**

Dvorana Pula, Fakultet ekonomije i turizma, prizemlje/ *Lecture Hall Pula, Faculty of Economics and Tourism, ground floor*

Svečana dvorana Tone Peruško, Odjel za humanističke znanosti, drugi kat/ *Aula Magna Tone Peruško, Department of Humanities, second floor*

RAD PO SKECIJAMA/ WORK IN SECTIONS

Dvorane/ *Lecture rooms:*

12 (prizemlje/ *ground floor*), 17 (prvi kat/ *first floor*), 18 (prvi kat/ *first floor*),

28/4 (2. polukat/ *2nd mezzanine*), 28/5 (2. polukat/ *2nd mezzanine*)

Po 15 minuta svako izlaganje i 10 minuta za raspravu nakon svakog izlaganja./ *Duration: 15 minutes per presentation and 10 minutes per discussion after every paper.*

STANKE/ BREAKS

Osvježenje u prizemlju / *Refreshments at the entrance hall*

RUČAK/ LUNCH

Studentski restoran / *Student canteen, ulaz iz / entrance from Preradovičeva 28*

MREŽNA STRANICA/ WEB-PAGE

<http://www.unipu.hr/index.php?id=klupa2015>

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015.

10.00	REGISTRACIJA , Odjel za humanističke znanosti, I. Matetića Ronjgova 1, prizemlje REGISTRATION , Department of Humanities, I. Matetića Ronjgova 1, ground floor
12.00	OTVORENJE , Dvorana Pula, Fakultet ekonomije i turizma, Preradovičeva 1, prizemlje OPENING , Lecture Hall Pula, Faculty of Economics and Tourism, ground floor
12.30	POZVANO PREDAVANJE , Dvorana Pula, Fakultet ekonomije i turizma, prizemlje KEYNOTE LECTURE , Lecture Hall Pula, Faculty of Economics and Tourism, ground floor Tvrtko Jakovina : Pobjeda politike nad državništvom. Kako je diplomacija SFRJ internacionalizirala krizu u SFRJ i kako je unutarnja politika nadvladala vanjsku?
14.00	Ručak , Studentski restoran, Kampus, ulaz iz Preradovičeve 28 Lunch , Student canteen, Campus, entrance from Preradovičeva 28
16.00	RAD PO SEKCIJAMA / WORK IN SECTIONS Odjel za humanističke znanosti, I. Matetića Ronjgova 1, dvorane 12, 17, 18, 28/4, 28/5 Department of Humanities, I. Matetića Ronjgova 1, lecture rooms 12, 17, 18, 28/4, 28/5

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015., Dvorana/Room 28/5 (2. polukat/2 nd mezzanine)	
16.00	A1: TITOIZAM I JUGOSLAVENSTVO / TITOISM AND YUGOSLAVISM
	Moderator: Dragan Markovina
	Goran Marković: Politički sistem socijalističke Jugoslavije između samoupravljanja i participacije
	Ljubica Spaskovska: From the European periphery to the global arena and back - transformations of global citizenship in the former Yugoslavia
	Zdenko Čepić: Titoizam i kraj Jugoslavije
17.40	Stanka / Break
18.00	A2: IZGRADNJA IDEOLOGIJE SOCIJALIZMA / CONSTRUCTING IDEOLOGY IN YU SOCIALISM
	Moderator: Igor Duda
	Marco Abram: Rijeka as a "bastion of Brotherhood and Unity". Politics of identity in a "new" Yugoslav socialist city
	Igor Stanić: „U našim uslovima ovim radom stvaramo novog čovjeka“. Izgradnja socijalističkog radnika u Hrvatskoj 1945.–1960. godine

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015., Dvorana/Room 12 (prizemlje/ground floor)	
16.00	B1: EKONOMSKA POLITIKA / POLITICS of ECONOMY
	Moderator: Sven Cvek
	Domagoj Mihaljević: Kontradikcije jugoslavenskog socijalizma
	Lilijana Burcar: Distortion and defamation of systemic gains for women in socialist Yugoslavia through the adoption of liberal Western feminist lenses
	Jure Ramšak: Towards the new international economic order or business as usual? Cooperation between Slovenian enterprises and developing countries in the 1970s and 1980s
17.40	Stanka / Break
18.00	B2: GOSPODARSKA I DRUŠTVENA POVIJEST / ECONOMIC AND SOCIAL HISTORY
	Moderatorica: Ana Kladnik
	Vedran Dukovski: Krijumčarenje i stvaranje crnoga tržišta kao posljedica gospodarsko-političkih prilika u hrvatskome dijelu Zone B Julijske krajine u razdoblju 1945.–1947.
	Ivan Žagar: Sjeverni Jadran i obnova jugoslavenskog turizma nakon Drugoga svjetskog rata
	Semir Koljić: Nezaposlenost 1960-ih – prilog raspravi o posebnostima jugoslavenskog socijalizma

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015., Dvorana/Room 17 (prvi kat/first floor)	
16.00	C1: SPORT, MODERNIZACIJA I IDEOLOGIJA / SPORT, MODERNISATION AND IDEOLOGY
	Moderator: Igor Stanić
	Hrvoje Klasić: "Physical education in the service of the people!" A contribution to the study of Yugoslav Communism
	Peter Laszlo: Football gatherings in Romania as tool for alternative reality
	Jasenko Zekić: MIS '79. – između političke razgradnje i infrastrukturne izgradnje
	Zlatko Jovanović: "Naša akcija: Olimpijski osmijeh." Disciplining Sarajevans for the Olympics
17.40	Stanka / Break
18.00	C2: SOCIJALIZAM I MEDIJI / SOCIALISM AND MEDIA
	Moderatorica: Tanja Petrović
	Magdalena Najbar Agičić: Izgradnja medijskog monopola – Komunistička partija i mediji nakon 1945. godine
	Lidija Bencetić: Konstruiranje javnoga mnijenja u Jugoslaviji 1945.–1962.: primjer zagrebačkog Vjesnika
	Boris Koroman: „Jedi brže, cijene rastu“ – Odjeci ekonomske krize osamdesetih godina u humorističnim prilozima radničkog (tvorničkog) tiska

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015., Dvorana/Room 18 (prvi kat/first floor)

16.00	D1: KULTURA PAMĆENJA / CULTURAL MEMORY
	Moderatorica: Ana Hofman
	Srdan Radović: (Re)konstrukcija (jugo)socijalističke svakodnevice u recentnoj izložbenoj praksi
	Ana Panić: U potrazi za socijalističkim prostorom – konstrukcija i destrukcija mita
	Tamara Buble: Politike sjećanja i zaborava na zagrebačkom groblju Mirogoj u postsocijalizmu: primjer grobnica sudionika NOB-a
	Kinga Siewior: (Post)communist Sites of Memory in Postwar Poland
17.40	Stanka / Break
18.00	D2: JUGOSLAVIJA I SVIJET / YUGOSLAVIA AND THE WORLD
	Moderatorica: Ljubica Spaskovska
	Anne Madelain: Evropska zabuna glede raspada Jugoslavije
	Carlos Gonzales Villa: So what's wrong with Yugoslavia? The answer of the New World Order
	Gordana Crnković: Yugoslavia's Socialist Past and the American Students' Present

ČETVRTAK / THURSDAY, 1.10.2015., Dvorana/Room Dvorana/Room 28/4 (2. polukat/2nd mezzanine)

16.00	E1: RAD I IZGRADNJA SOCIJALIZMA / WORK AND CONSTRUCTION OF SOCIALISM
	Moderatorica: Chiara Bonfiglioli
	Mateja Habinc: A strategic relationship between holidays and working competition during the first years of the socialist Yugoslavia
	Milan Sovilj: Pogled iz Čehoslovačke na izgradnju socijalizma u Jugoslaviji: Omladinske radne akcije prvih godina posle Drugog svetskog rata
	Andrea Matošević: Omladinske radne akcije: kontinuiteti i odmaci u izgradnji socijalističke omladine
17.40	Stanka / Break
18.00	E2: INDUSTRIJALIZACIJA I DEINDUSTRIJALIZACIJA / INDUSTRIALIZATION AND DEINDUSTRIALIZATION
	Moderator: Mišo Kapetanović
	Goran Arčabić: Izgradnja industrije u Zagrebu i industrijsko naslijeđe 1950-ih i 1960-ih godina
	Gyöngyi Pásztor: Deindustrialised Places in the Narratives of the Former Factory Workers
	Chiara Bonfiglioli: Women's working identities during socialism and the post-socialist end of work

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015.

9.30	RAD PO SEKCIJAMA, dvorane / WORK IN SECTIONS: lecture rooms: 12, 17, 18, 28/4, 28/5
	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna
12.30	Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeva 28
16.00	RAD PO SEKCIJAMA, dvorane / WORK IN SECTIONS: lecture rooms: 12, 17, 18, 28/4, 28/5

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015., Dvorana/Room 28/5 (2. polukat/2nd mezzanine)

9.30	A3, NACIJE I IDENTITETI / NATIONS AND IDENTITIES
	Moderator: Hrvoje Klasić
	Marko Zajc: Slovenian Intellectuals and Yugoslavism in the 1980s: Class or Nation?
	Stipe Kljajić: Poslije Tita, Tuđman i Čosić. Konzervativizam protiv socijalističke revolucije
	Igor Štiks: Yugoslavism – The Fall of an Idea
10.45	Stanka / Break

11.00	A4: NACIONALIZAM I DEVEDESETE / NATIONALISM AND 1990s
	Moderator: Igor Stiks
	Vladimir Filipović: SOCIJALIZAM = SRBI: Razgradnja socijalizma na području Banovine nakon 1995.
	Dora Komnenović: Reading between the Lines: Book "Purges" in the (Former) Yugoslav Space in the 1990s
	Dragan Markovina: Od industrijskog grada do socijalne bombe: Split devedesetih godina
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeve 28
16.00	A5: IZGRADNJA DEMOKRACIJE / BUILDING DEMOCRACY
	Moderator: Srđan Radović
	Adriano Ivetić: Pisanje Danasa o Hrvatskoj demokratskoj zajednici uoči višestranačkih izbora 1990.
	Driton Kuci, Ylber Sela, Pishtar Lutfiu: The status and role of the Parliament in the democratic transition and consolidation of the Western Balkans: Dilemmas and Challenges
	Budislav Vukas, Maja Polić: Hrvatski oproštaj sa socijalizmom - Ustavni amandmani iz lipnja i srpnja 1990. – pravnopovijesni i politički odjeci
17.40	Stanka / Break
18.00	A6: DISIDENTI I NACIONALIZAM / DISSIDENTS AND NATIONALISM
	Moderator: Branimir Janković
	Ivica Miškulin: „Neugodna smetala“: kako su hrvatski disidenti pridonijeli razgradnji socijalističke Jugoslavije (1980. – 1990.)
	Filip Zoričić: Vlado Gotovac – od disidenta do disidenta
	Aleš Gabrič: Intelektualci i kritika države u Sloveniji u osamdesetim godinama

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015., Dvorana/Room 12 (prizemlje/ground floor)	
9.30	B3: POLITIKA DJETINSTVA / POLITICS OF CHILDHOOD
	Moderator: Anita Buhin
	Sanja Petrović Todosijević: Proizvođenje heroja. Školovanje jugoslovenskih dečaka u suvorovskim vojnim školama u SSSR-u 1945.–1954.
	Igor Duda: „Program zasad obustaviti!“ Savez pionira Jugoslavije između reforme i ukidanja
	Milica Popović: Yugo nostalgia – resistance for the last generation of pioneers
10.45	Stanka / Break
11.00	B4: MLADI I PARTIJA / YOUTH AND THE PARTY
	Moderator: Igor Duda
	Fuček Marko: Socijalistički mladi čovjek: sinegdoha kulturne politike KPJ prema mladima, 1945.–1960.
	Tatjana Šarić: Komunističke omladinske organizacije u poraću i oporba njihovom djelovanju među mladima
	Mario Stipančević: Kadrovi sa Sutle
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeve 28
16.00	B5: COLLECTIVE MEMORY 1 (PANEL Instituta za povijest umjetnosti)
	Moderatorica: Sanja Horvatinčić
	Marija Jauković: Performance of commemorating / Performing heritage
	Ljiljana Kolečnik: About the power elites, monuments and limits of modernist abstraction
	Sanja Horvatinčić: Between the Authentic and the Symbolic: Imaginary Elements of Yugoslav WWII Memorials and the Recreation of the Event
17.40	Stanka / Break

18.00	B6: COLLECTIVE MEMORY 2 (IPU)
	Moderatorica: Ljiljana Kolečnik
	Andrew Herscher: Petrova Gora as Symptom
	Nikolai Vukov: The Traces of Heroic Times in an Ideological Context: Collective Memory of National History Events and its Monumental Representation in Bulgaria in Late 1960s and 1970s

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015., Dvorana/Room 17 (prvi kat/first floor)	
9.30	C3: IDEOLOGIJA I UMJETNOST / IDEOLOGY AND ART
	Moderatorica: Iva Prodanov Krajišnik
	Lada Duraković: „Po obrazovanju i kulturi seriozni muzičar i pedagog, a po srcu strastveni muzikant“: Profil nastavnika glazbenog odgoja u Hrvatskoj u ranome socijalizmu
	Sonja Zdravkova-Džeparoska, Ana Stojanoska: Deconstructing the idea of socialistic theatre. Macedonian theater experience - the dominant axes
	Srdan Atanasovski: Songbooks, Partisan Narratives, and Producing New Core Landscapes of Socialist Yugoslavia
10.45	Stanka / Break
11.00	C4: POPULARNA GLAZBA / POPULAR MUSIC
	Moderatorica: Lada Duraković
	Ana Petrov: „Ko ne sluša pjesmu, slušaće oluju“: politike jugoslovenske popularne muzike osamdesetih godina 20. veka
	Bogdan Đaković: Đorđe Balašević (1953) i elementi vrednosnog sistema jugoslovenske države
	Ira Prodanov Krajišnik: Rok opera kao angažovana umetnost Predraga Pedje Vraneševića
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna
	Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeva 28
16.00	C5: SOCIJALNA POLITIKA / WELFARE AND SOCIAL POLICY
	Moderator: Andrea Matošević
	Darko Dukovski: Socijalna politika i skrb narodne vlasti u Istri 1945.–1947.
	Paul Stubbs, Siniša Zrinščak: Social Policy, Socialism and the Crisis in 1980s Yugoslavia
	Natalija Perišić, Jelena Vidojević: Challenging and Deconstructing Welfare Myths in the Socialist Serbia
	Natalija Gjeri Robić: Višestruka značenja beskućništva u „tranzicijskim“ 1990-im godinama u Hrvatskoj
17.40	Stanka / Break
18.00	C6: LIMINALNOST KULTURE / CULTURAL LIMINALITY
	Moderator: Boris Koroman
	Anita Buhin: Glamur na jugoslavenski način. Televizija i stvaranje popularnih ličnosti
	Tanja Petrović i Ana Hofman: Liminalnost i pozni socijalizam
	Tatomir Toroman: Analiza masovne kulture, kiča i šunda u širim okvirima društvenog raslojavanja u socijalističkoj Jugoslaviji

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015., Dvorana/Room 18 (prvi kat/first floor)	
9.30	D3: ŽENA U BORBI ŽENA U MODI (PANEL Centra za istraživanje mode i odijevanja)
	Moderatorica: Ana Petrov
	Lea Vene, Ivana Čuljak: Žena u borbi / žena u modi: vizualna konstrukcija i reprezentacija žene preko medija fotografije u fazi socijalističkog realizma
	Ante Tonči Vladislavić, Sonja Briski Uzelac: Retorika foto-slike u funkciji medija masovnog vizualnog komuniciranja i kanonizacije ideološke matrice „muškosti“
10.45	Stanka / Break
11.00	D4: ŽENA NOVOG TIPA / NEW SOCIALIST WOMAN
	Moderatorica: Anita Buhin
	Danijela Lugarić: „Zar vi želite biti muškarac?“ – politika jednakosti i „žensko pitanje“ tijekom

	ruske sovjetske kulture kasnog socijalizma
	Nikola Baković: Od Materica do „Deda Mraze“. Proslava Nove godine kao ideologizovani medijum emancipacije. Perspektiva Antifašističkog fronta žena u Čacku 1945.–1950.
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeva 28
16.00	D5: MIGRACIJE / MIGRATIONS Moderatorica: Magdalena Najbar-Agičić
	Miha Kosmač: Odnos jugoslavenskih vlasti prema iseljavanju stanovništva iz Istre i Slovenskog primorja (1945–1948.)
	Marica Karakaš Obradović: Povratak hrvatske prijeratne emigracije u komunističku Jugoslaviju
	Peter Vukman: Friends or Enemies? The Cominformist Emigrants and the Hungarian State Security (1948–1953)
	Francesca Rolandi: Migration as Constructive or Destructive Elements in Socialist Yugoslavia
17.40	Stanka / Break
18.00	D6: PRAKSE RODA I SEKSUALNOSTI / PRACTICES OF GENDER AND SEXUALITY Moderatorica: Chiara Bonfiglioli
	Zsafia Lorand: Feminist (re)visions of politics in Yugoslavia from the 1970s to the late 1980s
	Franko Dota: Muška homoseksualnost u jugoslavenskom kaznenom pravu: povijest neuspjelih pokušaja dekriminalizacije
	Eva Schäffler: Deconstruction of Socialism? Views on sexuality and gender in the eastern German magazine Superillu in the 1990s

PETAK / FRIDAY, 2.10.2015., Dvorana/Room 28/4 (2. polukat/2 nd mezzanine)	
9.30	E3: GRIEVANCES AND IDENTITY FROM THE 1960s (PANEL by Centre for Southeast European Studies) Moderator: Florian Bieber
	Vladimir Unkovski Korica: Working Class Identity and the Struggle for Regional Autonomy in Socialist Vojvodina 1961–1988
	Vladan Vukliš: Testing the Program: Self-management in Ljubija iron mines in the early 1960s
	Ulrike Schult: The Informal Side of Socialist Self-Management in Yugoslav Automotive Factories 1965–1985
10.45	Stanka / Break
11.00	E4: OTHER FORMS OF LABOUR: VOLUNTARY WORK AND GASTARBEITER RETURN (PANEL CSEES) Moderatorica: Chiara Bonfiglioli
	Ana Kladnik: Voluntary Work and History from Bellow in Late Socialist Slovenia: The Case of Volunteer Fire Departments
	Sara Bernard: Policies towards Migrant Workers' Reintegration and Labour Market Transformations in Late Socialist Yugoslavia
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Renata Jambrešić Kirin: Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenskom socijalizmu
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeva 28
16.00	E5: BETWEEN CLASS and NATION: LABOUR IN YUGOSLAVIA DURING THE 1980s (PANEL CSEES) Moderator: Rory Archer
	Sven Cvek, Jasna Račić, Snježana Ivčić: Yugoslav Labor in Transition: The Case of Borovo
	Hajrudin Hromadžić: The story about proud industrial worker: the case study of textiles fabric 'Kombiteks' Bihać, Bosnia and Herzegovina
	Goran Musić: 'They Came as Workers and Left as Serbs': The Role of Rakovica's Blue-Collar Workers in Serbian Social Mobilizations of the Late 1980s
17.15	Stanka / Break

17.35	E6: LABOUR ON the BRINK of CAPITALISM (PANEL CSEES)
	Moderator: Karl Kaser
	Rory Archer: 'It was better when it was worse'. Ruptures, socialist and post-socialist temporalities
	Anna Calori: Globalisation or exploitation? Debating reforms in the late socialist workplace
	Ivan Rajković: Labour, now!: tracing industrial slowdown, unproductive employment and calls for work ethic in postsocialist Serbia
	Kathrin Jurkat: Privatization in Serbian post-socialist factories – perspectives from below

SUBOTA / SATURDAY, 3.10.2015.

9.30	RAD PO SEKCIJAMA, dvorane / WORK IN SECTIONS: lecture rooms: 28/5, 12, 17, 18
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Breda Luthar: The Study of Material Culture and the Project of Researching Socialism
13.45	ZATVARANJE KONFERENCIJE / CLOSING OF THE CONFERENCE
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / Student canteen, Preradovićeve 28

SUBOTA / SATURDAY, 3.10.2015., Dvorana/Room 28/5 (2. polukat/2nd mezzanine)

9.30	A7: PRIJEPORI KOMUNIZMA / COMMUNISM ISSUES
	Moderatorica: Snježana Koren
	Josip Mihaljević, Goran Miljan: Pokušaji izgradnje totalitarnih društava u Hrvatskoj: Usporedba ustaškog i komunističkog totalitarnog eksperimenta
	József Juhász: Tamnica naroda, nestanak etniciteta ili inkubator nacija? Nekoliko iskustva socijalističkih federacija
	Adin Crnkčić: Proces dekomunizacije v postjugoslavanskom obdobju
10.45	Stanka / Break
11.00	A8: POLITIKA POVIJESTI / POLITICS OF HISTORY
	Moderator: Igor Duda
	Snježana Koren: „To sam htio da proverim kod Tebe“: komentari Josipa Broza Tita na tekst Pregleda istorije SKJ
	Branimir Janković: Što se dogodilo sa socijalističkim povjesničarima u Hrvatskoj nakon pada socijalizma?
	Angeliki Mouzakiti: Communist Romania in Romanian historiography from the early 1990's and onwards
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Breda Luthar: The Study of Material Culture and the Project of Researching Socialism
13.45	ZATVARANJE KONFERENCIJE
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / Student canteen, Preradovićeve 28

SUBOTA / SATURDAY, 3.10.2015., Dvorana/Room 12 (prizemlje/ground floor)

9.30	B7: COLLECTIVE MEMORY 3 (IPU)
	Moderatorica: Ljiljana Kolečnik
	Olga Manojlović Pintar: The Memory Remembered: Parks of Remembrance as Forums of History in Socialist Yugoslavia
	Nevena Škrbić Alempijević: Performing Memory in Tito's Birthplace
	Vjeran Pavlaković: Nurturing the Revolution: Partisan Veteran Organizations and the Construction of Socialism in the SFRY
10.45	Stanka / Break
11.00	B8: SOCIJALIZAM, URBANIZAM I ARHITEKTURA / SOCIALISM, URBANISM, ARCHITECTURE
	Moderator: Mišo Kapetanović

	Lidija Butković Mićin: Mostovi i ceste – izgradnja socijalizma i komunalnog zajedništva u poratnoj Rijeci
	Renata Margaretić Urlić: Novi Zagreb: utopija ili distopija nove socijalističke zajednice
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Breda Luthar: The Study of Material Culture and the Project of Researching Socialism
13.45	ZATVARANJE KONFERENCIJE
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeve 28

SUBOTA / SATURDAY, 3.10.2015., Dvorana/Room 17 (prvi kat/first floor)	
9.30	C7: TELEVIZIJA / TELEVISION
	Moderator: Boris Koroman
	Sabina Mihelj: The Silent Revolution: Television and everyday Life in Socialist Eastern Europe
	Jakub Machek: Exemplary socialist men and women on screen - Idealistic, propagandistic or hegemonic models of femininities and masculinities in 1970s Czech TV serials?
	Brankica Drašković: Jugonostalgija u televizijskim dokumentarnim i zabavnim formama – između zabave i ideologije
10.45	Stanka / Break
11.00	C8: FILM / FILM
	Moderator: Andrea Matošević
	Marija Grujić: Capitalism, Survival and Sentimentality (of) – Film Comedies in 1980s (in) Yugoslavia. Or: Capitalism, Survival and Sentimentality in 1980s Yugoslav Film Comedies
	Dunja Jelenković: Construction, Deconstruction and Reconstruction of the Yugoslav Documentary and Short Film Festival (1954–today)
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Breda Luthar: The Study of Material Culture and the Project of Researching Socialism
13.45	ZATVARANJE KONFERENCIJE
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeve 28

SUBOTA / SATURDAY, 3.10.2015., Dvorana/Room 18 (prvi kat/first floor)	
9.30	D7: SVAKODNEVNICA / EVERYDAY LIFE
	Moderator: Igor Stanić
	Sergej Filipović: Skupljanje albuma sa sličicama u Jugoslaviji: poticaj razvoju potrošačke kulture?
	Aida Ličina: Svakodnevnica stanovnika Sarajeva u prvoj polovini 1970-ih godina
	Martin Pogačar: Fičo: modernizacija, nacionalizacija in zbrisani spomini
10.45	Stanka / Break
11.00	D8: PITANJA JEZIKA / LANGUAGE ISSUES
	Moderatorica: Lada Duraković
	Teodora Fonović Cvijanović, Vanessa Vitković Marčeta: Jezik Raškoga rudara
	Gjorgje Bozhoviq: Prolegomena za sociolingvistiku tranzicije
12.15	Stanka / Break
12.30	POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE, Svečana dvorana / Aula Magna Breda Luthar: The Study of Material Culture and the Project of Researching Socialism
13.45	ZATVARANJE KONFERENCIJE
14.00	Ručak / Lunch, Studentski restoran / <i>Student canteen</i> , Preradovićeve 28

S A Ž E C I
A B S T R A C T S

Pozvani predavači / Keynote speakers

Tvrtko Jakovina

Pobjeda politike nad državništvom. Kako je diplomacija SFRJ internacionalizirala krizu u SFRJ i kako je unutarnja politika nadvladala vanjsku?

U 40. godini nakon Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, koja je u Helsinkiju promijenila svijet 1. kolovoza 1975., govorit ću o NNZ, grupaciji europskih država stvorenoj u tijeku priprema za skup i koja je djelovala sve do završetka Hladnog rata. Jugoslavija je bila jedna od najaktivnijih članica Neutralnih i nesvrstanih zemalja Europe, grupacije koja je okupljala nekoliko mikroskopskih država, ali i više vrlo utjecajnih i bogatih zemalja, kao što je Švedska, Finska, Austrija, Švicarska, Jugoslavija... U skladu s temom pulskog skupa, nastojat ću pokazati kako je tekla izgradnja jednog modela, nastojanje da on postane jedna od poluga jačanja jugoslavenkog vanjskopolitičkog položaja, jugoslavenkog izlaska iz krize ili internacionalizacije krize krajem osamdesetih, ali i kako je raspad države i političkog sustava kojeg je činio Hladni rat djelovao na nestanak NNZ-a i SFRJ, odnosno kako se taj međunarodni mehanizam razgradio.

Renata Jambrešić Kirin

Izgradnja „nove žene“ i razgradnja političke ostavštine javnih intelektualki u ranom jugoslavenkom socijalizmu

Ono u čemu se domaće i inozemne istraživačice položaja žena i ženskih prava u socijalističkoj Jugoslaviji više-manje slažu, jest diskrepancija zamišljenog i ostvarenog socijalističkog ideala jednakosti u području rodnih odnosa te pritajeni sukob konzervativnih i patrijarhalnih s feminističkim i emancipacijskim vrednotama u oblikovanju novog socijalističkog čovjeka i „nove žene“, simbola jugoslavenke modernosti. Ovaj će se rad tek uzgred osvrnuti na paroksizam položaja nove žene u ranom socijalizmu; žene kao udarnice, društvene radnice i volonterke, požrtvovne majke i seksualnog simbola, a u njegovom će fokusu biti sudbina javnih intelektualki čija je bogata revolucionarna, feministička i nerijetko komunistička, politička ostavština izbrisana tijekom poratnih političkih previranja i partijskih obračuna. Oslonac argumentacije čine tri foucaultovske kategorije izgradnje (socijalističkog) modernizma – subjektivnost, autorstvo, korekcija/disciplina – kako bi se pokazalo da je za kritičke intelektualke s inform biroovskom stigmom sistemska razgradnja vlastite predratne karijere, a često i partizanske biografije, bila preduvjet preživljavanja, ali i čin iznuđenog suočavanja u pokapanju vlastite osobe kao javne figure i intelektualke. Usporedbom nove građanske rodne ideologije prakticirane u hrvatskim ženskim časopisima i „korektivne pedagogije“ ranog zatvorskog komunizma (na primjeru

zatvorenica Golog otoka), ukazat će se na „konfliktne komplementarnosti“ u oblikovanju jugoslavenske „nove žene“ kojoj zakonska regulativa nije mogla osigurati ravnopravno političko građanstvo ni prostor samoostvarenja, kao što joj ni ekonomska stvarnost nije omogućila lenjinovsko oslobođenje od tegobnih kućanskih poslova i eksploatacije. Na primjeru nasilno prekinutih političkih i intelektualnih biografija Angele Vode (1892. – 1985), Milene Mohorić (1905. – 1972), Marije Jurić Zagorke (1873. – 1957), Eve Grlić (1920. – 2008), Marije-Vice Balen (1910. – 1984), Julke Hlapec Đorđević (1882. – 1969), Ženi Lebl (1927.– 2009) i Dragice Srzentić (1912.–), dokazanih predratnih borkinja za ženska prava i/ili komunistkinja, pokušat će se argumentirati feministička teza da je razdoblje hladnog rata i na Zapadu i na Istoku težilo ojačati rodnu podjelu javnog i privatnog, produktivnog i reproduktivnog rada a modernističke prakse samodiscipliranja, samokorekcije i samoizražavanja upregnuti u prilagodbu pojedinca modernom industrijaliziranom društvu i njegovoj socijalističkoj inačici. Ostavljene bez kritičkog glasa dokazanih feministkinja i intelektualki, polemičarki i teoretičarki, bez impozantnog nasljeđa nacionalnog (kao dijela međunarodnog) ženskog, radničkog i pacifističkog pokreta, jugoslavenske „nove žene“ i njihove kćeri iz *baby-boom* generacije su iz neizvjesnosti ekonomske neimaštine i socrealističkog kiča upale u pseudoliberalni „potrošački raj“ praćen nacionalističkim ideologijama i nagovještajem još jednog „bratoubilačkog rata“. Stoga pothvat rekonstrukcije jugoslavenske ženske povijesti ideja iziskuje jednu temeljitu raz-gradnju (ne)postojećih arhivskih izvora, kao i daljnje prikupljanje svjedočenja, sjećanja, memoara i intervju s ženama koje nisu samo omogućile biološku i simboličku reprodukciju zajednice, nego i odgovorno te angažirano promišljale njenu budućnost.

Breda Luthar

The study of material culture and the project of researching socialism

The talk will consider the role of material culture, particularly its performative role in the study of socialism. It is generally accepted that culture is created and lived through objects and that the object world can represent a crucial link between social and economic structures on the one hand and an individual actor on the other. However, the study of material world is largely reduced to the semiotic or discursive aspect of things. I would like to suggest that the object world cannot merely be treated as objectified discourses, but that the material culture of socialism is also crucially determined by the praxeology of the actual use of objects. As argued by Schatzki, the proper site of the social is not collective mind but social practices. How, then, do our interactions with things, in combination with discursive and political relations between people that are conventionally the domain of social sciences, manifest and simultaneously construct the culture of a

socialist society and its systemic dimensions from class relations to gender relations or political power?

The purpose of the talk is modest—I would like, first, to consider the study of socialism from the perspective of practice theory, i. e. social theory centered on “practices” rather than structures or individuals. And secondly, I would like to suggest the important role of the study of practices linked to material objects, including cultural technology (from a car to a washing machine or a telephone) for the understanding of socialism. A heightened sensitivity is needed for a broad expanse of social processes focused on objects and performed through objects that are constitutive of a specific socialist society and socialist sociality. I would like to suggest that practice theory offers socialism studies new ways of addressing questions that are central to the field: power and everyday life, body and power, relations of gender, class or ethnicity. To exemplify those ideas I am going to refer to the case of jeans as discursive and performative artifact in socialist Yugoslavia.

Marco Abram

Rijeka as a “bastion of Brotherhood and Unity”. Politics of identity in a “new” Yugoslav socialist city

This paper aims to highlight some aspects of the politics of identity implemented in Rijeka (Fiume) after II World War, when the city was unified with Sušak and became part of the state of the South Slavs. In the new socialist Yugoslavia, the slogan “brotherhood and unity” embodied the Communist Party's solution to the national question, which had to ensure fully equal relationships between Italians, Croats and other Yugoslav peoples in Rijeka. Nevertheless, the actual content of the politics of identity in Yugoslavia until the beginning of the 1960s is still a matter of debate. The paper intends to investigate the negotiation and definition of the common identity promoted in the public spaces of a “new” Yugoslav socialist city (taking into account monuments, street and place names, exhibitions and cultural events, public celebrations). The focus on the Party's approach to Rijeka's multicultural heritages and identities will help to understand the complex balance between multiculturalism and integrative tendencies in the legitimization and consolidation of the socialist system.

Rory Archer

‘It was better when it was worse’. Ruptures, socialist and post-socialist temporalities

A ‘rupture’ associated with the disintegration of SFRY and outbreak of war in 1991 is claimed or implied by many scholars. This presentation develops the argument that oral history research of working class Belgraders suggests that such

ruptures were far from singular, and more are temporally dislocated than one might assume. By linking discussions about the 1980s and 1990s it becomes clear that many individuals casually frame and cognitively link negative features of late socialism with the 1990s and vice versa. Claims of a universal sense of rupture with the official dissolution of the state in 1991 should thus be treated with caution. Many workers experienced a destruction of sociability in their everyday life as early as the mid-1980s. Some attest that this experience equipped them with the necessary social capital to deal with deeper crisis and change during the 1990s. Similarly, the contemporary economic crisis in Serbia and dislocation associated with neoliberal economic reforms since 2000 deeply (re)shape individual narratives of the 1980s and 1990s.

Goran Arčabić

Izgradnja industrije u Zagrebu i industrijsko naslijeđe 1950-ih i 1960-ih godina

Izgradnja industrije bila je jedno od polazišta ekonomske politike FNRJ. Unatoč centraliziranom, ideologijom vođenom planiranju, nerealno određenim rokovima dovršetka radova na objektima, *ad hoc* izmjenama nacрта na gradilištima, manjku kvalificirane radne snage i nedostatku građevinskog materijala, tijekom provedbe petogodišnjeg plana razvitka narodne privrede (1947. – 1952.) u Zagrebu su izgrađeni industrijski kompleksi koji će 1950-ih i 1960-ih godina prerasti u nositelje razvitka lokalne zajednice, republičke i savezne privrede.

Traganja za „socijalističkim“ izrazom u arhitekturi u prvoj su se petoljetki sudarala sa zahtjevima za brzom, ekonomičnom i kvalitetnom gradnjom. Tvornički kompleksi realizirani u Zagrebu do sredine 1950-ih godina (u znatnoj mjeri dograđivani tijekom druge polovine 1950-ih i prve polovine 1960-ih) stoga su pogodni za istraživanje primjene onodobnih teorijskih načela u arhitekturi te za ispitivanje mogućnosti primjene suvremenih kriterija vrednovanja industrijske baštine.

Izlaganje proizlazi iz istraživanja provedenog u sklopu treće etape projekta Muzeja grada Zagreba – Zagrebačka industrijska baština: povijest, stanje, perspektive (2009. – 2015.). U završnoj etapi Projekta nastoji se vrednovati i javno prezentirati dio industrijskih sklopova s baštinskim obilježjima, izgrađenih nakon Drugog svjetskog rata, te inicirati njihovu zaštitu.

Srđan Atanasovski

Songbooks, Partisan Narratives, and Producing New Core Landscapes of Socialist Yugoslavia

In this paper I will investigate what was the role of partisan songbooks in building new representations of the Yugoslav territory in the immediate aftermath of the Second World War. During the war and under Axis occupation, the communist-

led Partisan army was the only political entity present on the ground that consistently adhered to idea of unified Yugoslavia, as other indigenous military and paramilitary forces adopted narrow national agendas. Conceptualizing territory as the empowered space, I will argue that at the end of Second World War and in its aftermath specific strategies were employed to legitimise the recovered territory of SFRY. Namely, the new territorial unity was constructed through representations of its recently defined federal composition and by building new core landscape images, which mostly drew their iconography out of liberation war narratives. An array of partisan songs that appeared during the war interpreted the landscape as an active agent and emphasised its supporting role in the Yugoslav partisan struggle. Following the end of the war, numerous partisan songbooks were printed, which strived to bring together songs stemming from all of the newly established federal units of socialist Yugoslavia. Simultaneously, the number of small amateur choirs performing mass and partisan songs rose exponentially, and soon after the songs were incorporated in the elementary schools' curricula. Analysing these cultural practices, I will show how they embedded the images of territorial unity and legitimacy of socialist Yugoslavia into the material everyday reality of its citizens.

Nikola Baković

Od Materica do „Deda Mraze“. Proslava Nove godine kao ideologizovani medijum emancipacije. Perspektiva Antifašističkog fronta žena u Čačku 1945. – 1950.

U radu će iz mikroistorijske perspektive Čačka biti analizirana popularizacija i ideologizacija Nove godine među Jugoslovenima, kao vid unapređenja društvenog položaja žena kroz širenje politički oportunih prazničkih praksi i ideoloških poruka. Tokom prvih godina socijalizma, proslavljanje hrišćanskih zimskih praznika u Čačku ne samo da je bilo tolerisano, već i implicitno podržano od strane novih vlasti, kako usled seoskog porekla lokalnih partijskih funkcionera, tako i radi izbegavanja nepotrebnih društvenih konflikata pre potpune konsolidacije komunističkog upravnog aparata. U tim godinama, jedna od najvažnijih aktivnosti čačanskog ogranka Antifašističkog fronta žena bilo je proslavljanje Materica, s ciljem prikrivenog učitavanja socijalističkih sadržaja i retorike u ovaj verski inspirisan porodični praznik. Takvom simboličkom amalgamu došao je kraj 1948. godine, kada su lokalne organizacije instruisane da sve zimske praznike zamene proslavama Nove godine, organizovanim po sovjetskom uzoru. Ove proslave su priređivane u lokalnim školama, pošto su njihova ciljna grupa bila deca školskog uzrasta, ali indirektno i njihovi roditelji. Ideologizovane novogodišnje priredbe imale su za cilj ne samo da obeleže kraj kalendarske godine, već i da posluže kao simbol novog početka i sveobuhvatni simulakrum socijalističkog društva u nastajanju. Primarni subjekt ove nove identitetske prakse bile su žene, kao jedan od glavnih nosilaca projekta emancipacije, liminalno pozicioniran između „javne“ i (Partiji još uvek

nedostupne) „privatne“ sfere, dok je difuzioni kanal internalizacije ideologije pronađen u deci, time smestajući ovu meru u dugoročni socijalistički projekat stvaranja „novog čoveka.“

Lidija Bencetić

Konstruiranje javnoga mnijenja u Jugoslaviji 1945. – 1962.: primjer zagrebačkog „Vjesnika“

U svakome suvremenome društvu tisak (novinstvo) ima značajnu ulogu u oblikovanju javnoga mnijenja, dok je u komunističkim zemljama ta uloga dodatno naglašena, te objavljeni tekst ili slika imaju veću 'težinu'. Komunističke vlasti ne zanemaruju javno mnijenje, već ga 'usmjeravaju' i 'neutraliziraju'. U komunističkoj je Jugoslaviji, prvenstveno djelovanjem Agitpropa a kasnije komisija za informiranje, vlast nastojala pasivizirati snage i ideje koje nisu bile na liniji službene politike, te mobilizirati društvene snage i usmjeriti javno mnijenje u skladu sa službenom ideologijom i državnom politikom. A upravo je tisak, kao najrašireniji i najdostupniji medij u to vrijeme, najprikladniji za sve navedeno.

Na primjeru zagrebačkog dnevnog lista Vjesnik, koji je ujedno glavni republički list u Hrvatskoj, iznijeti će se primjeri te objasniti metode korištenja tiska u propagandne svrhe odnosno u svrhe ostvarivanja ciljeva režima. No, jednako tako, dati će se i primjeri cenzure i autocenzure u pisanoj riječi i slici.

Sara Bernard

Policies towards Migrant Workers' Reintegration and Labour Market Transformations in Late Socialist Yugoslavia

In February 1976, the Yugoslav federal assembly endorsed the "Programme for the gradual return and employment of Yugoslav workers returning from temporary employment abroad". This was a voluminous document presenting the measures that Yugoslav political and socio-economic bodies, from the bottom up, should adopt in order to improve the use of migrant workers' remittances, which, in the previous decade, had given rise to spontaneous and unregulated initiatives, affecting the socio-economic development of the country. Relying on fresh archival sources and secondary literature, this contribution will explore and explain the complex imprint given to the reintegration programme by the entanglement of Yugoslav domestic and external strategies of development and its effects on the existing labour relation between, and within, the Yugoslav regions. It will approach these questions illustrating how domestic and international negotiations had wide implications, not only on the migrant workers' reintegration process, but on the overall Yugoslav system of domestic cooperation as well. Indeed, when, in the late 1970s, agreement on a federal fund was finally reached, a second oil shock hit the global economy, after which the idea to link economic development to cooperation on migrant workers reintegration was abandoned in favour of

strengthening regional transnational ties and labour mobility. In the Yugoslav regions, though, the question of the workers return and reintegration became even more actual than before, affecting the domestic labour market in unexpected ways. In particular, it increased intra-republic migration, generating social tension, which, articulated along ethnic lines, anticipated, but also contributed to, the dramatic turn of the late 1980s.

Chiara Bonfiglioli

Women's working identities during socialism and the post-socialist end of work

The paper will have a methodological focus, and will explore the question of women's changing identities as workers and citizens in socialist times, focusing specifically on the case of women textile workers. The traditionally feminised garment industry thrived during socialism, becoming a gendered symbol of industrialisation, consumption and socialist modernity. After the break-up of Yugoslavia, however, processes of privatisation and deindustrialisation deeply affected the textile sector, leading to factory closures, precarious work and unemployment. How did socialist industrialisation shape women's work experiences and what have been the effects of post-socialist deindustrialisation on women's identities as workers and citizens? What is the influence of the current post-socialist context on women's recollections of their working lives during socialism? I will investigate whether it is possible to combine oral history interviews with other types of sources, in order to complicate the picture of socialism as a "golden era" for industrial workers, but without dismissing workers' positive recollections as simple expressions of post-socialist nostalgia. My intervention will be based on oral history interviews collected among former employees of the Arena textile factory in Pula, as well as on oral history interviews and archive material related to other textile factories in the former Yugoslavia.

Gjorgje Bozhoviq

Prolegomena za sociolingvistik u tranzicije

Procese razgradnje jugoslavenskog realnog socijalizma i društvene transformacije od osamdesetih godina pratile su znanstvene debate na polju jezika javne komunikacije koje su, pored otvoreno nacionalističkih programa restandardizacije jezika, dotakle i pitanje društvene moći u službenom jeziku i birokratizacije javnoga jezika, kojima je implicitno kritiziran ustav iz 1974. godine i postojeći društveni poredak. U izlaganju je riječ o osobinama jezika koje su percipirane kao „birokratske“ te o efektima ove lingvističke debate u društvenome kontekstu tranzicije. Pokazuje se kako je intelektualna kritika javnoga jezika u posljednjim godinama SFR Jugoslavije doprinijela ideološkoj razgradnji socijalizma i radničkog

samoupravljanja, omogućivši time i artikulaciju „nove klase“ tranzicijskih dobitnika tijekom devedesetih.

Tamara Buble

Politike sjećanja i zaborava na zagrebačkom groblju Mirogoj u postsocijalizmu: primjer grobnica sudionika NOB-a

Sjećanje na NOB u Jugoslaviji služilo je kao jedan od temelja institucionalnog poretka zbog čega je moralo proći kroz procese pročišćavanja i mitologizacije. Osamostaljenjem Republike Hrvatske, promjenom ekonomske paradigme kojom se otklonilo od socijalističkih ideala te iskustvom Domovinskog rata, dolazi do razgradnje dotad dominantnih narativa vezanih uz Drugi svjetski rat i vezanih pojmova. Jedan od načina na koji se mogu pratiti procesi rememorijalizacije tih sjećanja u proteklih dvadeset godina može se pratiti u odnosu prema spomeničkoj baštini NOB-a.

Ovaj rad temelji se na etnografskom bilježenju posjetiteljskih praksi i komemorativnih ceremonija vezanih uz spomen-baštinu i grobnice sudionika NOB-a na zagrebačkom groblju Mirogoj u razdoblju od godinu dana. U radu se putem promatranja sa sudjelovanjem identificiraju oni pojedinci, društvene grupe i institucije koje prisvajaju partizansku baštinu kao dio vlastitog naslijeđa. U odnosu na simbolički značaj spomenika za institucionalni poredak, identificiraju se različite vrste obilježavanja, od osobnih posjeta do političkih rituala. Kroz razgovore sa sudionicima komemoracija, dalje se identificiraju tri različita vremenska perioda obilježavanja koja karakterizira različit odnos političkih elita prema NOB-u, socijalizmu i antifašizmu. Zaključak je da se sjećanje na NOB u postsocijalističkoj Hrvatskoj rememorijalizira kroz stalne pregovore s osobnim i službenim povijestima pri čemu u njegovu očuvanju i održavanju prednjače oni članovi zajednice s neposrednim iskustvom sudjelovanja u partizanskoj borbi.

Anita Buhin

Glamur na jugoslavenski način. Televizija i stvaranje popularnih ličnosti

Popularna kultura u socijalističkoj Jugoslaviji u većini slučajeva nije izravno izazivala ili provocirala postojeći sustav, ali je dugoročno gledano uvelike pridonijela liberalizaciji kulture, pa i društva. Debata o važnosti zabavnih sadržaja u svakodnevnicima socijalističke zbilje postala je moguća tek nakon 1948., ali bilo je potrebno još barem čitavo desetljeće kako bi se napustili dogmatski pokušaji obrazovanja i kultiviranja mahom ruralnog stanovništva. Televizija, kao najutjecajniji poslijeratni medij, služila je prvenstveno širenju slika popularne kulture dovodeći do masovne participacije u popularnokulturnim sadržajima. Zbog toga je potrebno izvršiti analizu televizijskog programiranja, kao i gledanost određenih programa, kako bi se ustanovilo koje su poruke kojima su svakodnevno bombardirani građani socijalističke Jugoslavije, te na taj način formirani određeni

(novi) stavovi cjelokupnog društva. Jedna od ključnih kulturnih i društvenih posebnosti jugoslavenskog socijalizma stvaranje je popularnih ličnosti „zapadnoga tipa“, upravo kroz medijsku popularizaciju, te njihova kritika, ali i racionalizacija u ideološkom diskursu. Na primjeru zabavno-glazbenih televizijskih emisija s početka redovnog emitiranja domaćeg televizijskog programa kasnih 1950-ih i 1960-ih, ovaj će se rad fokusirati na razvoj fenomena „zvijezda“ i njihova utjecaja na razvoj identiteta jugoslavenskih građana s jedne strane, ali također i njihove racionalizacije u ideološkom diskursu.

Lilijana Burcar

Distortion and defamation of systemic gains for women in socialist Yugoslavia through the adoption of a Western liberal feminist lens

In the wake of the eradication of collective memory and historically situated knowledges about socialist system in the republics of the former Yugoslavia, it is a common practice among recently sprung Marxist and anti-fascist organizations alike to retrospectively interpret the gains of socialist feminism through the lens of Western liberal feminism. The paper demonstrates that this kind of unquestioned adoption of the Western liberal lens has negative effects. Not only it leads to the distortion of the basic tenets of socialist feminism, but also to the degradation and negation of systemic gains for women during the socialist period. Rather than questioning the deeply essentialist and merely reformist stances of liberal feminism, these newly formed leftist or avant-garde movements might find themselves unquestioningly supporting and endorsing liberal feminism as part of their own political programmes. In this way, they could easily work in collusion with the system of capitalist patriarchy rather than acting or fighting against it.

Lidija Butković Mićin

Mostovi i ceste – izgradnja socijalizma i komunalnog zajedništva u poratnoj Rijeci

Izlaganje će se usredotočiti na dvije najvažnije infrastrukturne i urbanističke realizacije u poratnim godinama u Rijeci (1946. – 1949.): izgradnju pješačkog i kolnog mosta na Titovom trgu te probijanje trase Autostrade narodnog fronta (danas Zvonimirova-Liburnijska). U razdoblju političke neizvjesnosti oko međunarodnog statusa Rijeke, masovne emigracije građana talijanske narodnosti te upravno-administrativnih izazova vođenja sada ujedinjenih gradova Rijeke i Sušaka, navedeni projekti su trebali predstavljati točke identifikacije stanovništva sa novim socijalističkim poretom, „vježbanje života“ pod narodnom vlašću, kao i stvaranje osjećaja komunalnog zajedništva između Riječana i Sušačana, Hrvata i Talijana preko organiziranog dobrovoljnog rada i sredstava lokalnih poduzeća uložених u njihovo ostvarenje. Radilo se o fizičkom „upisivanju“ novog režima u naslijeđenu urbanu matricu koje nije bilo motivirano samo utilitarnim razlozima,

već je imalo i veliki simbolički te političko-propagandni značaj. Težište će biti stavljeno na medijsku prezentaciju ovih projekata u dnevnim novinama (Glas Istre, Primorski vjesnik i Riječki list) te usporedbu te „javne“ slike s obrađenom dokumentacijom lokalne samouprave, uglavnom fondova građevinskih i komunalnih odjela Narodnih odbora Rijeke i Sušaka koji otkrivaju pozadinu njihove izvedbe: od stavova tadašnjih političkih čelnika, načina i strukture financiranja, pa sve do zabilješki urbanista i arhitekata uključenih u osmišljavanje, organizaciju i provođenje projekata.

Anna Calori

Globalisation or exploitation? Debating reforms in the late socialist workplace

This paper aims at illustrating the impact that late socialist market reforms had on the Bosnian industrial workplace, with respect to workers' cohesion and attitude towards self-management. The so-called "Marković Reforms", though short-lived in their implementation, brought the debate over the nature and re-organisation of self-management directly within the workplace. These disputes triggered a fragmentation of the industrial workforce across a variety of fault-lines: the division across sectors of production now overlapped with the differing attitudes towards the emerging global market and internationalisation of labour and production. This was particularly problematic in the context of globally established SOURs (for example Energoinvest), which encompassed two distinct souls of socialist economic development: traditional heavy industry and technological export towards non-aligned countries. Workers' attitudes towards the SOUR's internal reorganisation, and particularly the re-definition of "social" property, as envisaged by the reforms, will be explored in this paper. The impact of these transformations will be analysed through a combination of oral history methods and archival work. Specifically, the investigation will be based on the industries' internal daily and weekly publications, which provide an overview of the internal issues discussed within enterprises. Here, the interplays between workers and management, and within workers' collectives, emerge as another fault-line of political disagreement. These sources offer an interesting insight into hierarchies, power struggles and concerns internal to the workplace in late-socialist Yugoslavia. The history of late socialist reforms will be explored from below, through workers' voices, understandings and responses to a fast changing socio-economic landscape.

Adin Crnkić

Proces dekomunizacije v postjugoslovanskem obdobju

Tema doprinosa odnosi se na ideološki prijelom koji se dogodio u postjugoslovenskom razdoblju. Pritom moramo uzeti u obzir Edwarda Saida, koji je tvrdio da to kako se formulira i prikazuje prošlost razvija naše razumijevanje

sadašnjosti i naše poglede na sadašnjost. Zbog toga ću na slučaju Slovenije pokušati pokazati kako se formirao slovenski nacionalizam i kako se on odražava danas. Unutar njega odvija se proces revizije povijesti, tj. proces koji je prisutan gotovo u svim državama koje su bile pod komunističkim režimima, uključujući države bivše Jugoslavije. Riječ „komunizam“ postala je psovka, pejorativan sinonim za ljevičarstvo. Vodeći ideolog antikomunizma trenutno je najveća opoziciona stranka, Slovenska Demokratska Stranka (SDS), gdje i čak sam predsjednik, nekadašnji premijer, proizvodi teoriju o autohtonosti Slovenaca (npr. roman *Noriško kraljestvo*, *Beli Panter*). Takve i slične „izmišljenje tradicije“ (Hobsbawm) istovremeno (re)produciraju ideološku podjelu na relaciji ljevicadesnica. Na taj način odvija se revizija povijesti, rehabilitacija kontroverznih ličnosti, idealiziranje kolaboracionizma i izjednačavanje istog s partizanskim pokretom (fašizam = antifašizam; partizani = domobrani, itd.). U tom pogledu vjerojatno je najvažniji proces koji se prepoznaje kao defašizacija fašizma, dakle proces koji pokušava falsificirati povijesnu istinu i koji kolaboracionizmu pokušava ukloniti fašistički predznak. Naš će zadatak stoga biti naglasiti diskurzivne nacionalističke prakse (npr. o etnogenezi Slovenaca) koje se pojavljuju u literaturi krajem 80-ih i koje su ideološki neizbježno povezane s događajima u predratnoj te međuratnoj Jugoslaviji. Očigledno je da neke ideje koje su bile ušutkane za vrijeme Jugoslavije ponovo dobivaju na relevantnosti te da su čak dio ideološkog aparata države. Istaknut ću, dakle, pretjeranu bastardizaciju i demonizaciju komunizma i titoizma, iako i sam održavam distancu prema pojedinim aspektima jugoslavenskog socijalizma.

Gordana Crnković

Yugoslavia's Socialist Past and the American Students' Present

This paper talks about my twenty years-long experience, as a professor at a major USA's public university (the University of Washington in Seattle), of the American university students' reaction to and interest in Yugoslavia's socialist past. Whether they evaluate this past positively or negatively, this Yugoslav past is clearly perceived as an alternative to the present of American liberal capitalism whose economic logic greatly undermines democratic institutional mechanisms. From the ideas, practices, and real-life results and experiences of Yugoslav workers' self-management, the Yugoslav economic growth and rapidly increasing standard of living in the 1960s and 70s, or the Non-Alignment movement, to the free university education, publicly funded inclusive health care system, or the public ownership of the natural resources, to the presence of safe cities with public amenities inconceivable in the American context, to the ideologies of equality and the absence of the worshiping of wealth characterizing American current mass culture, the various aspects of Yugoslav social past have raised an enormous student interest and a desire to learn more in my large lecture classes primarily dealing with other subjects. My presentation will look into specific examples of this students' interest, and into the ways in which learning more about the

Yugoslav past affects the American students' views and political practices in their own present.

Sven Cvek, Jasna Račić, Snježana Ivčić

Yugoslav Labour in Transition: The Case of Borovo

Our talk is based on the research project *Continuity of Social Conflict in Croatia 1987-1991*, organised by the Center for Peace Studies (CMS) and the Organization for Workers' Initiative and Democratization (BRID) from Zagreb. Our point of departure is the strike that took place in one of the biggest industrial systems in socialist Yugoslavia, "Borovo", located in Vukovar, in 1988. The strike was part of the wave of labour unrest of the late 1980s, a time of economic and political crisis in a country undergoing dramatic social transformation. On a micro level of socio-historical analysis, we address, the transformation of the unrest of the late 1980s, in our view of a class character, into the violent conflicts of the 1990s, now rearticulated in ethno-national terms. "Borovo" is especially interesting for this kind of analysis. With over 22.000 employed workers, the factory was the engine of economic and social development in Vukovar and its surroundings, a multi-ethnic region with a long tradition of labour organizing, from the 1930s until the town's destruction in 1991. Therefore, we assume that understanding the situation in Borovo also helps us to understand the end of the Yugoslav socialist project. Our method is two-fold: we are focusing on the factory weekly newspaper as our main archive, and we are conducting semi-structured interviews with people who worked in "Borovo" at the time, ranging from shop floor workers, to engineers, union representatives and directors.

Zdenko Čepić

Titoizam i kraj Jugoslavije

Titoizam je izraz koji se inače u vrijeme druge Jugoslavije - u političkom jeziku često nazivana kao Titova Jugoslavija - za njen politični sistem i državnu organiziranost nije koristio. Bio je usko povezan s Josipom Brozom Titom i po imenu, kao i po činjenici da je riječ o događajima vezanim za vrijeme njegove vladavine. Jednostavno, riječ je o eponimu u pravom smislu toga pojma. Označavao je načelo na kojem se temeljila druga Jugoslavija, ali i način vladanja. Titoizam može biti izraz za jugoslavenski tip socijalizma, za njegove značajke i za cijelu državu. Titoizam nije toliko ideologija, koliko je prije svega praksa. Titoizam je sredstvo vlasti. Titoizam je stvarno pitanje Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata kao države, njenog oblika državne organizacije, tj. federacije i načela na kome je ona izgrađena, dakle, priznavanja prava naroda na samoopredjeljenje uključujući pravo do odcjepljenja i pitanje političkoga sustava te države - samoupravljanja. Sve što je moguće razumjeti kao titoizam predstavljalo je drugu Jugoslaviju. Na jednoj strani titoizam je bio sredstvo uspona te države, njenoga nastanka i izgradnje, a na

drugoj strani sadržavao je i sjeme njene razgradnje i propasti, tj. raspada cijeloga sustava shvaćenog kao titoizam. U stvari, to je bio kraj druge Jugoslavije.

Franko Dota

Muška homoseksualnost u jugoslavenskom kaznenom pravu: povijest neuspjelih pokušaja dekriminalizacije

Prvim Krivičnim zakonikom socijalističke Jugoslavije iz 1951. muški suglasni istospolni seksualni čin postao je kazneno djelo za koje su sudovi mogli izreći kaznu do dvije godine zatvora. Arhivski materijali međutim pokazuju kako odluka da se u kaznenopravni sustav uvrsti „protuprirodni blud“ nije bila niti samorazumljiva, niti je donesena konsenzusom ili u tišini. Dapače, prvotna namjera pravnih stručnjaka iz vrha Partije i Države bila je sasvim dekriminalizirati mušku homoseksualnost, ali su razni glasovi upozoravali da izgradnja socijalizma predmnijeva „novog i zdravog čovjeka“, ideološku kategoriju iz koje je unaprijed isključen svaki oblik neheteroseksualnog života. Desetak godina kasnije, kod prve velike revizije kaznenoga prava FNRJ, ponovio se isti scenarij: jasno artikulirana potreba dekriminalizacije naišla je na otpore odozdo (sudovi, javna tužilaštva) i odozgo (dio rukovodećeg političkog kadra). Ipak, homoseksualnost više nije smatrana težim zločinom, dekadentnim buržoaskim ponašanjem koje potkopava socijalizam i kvari omladinu, te je uvrštena u kaznena djela za koja je bilo moguće izreći uvjetnu kaznu. Ustavom iz 1974. zakonodavna ingerencija u materiji kaznenog prava prenesena je s federacije na republike i autonomne pokrajine pa je svaka sastavna jedinica SFRJ ovo pitanje mogla urediti po svojoj volji. Kriminolozi, liječnici i pravници učestalo su u javnosti zagovarali nužnost potpune dekriminalizacije homoseksualnosti. No, i ovoga puta je došlo do razlaza oko „protuprirodnog bluda“: za dekriminalizaciju su se odlučile SR Slovenija, SR Hrvatska, SR Crna Gora i SAP Vojvodina, dok su ostale četiri sastavnice zadržale to kazneno djelo sve do kraja socijalističkog iskustva, neke i do duboko u 1990-ima.

Brankica Drašković

Jugonostalgija u televizijskim dokumentarnim i zabavnim formama – između zabave i ideologije

Nakon nasilnog brisanja jugoslovenske prošlosti iz javnog života, kao jedne od posledica krvavog raspada SFRJ i dugog niza godina kulturne izolacije tokom devedesetih, u poslednjoj deceniji na prostoru Zapadnog Balkana snimljen je niz dokumentarnih filmova i televizijskih serija o fenomenima popularne kulture u kojima se propituju kulturne i socijalne vrednosti iz razdoblja nekadašnje zajedničke zemlje. Proizvodnja ovih formi naslonila se na već započeti trend javnog oživljavanja i rekonstruisanja slika sećanja na Titovu Jugoslaviju i njene simbole od svakodnevnog života građana do raznih kulturnih (književnih,

pozorišnih, filmskih) i medijskih projekata. U naučnom diskursu ovaj fenomen označen je kao polje jugonostalgije i posmatra se kroz teorijske pristupe kulture sećanja i nostalgije, a istraživački nalazi uglavnom se kreću od toga da su sećanja na jugoslovensko kulturno nasleđe u postkonfliktnom društveno-političkom kontekstu poprimila sasvim novo značenje do toga da su previše banalizovana i komercijalizovana. U ovom radu se kroz kritičku diskurzivnu analizu upotrebe sećanja i rekonstrukcije slika u oblikovanju narativnih obrazaca u televizijskoj dokumentarno-zabavnoj seriji „SFRJ za početnike“ dokazuje teza da jugonostalgiju treba posmatrati kao strategiju otpora nacionalizmu i kritike urušenom sistemu vrednosti u tranzicijskim društvima. Rezultati istraživanja pokazuju da analizirana televizijska serija uprkos zabavnom diskursu ima jasan ideološki stav predstavljajući važnu poveznicu sa zajedničkim kulturnim nasleđem socijalističke Jugoslavije i nadogradnju terapijskom procesu dekontaminacije sećanja čija konfiskacija je izvršena devedesetih godina pred naletom nacionalističke ideologije u novoosnovanim državama na Zapadnom Balkanu.

Igor Duda

Program zasad obustaviti! Savez pionira Jugoslavije između reforme i ukidanja

Od osnutka 1942. Savez pionira Jugoslavije prolazio je kroz različita razdoblja u svojem djelovanju. Pod utjecajem šireg društvenog i političkog konteksta mijenjala se uloga Saveza pionira i njegova povezanost s drugim društvenim organizacijama, drugačije su se izražavali ciljevi i zadaci, povećavala i smanjivala političnost u radu. Nisu se mijenjali naziv organizacije i njezina usmjerenost na domoljubne i revolucionarne vrijednosti, izgradnju svijesti djeteta koje izrasta u socijalističkoga građanina. Neupitna je bila i brojnost članstva jer u Savez pionira primani su svi učenici prvoga razreda osnovne škole i u njemu ostajali sve do ulaska u omladinsku organizaciju pri kraju sedmoga razreda. Međutim, razgradnja socijalizma krajem 1980-ih dovodi do reformskih ideja i na području dječjih organizacija. Traži se novo mjesto u društvu za razgranatu mrežu organizacija za brigu o djeci pa tako i za Savez pionira. Pitanje je bilo hoće li se on moći transformirati, demokratizirati i uspostaviti kao neka vrsta učeničke udruge ili je neizbježno njegovo ukidanje. U živoj komunikaciji i raspravama impulsi za promjene, a potom i ukidanje organizacije, slijedili su obrazac jačanja političkoga pluralizma te se prelijevali od Slovenije prema Hrvatskoj i potom u druge jugoslavenske republike.

Darko Dukovski

Socijalna politika i skrb narodne vlasti u Istri 1945. – 1947.

Socijalna politika nove „narodne vlasti“ morala je odmah pokazati učinkovitost i pokazati narodu „za što smo se borili“, a to je bilo iz mnogih, ponajviše finansijskih, razloga nemoguće. Nemogućnost prikupljanja poreza i skoro

bezizlazna situacija financijskog „pokrivanja“ izdataka usporavala je razvitak institucija, posebice onih koje su se bavile socijalnom i zdravstvenom djelatnošću. Stoga je ova socijalna politika u Istri uglavnom improvizacija i snalaženje, predstava uspješnosti nove narodne vlasti i političkog poretka u nastajanju. Odjel socijalne politike ONO-a za Istru imao je vrlo značajnu ulogu zaštite socijalno ugroženog stanovništva na način opskrbe, odnosno socijalne pomoći siromašnim obiteljima svim potrebnim stvarima i u tome se iscrpljivao njihov rad i uloga. Vremena za stvaranje nekakvog plana socijalne politike ili sustava nije bilo niti se taj plan u prvi poratnim godinama mogao stvarati i realno izvesti.

Vedran Dukovski

Krijumčarenje i stvaranje crnoga tržišta kao posljedica gospodarsko-političkih prilika u hrvatskome dijelu Zone B Julijske krajine u razdoblju 1945. – 1947.

Krijumčarenje i stvaranje crnoga tržišta u hrvatskome dijelu Zone B Julijske krajine u razdoblju 1945. - 1947. posljedica je gospodarsko-političkih prilika. Krijumčarske aktivnosti počinju se razvijati neposredno nakon rata, a bile su prisutne i u ranijim razdobljima, uslijed opće neimaštine i nemogućnosti vlasti da stanovništvu osigura osnovne životne namirnice. Druga vrsta krijumčarenja, ona radi bogaćenja i zarade, bila je meta represivnog aparata države. Najviše se krijumčarilo živim namirnicama i monopolskim artiklima, što samo po sebi otkriva pod koju su kategoriju spadali. Krijumčarenje se intenzivira nakon lipnja 1945. kada je Istra podijeljena na dvije okupacijske zone, Zonu A pod okupacijom Anglo-američkih snaga i Zonu B Julijske krajine pod okupacijom Jugoslavenske armije. Istovremeno s krijumčarenjem stvara se i crno tržište, uglavnom za monopolske i racionirane artikle i valutu. Uzroci širenja krijumčarskih aktivnosti su borba za preživljavanje, nesposobnost i nemogućnost vlasti da stanovnicima osigura ekonomsku sigurnost, nesuradnja vojnih i civilnih vlasti u Zoni B, nestručnost kadrova, želja za bogaćenjem te politička indoktriniranost vlasti koje nisu dopuštale privatno vlasništvo i bogaćenje, što se protivilo zakonima slobodnog tržišta i utjecalo na vrlo sporu obnovu trgovine i opskrbe. Jedan od velikih problema nakon rata je i neriješen političko-pravni status Istre, što je također odigralo vrlo značajnu ulogu u razvoju krijumčarskih aktivnosti i stvaranju crnoga tržišta.

Lada Duraković

„Po obrazovanju i kulturi seriozni muzičar i pedagog, a po srcu strastveni muzikant“: Profil nastavnika glazbenog odgoja u Hrvatskoj u ranome socijalizmu

Poratna je obrazovna politika promicala stav kako ne postoje bezidejni i apolitični nastavni predmeti. Posebno se velik doprinos konceptu socijalističke idejnosti i

političnosti u nastavi očekivao od skupine nacionalnih predmeta, u koje se ubrajao i glazbeni odgoj. Nastavnik glazbe trebao je biti ne samo predavač već i društveni radnik i odgajatelj „[...] po obrazovanju i kulturi seriozni muzičar i pedagog, a po srcu strastveni muzikant, koji se može muzički izživljavati i na razini 'običnog čovjeka' dobre volje“ (J. Požgaj). Njegov je angažman podrazumijevao transfer znanja u kojem su dotadašnji ciljevi i zadaće bili redefinirani: putem glazbenog obrazovanja odgojiti se trebala nova publika najširih radnih slojeva naroda, odnosno stvoriti njezin novi socijalni sastav, glazbenu umjetnost je trebalo učiniti kulturnom potrebom novih, socijalističkih ljudi.

Unatoč entuzijazmu i vjeri u nove zadaće umjetnosti, predviđeni rezultati glazbene nastave bili su skromniji no što se očekivalo. Raskorak između visoke umjetnosti i širih slojeva društva, vidljiv i na području glazbenog obrazovanja, nije mogao biti brzo i lako prevaziđen. Malobrojni i nedovoljno stručno osposobljeni nastavnički kadrovi nisu se uspijevali dovoljno brzo prilagoditi ambicioznim kurikulumima koji su iziskivali posjedovanje specifičnih kompetencija (opismenjivanje, dirigiranje). Učenici se nisu imali dovoljno prilike upoznavati s klasičnom glazbom putem posjećivanja koncerata, ona im je bila strana i daleka. Auditivne su medije (gramofone, ploče, radio prijemnike) posjedovale samo neke škole, kao i glazbala na kojima su nastavnici mogli demonstrirati teorijski dio gradiva. Istraživanje je temeljeno na arhivskoj građi i tekstovima iz kulturoloških i pedagoških revija te dopunjeno osobnim iskustvima kazivača, čija svjedočenja ukazuju na različitost iskustava i sjećanja na nastavu glazbe u primarnom obrazovanju u ranome socijalizmu.

Bogdan Đaković

Đorđe Balašević (1953) i elementi vrednosnog sistema jugoslovenske države

Rad obuhvata sagledavanje paradigmatičnih primera iz velikog kantautorskog opusa ovog jugoslovenskog, srpskog, vojvođanskog i novosadskog umetnika, koji se odnose na poetsko-umetničko viđenje nekih od ključnih elemenata društveno-ideološkog sistema Republike Jugoslavije: od njegovih „ranih“ radova obeleženih iskrenim odnosom prema Velikom Vođi i tekovinama NOB-a, preko određenog broja pesama koje se odnose na različite socijalne probleme „socijalističkog radnog čoveka“, preko humorističko-satiričnog odnosa prema karakterološkim osobinama združenih nacija unutar bivše zemlje, sve do jasno izraženog antiratnog stava i pre svega, krajnje negativnog odnosa prema bujajućim nacionalizmima koji su i doveli do raspada Jugoslavije. Suština vrednosti ove naknadne kulturološko-muzikološke analize iznad svega leži u sumiranju natprosečnog stvaralačkog dara Balaševića, koji je u velikoj meri – izuzev prirodne pripadnosti toliko voljenom matičnom vojvođanskom mentalitetu – bio određen koordinatama zemlje koje više nema.

Sergej Filipović

Skupljanje albuma sa sličicama u Jugoslaviji: poticaj razvoju potrošačke kulture?

Rad će se baviti albumima sa sličicama koji su u Jugoslaviji bili tiskani za vrijeme trajanja socijalizma. U radu će se dati podaci o izdavačima, među kojima su se najviše isticali JEŽ i Dečje novine, i naslovima poput *Životinjskog carstva* ili *Asterixa*. Kako bi se vidjelo što je skupljanje sličica tada značilo za skupljače, održat će se i intervjui s kolekcionarima koji su ih u to doba pasionirano skupljali. Skupljanje albuma sa sličicama može se promatrati iz perspektive potrošačke kulture, a na taj način i kao nešto što je dijelom dovelo do razgradnje socijalističkog sustava. Ipak, kod albuma sa sličicama možda su važnije druge note, prije svih edukativna i socijalna. Primjerice, albumi vezani uz svjetska nogometna prvenstva upoznawali su tadašnje skupljače s drugim nacijama i kulturama te su na taj način bili sredstvo razvijanja tolerancije i poštivanja drugih. Na kraju rada donijet će se zaključci o značenju albuma sa sličicama za tadašnje jugoslavensko društvo te o mogućnosti proučavanja istog iz, na prvi pogled, banalnih stvari kao što su albumi sa sličicama.

Vladimir Filipović

SOCIJALIZAM = SRBI: Razgradnja socijalizma na području Banovine nakon 1995.

Kada je područje Banovine nakon vojno-policijske akcije Oluja reintegrirano u Republiku Hrvatsku, na njemu je započela organizacija političkog, društvenog, ekonomskog i kulturnog života. Ratni su sukobi, vlast pobunjenih Srba te progonstvo Hrvata s Banovine onemogućavali tranziciju kakvu su prolazili ostali dijelovi postsocijalističkog prostora te se zakašnjela razgradnja socijalizma događa nakon 1995. i očituje se kroz niz akcija i manifestacija. U lokalnoj političkoj kulturi, jednim dijelom određenoj traumom rata, poistovjećeni su socijalizam, Jugoslavija i Srbi kao neprijatelji. Poistovjećivanje socijalizma sa Srbima značilo je radikalni raskid sa socijalističkim simbolima. Oni su u pravilu zamijenjeni novim, hrvatskim nacionalnim simbolima. Socijalističko razdoblje tretira se kao razdoblje potlačenosti Hrvata Banovine, kojemu je definitivno došao kraj 1995. Mnogi događaji iz socijalističkog razdoblja u reinterpretaciji prošlosti dobivaju novo značenje. Međutim, radikalna razgradnja socijalizma događala se uglavnom na razini simbola, i to na razini onih simbola koji su bili povezani sa Srbima dok su važniji elementi poput političke kulture, zadržali temeljne značajke iz socijalističkog razdoblja. Tako je opisani proces radikalne razgradnje socijalizma imao bitne posljedice na ekonomski i kulturni život regije i kroz nadolazeće razdoblje u mnogome onemogućio kvalitetnu obnovu i razvoj.

Teodora Fonović Cvijanović, Vanessa Vitković Marčeta

Jezik Raškoga rudara

Završetkom Drugoga svjetskog rata i raspadom Nezavisne Države Hrvatske započinje novo razdoblje u standardizaciji hrvatskoga jezika, koje je zbog svoje političke angažiranosti bilo i podosta medijski popraćeno. Zanimanje se za jezične teme tako odrazilo na široke mase. U radu se prikazuju glavne smjernice jezične politike u prijelomnim događajima od avnojskoga razdoblja, Novosadskoga sastanka i Novosadskoga pravopisa, Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika i hrvatskoga proljeća sve do devedesetih godina.

Budući da jezik u medijima nije oslobođen ideoloških stajališta, u radu ćemo istražiti kako su političke (ne)prilike utjecale na jezik u istarskoj periodici. Istraživanje je usmjereno na pravopisne i jezične posebnosti u listu Raški rudar: organu sindikalne podružnice Saveza rudara i uprave Istarskih ugljenokopa, koji je s prekidima izlazio od 1947. do 1990. godine s ciljem da ih se usporedi s tadašnjim normativno prihvatljivim i propisanim rješenjima. Analiza tekstova koje su pisali „obični“ ljudi, radnici, pomoći će u rasvjetljavanju odjeka jezične politike u narodu u razdoblju socijalizma čime će se upotpuniti slika socijalističkoga čovjeka.

Marko Fuček

Socijalistički mladi čovjek: sinegdoha kulturne politike KPJ prema mladima, 1945. – 1960.

Stvaranje i primjena koncepta socijalističkog mladog čovjeka u poslijeratnom razdoblju jugoslavenskog socijalizma u ovom radu promatrano je s nekoliko aspekata. Prvo, sam ideal socijalističkog mladog čovjeka odraz je šire kulturne politike KPJ usmjerene prema stvaranju novog čovjeka i novog društva. U tom aspektu radi se prvenstveno o prometejskom projektu širenja „socijalističke svijesti“, shvaćene kao viša razina razumijevanja društva i zakonitosti društvenih promjena utemeljena u marksizmu-lenjinizmu. Drugo, sam koncept socijalističkog mladog čovjeka obrađen je kao u vremenu promjenljiv ideal. Konstanta je relativno apstraktna „borba za socijalizam“, no njen fokus se mijenja od revolucionarne borbe, preko naglaska na radu kao središnjem obliku te borbe, do postavljanja obrazovanja i kulture kao središnjeg elementa. Treće, razmotreni su kulturni i supkulturni odgovori mladih na kulturnu politiku Partije. Supkulture mladih promatrane su kao dvostruko artikulirane: prema dominantnoj „partijskoj“ kulturi s jedne te prema matičnim kulturama s druge strane. Elementi supkultura koje se u obrađenom razdoblju javljaju u Jugoslaviji postavljeni su u komparativni odnos sa suvremenim supkulturama u drugim socijalističkim društvima, *Halbstarke* u DDR-u i *stijagima* u SSSR-u. Konačno, kulturna politika Partije nije jednosmjerno utjecala na mlade, nego su oni također uspješno modificirali elemente kulturne politike, a time posredno i režima u cijelosti.

Aleš Gabrič

Intelektualci i kritika države u Sloveniji u osamdesetim godinama

U opisivanju vala kritike iz krugova kulturnih stvaralaca hrvatski je povjesničar Dušan Bilandžić već 1986. zapisao da su postojale značajne razlike između glavnih centara u državi, Beograda, Zagreba i Ljubljane, u odnosu intelektualca i političkih vlasti: „U Ljubljani se kritička misao razvijala manje više slobodno i normalno, s visokim stupnjem tolerancije od strane odgovornih političkih faktora.“

U izlaganju će se pokušati ispitati ovu tvrdnju kroz analizu odnosa intelektualaca i političkih vlasti u Sloveniji, traženja razlika u tom odnosu između Slovenije i drugih republika Jugoslavije i naglašavanju razlika do kojih je zbog toga došlo u slijedećim godinama političkog razvoja u Sloveniji u odnosu na druge republike nekadašnje Jugoslavije. Slovenski su intelektualci već sredinom osamdesetih godina razmišljali o političkom programu budućeg oblika države, a njihova se javna kritika nije ograničavala samo na kritiku postojećeg već i na traženje onoga što je potrebno za budućnost. U pogledima na ta pitanja razilazili su se i sa srpskim intelektualcima, s kojima su suočavali probleme odnosa u Jugoslaviji. Razlike su uočili i strani diplomati u Jugoslaviji pa su napomenute i u nekim od njihovih dokumenata.

Natalija Gjeri Robić

Višestruka značenja beskućništva u „tranzicijskim“ 1990-im godinama u Hrvatskoj

U „tranzicijskim“ 1990-im godinama u Hrvatskoj počinje se javljati beskućništvo kao sve vidljivija društvena pojava. Naslijeđena društvena i ekonomska kriza iz 1980-ih te tranzicijske i ratne prilike 1990-ih utjecali su na pad životnog standarda i osiromašenje velikog broja građana. U tom se kontekstu javljaju osobe koje nemaju „krov nad glavom“ te borave i spavaju na javnim mjestima ili u (novo)otvorenim prenoćištima. S obzirom na to da se beskućništvo u socijalizmu povezivalo uz skitnju i društveno neprihvatljivo ponašanje, postavlja se pitanje kako su se ideje o beskućništvu i skitnji prilagodile novim kontekstima i društvenim realnostima 1990-ih godina. U izlaganju će se razmatrati upravo pitanje značenja beskućništva u Hrvatskoj u 1990-im godinama u medijskom i stručnom/znanstvenom diskursu. Značenja beskućništva mogu se iščitati kroz reprezentacije beskućnika i navođenje razloga beskućništva, kroz opise mjesta na kojima beskućnici borave i spavaju, kroz povezivanje beskućništva s izloženosti vremenskim (ne)prilikama te kroz odgovor javnosti i lokalne zajednice na vidljivost beskućnika u javnome prostoru. Beskućništvo je definirano pomoću „naslijeđenih“ koncepata skitnje, prosjačenja i drugih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, no definirano je i kroz životne priče i probleme beskućnika te načine pomoći beskućnicima. Stoga se pokazalo kako ne postoji jedno značenje beskućništva, nego višestruka značenja konstruirana različitim elementima reprezentacije beskućništva.

Carlos Gonzales Villa

“So what's wrong with Yugoslavia? The answer of the New World Order”

In October 1990, one month after U.S. president proclaimed the New World Order for the first time, the director of Policy Planning at the National Security Council, Blair Dorminey, addressed a memorandum entitled “Yugoslav Disunity and the 'New World Order'” to the then deputy National Security Advisor, Robert Gates. In the document, Blair discussed the official position of the administration under the light of the new presidential approach and pointed out that Yugoslavia represented a precedent on how to deal with a “global tendency towards disaggregation between ethnic groups and states”. Even if the document did not provoke an immediate change in US policy towards the dissolution of Yugoslavia, it certainly summarised an existing tendency and pointed out a drift for the following decades: the support of nationalistic projects as ideological substitutes of communism after the fall of the Iron Curtain. Theoretically, Francis Fukuyama had developed this approach in 1989. In this scenario, could the Yugoslav actors (both federal and republican) really trust U.S. official claims of support towards Yugoslavia in its last year of life? The changing stances of the U.S. administration towards Yugoslavia during 1990 were not a consequence, but a cause of the deterioration of the situation of the country.

Marija Grujić

Capitalism, Survival and Sentimentality (of) - Film Comedies in 1980s (in) Yugoslavia

Or: Capitalism, Survival and Sentimentality in 1980s Yugoslav Film Comedies

The paper explores the ambiguous and politically informed contents of popular and highly commercial film comedies produced on the territory of Yugoslavia in the period of the demise of socialism. The theoretical and methodological approach of the paper considers the political and social paradox of public life in the late socialism, in which, simultaneously, the ideological premises of the socialist state were both “loosened” and “tightened”, in accordance to paradoxical interchanges and confusions in public discourses on the status and future of the socialist political and economic system. Particularly, the paper looks into the subtexts of implicit relations between film comedy production in Yugoslavia and “remote” indicators of incoming political change in Europe and the Soviet Union. The discussion will mostly focus on issues of economic demise and social experimenting at the time, and on the ways in which political interpretation was suppressed and coded in film production. The central research work is based on popular film comedies of the 1980s, such as: *Šesta brzina*, *Erogena Zona*, *U raljama života*, *Majstori*, *majstori*, *Kako sam sistematski uništen od idiota*, *Lepota poroka*, *Balkanski*

špijun, *Rad na određeno vreme*, *Čudo neviđeno*, *Kamiondžije ponovo vože*, and others. The paper will discuss to which extent many of these films dealt with open aspirations for political change, in addition to their account of general debates on the difficulties of economic life in socialism.

Mateja Habinc

A strategic relationship between holidays and working competition during the first years of the socialist Yugoslavia

The presentation focuses on the intertwining between working competition and state holidays in socialist Yugoslavia after the Second World War and it is based on archival, periodical and oral history sources. Even if the concept of working competition was transferred to Yugoslavia from the Soviet Union, after Tito's conflict with Stalin in 1948 it gained in ideological importance. Already in 1946, state holidays were used as milestones of evaluating achievements reached by working competition. Most commonly on the 1st of May, Labour Day, and on the 29th of November, The day of the Republic, were occasions in which to present the results of working competition. Not only holidays were used as a way to structure working competition, but working competition was also a convenient way of promoting and organizing new socialist holidays. The presentation will show that people's experiences of working competition strongly differed, depending if it occurred at the workplace, within youth working brigades or within post-war voluntary work of state reconstruction.

Andrew Herscher

Petrova Gora as Symptom

Speaking at the dedication of a monument at Petrova Gora, Croatia, on October 4, 1981, Jure Bilić, president of the Croatian Parliament, posed the monument as a gift "given to the arms of future centuries." But what if the monument is taken not only as a *gift* to the future a gift that may be accepted or rejected but a *symptom* whose meaning and identity are contingently constructed in the ongoing passage of time? In this presentation I will approach the monument at Petrova Gora—one of the last large-scale monuments erected in Yugoslavia and never to be completed—as such a symptom, examining the recent and contemporary historicization of the monument as its assimilation to a post-socialist present. My interest, that is, is in the demise of the socialist state as a hermeneutic horizon upon which historical evidence appears and historical argument proceeds, such that the historicization of socialism has often become equivalent to the back-formation of post-socialism. Utilizing archival evidence and historical mass media, I will suggest that what is often assumed to be the *name* of the monument at Petrova Gora, the *history* of the monument, the *form* of the monument, and even the mode of existence of the monument *as* a monument are each, to some degree,

post-socialist artifacts. This historicization, I will conclude, may interrupt the recruitment of the socialist monument as evidence of an already-completed historical sequence and open the monument, as historical object, to potential futures.

Sanja Horvatinčić

Between the Authentic and the Symbolic: Imaginary Elements of Yugoslav WWII Memorials and the Recreation of the Event

Faced with growing practical issues of systematisation and supervision of the memorial *boom* that happened during the 1950s, as well as with theoretical and aesthetic concerns surrounding the fervent discussion about the new formal and conceptual possibilities of memorialisation of Second World War on the territory of former Yugoslavia, the beginning of the 1960s has recently been recognised as the key milestone determining the future development of Yugoslav memory politics and memorial practices (Karge, 2010). The concern over the growing social, generational and ideological detachment from the authentic locations, objects and experiences of the War and the Revolution, resulted in the growing collaborative efforts (Veterans' organizations, history, museums and heritage protection institutions) to preserve both mental images and physical objects, that became central elements for individual and collective recreation of the *Event* (Badiou, 2006), that is, Peoples' Liberation Struggle. By focusing, on the one hand, on new conservation practices of preserving authentic memorial objects and landscapes, and, on the other, on new artistic strategies of the re-creation of absent elements in places of memory, I will discuss the role of the imaginary, immaterial aspect of Yugoslav WWII memorials. Although solidly constructed through various memory practices and media in the 1960s, this segment started to lose its socio-political potency and cultural significance along with the temporal distance and political alienation from the *Events*, caused by the gradual dissolution of the socialist state.

Hajrudin Hromadžić

The story about proud industrial worker: the case study of textiles fabric 'Kombiteks' Bihać, Bosnia and Herzegovina

The paper will offer a basic outline of the production of the textile factory "Kombiteks" in Bihać (Bosnia and Herzegovina), which has been launched in 1957, during the last phase of its successful business model – the second half of the 1980s. During the 1960s and 1970s of the 20th century the textile industry was the bearer of economic development around the Bihać region. Complete devastation of the same occurred in the early 1990s, as a consequence of the collapse of large textile systems in Europe, the breakup of the Yugoslav federation and the socialist self-management model, as well as the outbreak of war in Bosnia

and Herzegovina. The presentation is an effort to map the situation of a selected case study example in the late period of Yugoslav socialism. The next research phases will explore dominant narratives of economic and social problem within media representations of the time, as well as the conditions and circumstances of the early stage of so-called post-socialist transition.

Adriano Ivetić

Pisanje Danasa o Hrvatskoj demokratskoj zajednici uoči višestranačkih izbora 1990.

Neposredno pred višestranačke izbore, koji su se nakon gotovo pola stoljeća održali krajem travnja i početkom svibnja 1990., zbog tadašnjih složenih političkih, ekonomskih i društvenih prilika u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ), odnosno u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH) u prvi plan izbila su nacionalna pitanja: položaj Hrvata; položaj Hrvatske u Jugoslaviji; viđenje hrvatskog suvereniteta i međunacionalni odnosi u SRH; položaj Srba u Hrvatskoj. Novonastale prilike najbolje je iskoristila Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) jer je, za razliku od ostalih stranaka, najuvjerljivije i najodlučnije isticala upravo ta pitanja. U fokusu istraživanja je novinski diskurs Danasa, jedinog informativno-političkog tjednika u Hrvatskoj, o HDZ-u tijekom predizborne kampanje. Ekspanzija Danasa nastaje od 1989. do 1991., kada pod uredničkim vodstvom Dražena Vukova Colića prodana naklada doseže vrhunac od gotovo 140.000 primjeraka.

Branimir Janković

Što se dogodilo sa socijalističkim povjesničarima u Hrvatskoj nakon pada socijalizma?

Temu izgradnje i razgradnje socijalizma moguće je ilustrativno promatrati i u polju historiografije. Kao dio šireg znanstvenog polja – na presjecištu društvenih utjecaja i vlastite dinamike – jugoslavenska i hrvatska historiografija svjedoče o znatnim pokušajima stvaranja novog socijalističkog, odnosno marksističkog povjesničara/znanstvenika, ali s vrlo različitim razmjerima njihova ostvarenja. Nakon toga, procesi pada, napuštanja i razgradnje socijalizma podrazumijevali su potpuno odbacivanje marksizma, kao i socijalističkih i socijalnih tema u hrvatskoj historiografiji.

Međutim, ako su teme, interpretacije, koncepti i ideje napušteni, povjesničari su ti koji su ostali. Stoga je u središtu moga izlaganja pitanje što se događalo sa socijalističkim povjesničarima i povjesničarkama nakon pada socijalizma, preciznije, kojim su sve historiografskim i političkim smjerovima nastavili ići dalje, odnosno jesu li bili dio struje koja je pristala uz nacionalizirani politički i historiografski diskurs ili su izražavali određeno protivljenje takvom diskursu ili su se pak posve povukli?

Osim sudjelovanja s primjerom historiografije u široj diskusiji je li izgradnja socijalizma ujedno značila i stvaranje novog socijalističkog čovjeka, a posebno kakve su transformacije doživjeli sami akteri prilikom razgradnje socijalizma, fokus na socijalističke povjesničare i povjesničarke nakon pada socijalizma služi i kao svojevrsno historiografsko ispisivanje onoga što je poduzeo britanski umjetnik Phil Collins propitujući sudbine učiteljica marksizma-lenjinizma iz DDR-a nakon pada komunizma, u ciklusu „marksizam danas“ izloženom i u Zagrebu 2012. godine.

Marija Jauković

Performance of commemorating / Performing heritage

A close look at commemorations with a focus on occurring performance shows the decisive role of physical presence and activity of the body at the designated sites for achieving their active influence in both geographical and symbolic landscape. Commemorative sites can either be active sites of remembrance, or conditionally “passive” sites of heritage, depending on the presence or the absence of bodily action. Furthermore, this performativity defines commemorative events and their spaces as simultaneously tangible, i.e. monumental, and intangible, i.e. narration/practice, heritage.

Based on the performance-based duality of commemorative events and their spaces, this paper aims to explore the necessity and limitations of their dual interpretation within heritage management practice, by using the monumental sites of NOB (Peoples’ Liberation Struggle), as a case study. Several ethical dilemmas can be detected and should be taken into a consideration. Firstly, if the initial performance still exists, can a site be considered as heritage? And if yes, should these sites be considered only tangible or intangible heritage, or the two are bound to fuse? Furthermore, looking at the current changed narratives of these sites, is it legitimate to ask who and why considers them as heritage? In order to address these questions, this paper explores the two segments of commemorative events dedicated to NOB – *the commemorative performance* and its *changing narratives*, with emphasis on the manner of their *heritagization*.

Dunja Jelenković

Construction, Deconstruction and Reconstruction of the Yugoslav Documentary and Short Film Festival (1954-today)

The paper will explore the history of the Yugoslav Documentary and Short Film Festival (created in 1954 in Pula and moved to Belgrade in 1960) and it will compare its development in three periods: firstly, the period of socialist Yugoslavia, marked by the rule of Josip Broz Tito and Yugoslav socialist values (1954-1990s); secondly, the first post-socialist period marked by the nationalist politics of Slobodan Milošević, disintegration of the country and wars (1990s);

and, thirdly, the second post-socialist period marked by the fall of Milošević, democratization of the country and first significant notions of Yugo-nostalgia in Serbian culture (2000s). Exploring the ways in which socialist Yugoslavia was presented in festival's programmes in the socialist period, and how it was remembered in the two post-socialist periods, the paper will illustrate how political conditions influenced creative processes and exhibition patterns in the field of documentary and short film, first in Yugoslavia, and then in its successor states of Serbia and Montenegro.

Zlatko Jovanović

“Naša akcija: Olimpijski osmijeh.” Disciplining Sarajevans for the Olympics.

Following a number of scholars in their work on modernity and the disciplining of modern subjects (Weber, Elias, Foucault), this paper pays special attention to the practices of disciplining of the Yugoslav populace in the period of the so-called decadent socialism in the early 1980s. My primary interest is the 1984 Winter Olympics, which, being the largest sport event ever held in the country, was seen as a proof of socialist Yugoslavia's modernity. The paper's main hypothesis is that the preparation for the hosting of the Olympics was never only about developing the infrastructure in and around the host city, Sarajevo. It was also, significantly, a way to inculcate certain forms of social conduct on the city's inhabitants. This process was carried both on the level of high party politics and at the lower level of everyday life practices – the latter being carried through the local media's inspections of the services provided by the city's retailers, restaurants, hotels, banks, taxi companies etc. Focusing on these inspections, the paper discloses how the Sarajevo daily *Oslobođenje* played an active role in forging Sarajevo's image as a modern city and thus as a symbol of socialist Yugoslavia's modernity.

József Juhász

Tamnica naroda, nestanak etniciteta ili inkubator nacija? Nekoliko iskustva socijalističkih federacija

Ideologija socijalizma obećala je pored prestanka društvenih (klasičnih) antagonizma i rešavanje etničkih i nacionalnih konflikata. U interesu ove svrhe komunisti su federalizali Sovjetski Savez, Jugoslaviju i Čehoslovačku. Nakon raspada ovih unija bilo je dominantno (i pojednostavljeno) mišljenje da socijalizam nije bio uspešan ni u tom pogledu: ove države su bile samo pseudo-federacije.

Ali šta je stvarna istina? Šta su bile istovjetnosti i razlike među socijalističkim savezним državama i među položajima naroda ovih federacija? Kakvi su bili etnički konflikti prije revolucije, u doba socijalizma, nakon raspada i kakvi su bili u to doba izvan socijalističkog svijeta?

Socijalizam stvarno nije ispunio svoje obećanje jer etnicitet nije nestao i nisu nestali ni etnički konflikti. Umjesto rešavanja nacionalnog pitanja socijalističke federacije su služile samo kao ornamentika u jednom centralizovanom autoritarnom državnom poretku (naročito u doba staljinizma), i njihova funkcija je bila uglavnom legitimističkog i propagandističkog karaktera.

Ali ipak ne možemo tvrditi da se njihova povijest sastoji samo od negativnosti. Njihovim nastankom su ublaženi etnički konflikti (do tada nagomilani u dotičnim državama), a za svoje manje narode i one koji su kasnili sa nacionalnim razvojem odigrale su određenu „inkubatorsku” ulogu. Pored toga su doprinele tome da ideja nacionalnog samoopredjeljenja uđe u red principa modernih međunarodnih odnosa.

Kathrin Jurkat

Privatization in Serbian post-socialist factories - perspectives from below

My paper addresses the issue of property rights in the context of the postsocialist transition in Serbia from the end of the 1980s to the 2000s. Influenced by the economic crises and the discourse of efficiency of private property in the 1980s, property transformation in Yugoslavia started in 1989. Workers themselves could perform a transformation from social to private property and to get or to buy shares of 'their' factory. With the neoliberal privatization law from 2001 this “socially accepted” privatization changed to a top-down approach where one private investor was preferred. In my paper I focus on the micro-level privatization process of two factories, Mlekoprodukt and Jugoremedija, in Zrenjanin, Serbia. Both started the transformation early (in 1993 and 1994) and gave out shares to the workers and the management. In 2003, after the neoliberal privatization, the workers of Jugoremedija pushed industrial actions and fought for 'their' property as small shareholders. After 4 years of protests the factory was managed until 2010 by small shareholders. The workers of Mlekoprodukt decided on the contrary to sell their shares to a transnational company. The paper analyses how social relations and constructs of property changed during the process of privatization from the perspective of the workers, looking at the similarities and differences between the two case studies.

Marica Karakaš Obradov

Povratak hrvatske prijeratne emigracije u komunističku Jugoslaviju

Jugoslavenske su vlasti, odmah po završetku rata, ulagale velike napore kako bi potaknule na povratak osobe koje su emigrirale od 80-ih godina 19. stoljeća pa do početka Drugoga svjetskog rata, većinom u prekomorske zemlje i neke europske države. Udio Hrvata među tim emigrantima bio je velik, ponajprije u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i Novom Zelandu. Plan je bio uključiti ih dijelom

u kolonizaciju Vojvodine, a dijelom naseliti i na ostala jugoslavenska područja. Planirani broj povrataka koje su vlasti željele nije ostvaren. Razlozi navedeni za slab odaziv povezivani su uz nedovoljno zalaganje i „nepravilnu propagandu“ jugoslavenskih predstavnika među iseljeništvom te nezadovoljstvo prvih povratnika prihvatom i smještajem koje se prenosilo i na potencijalne povratnike, koji su zbog tih negativnih iskustava odustajali od povratka. Jugoslavenske su vlasti smatrale da masovniji povratak sprečava i „propaganda reakcije“ među iseljeništvom te Rezolucija Informbiroa. Od 1945. do 1951. vratilo se preko 16 000 iseljenika. Više od 50% činili su Hrvati. U prve dvije poslijeratne godine većina povratnika dolazila je pojedinačno, a masovno vraćanje zabilježeno je 1947. i 1948. godine. No već od 1946. započeo je i proces reemigracije. Do 1953. reemigriralo je oko 900 iseljenika, ponajviše iz Hrvatske.

Ana Kladnik

Voluntary Work and History from Below in Late Socialist Slovenia: The Case of Volunteer Fire Departments

Since the 19th century, Voluntary fire departments (VFD) have been a constant feature of community life in European towns and rural areas and represent a textbook case of a grass-roots infrastructure with a national and even transnational outreach. Participation in VFD has been voluntary and based on exclusive (male) comradeship, while cultivating a minimum of local autonomy and devotion of public service based on unpaid work. Conventionally it is considered that volunteerism ceased to exist during communism and that the activities of traditional associations were fully replaced by state- and party-controlled mass organizations. Some scholars, however, have shown that this might be an inaccurate picture and have identified connections between official volunteering under communism and reorganised post-communist volunteering. In Slovenia, one of today's leading European countries regarding participation in VFD, the number of volunteer firefighters after the democratic changes remained almost the same as during late socialism (in 1987, there were 1,275 local VFD and 192 voluntary industrial fire brigades with more than 108,000 members). On an example of two local VFD situated in medium-small-sized Slovene towns (near Slovene-Croatian-Italian and Slovene-Croatian-Hungarian borders) the paper on the one hand examines the social and national structure of individual VFD and how did the VFD as nuclei of local sociability contribute to maintain and stabilise the cohesion and identity of communities and of social markers of difference within VFD and how were they affected by these changes themselves. On the other hand the paper also investigates the meaning and popularity of voluntary work in the conditions of late socialism.

Hrvoje Klasić

“Physical education in the service of the people!” A contribution to the study of Yugoslav Communism

After World War Two socialist Yugoslavia became one of the most loyal USSR satellites. The new government began to copy the Soviet Union in all aspects of society and the state. An important element in the creation of a new socialist society was the attitude towards sport. In accordance with the Soviet model, the role of sport as part of physical education in Yugoslavia was to improve the working and defense capabilities of citizens, with physical training being no longer the privilege of an elite, but rather an opportunity and obligation for everybody (transcending differences of nationality, sex, age, social position, rural/urban location etc). At the same time, sport and physical education were used as a powerful political propaganda tool to build a new socialist society. This meant that political symbols were emphasised, and that a glorification of the cult of personality (Marshal Tito) was established. Due to the character of World War Two as a fratricidal war in Yugoslavia, the future of the newborn state depended on normal interethnic relationships. In this case sport also played an important role as unifying factor of antagonised (Yugoslav) nations. The aim of this paper is to show the connection between politics and sport/physical education in the first few years of the establishment of “new” Yugoslavia.

Stipe Kljaić

Poslije Tita, Tuđman i Ćosić. Konzervativizam protiv socijalističke revolucije

Franjo Tuđman (Veliko Trgovišće, 1922. – Zagreb, 1999.) i Dobrica Ćosić (Velika Drenova, 1921. – Beograd, 2014.), unatoč mnogobrojnim prijedorima, mogu se komotno smatrati „očevima nacija“ nastalih na ruševinama socijalističke Jugoslavije. Kao partizani, revolucionari i titoisti pripadali su mlađoj generaciji koja je u Narodnooslobodilačkom ratu (1941. – 1945.) udarala temelje novoj Jugoslaviji. Komparativni pristup opusima ovog dvojca razotkriva misaoni obrat od marksizma k antirevolucionarnom konzervativizmu. Kopajući po modernoj prošlosti hrvatskog i srpskog naroda do 1945. osporavaju službeni dogmu da je avnojevska Jugoslavija razriješila nacionalno i socijalno pitanje dvaju naroda. Nalaze tako i uzore iz prošlosti koji nadahnjuju njihove nove ideološke smjerove. Ćosić ih nalazi u figurama Vuka Karadžića i Nikole Pašića, a Tuđman u Anti Starčeviću i Stjepanu Radiću. Naglašavanjem partikularnih nacionalnih tradicija odrekli su se socijalističkog internacionalizma, ideje progresa i „historijskog optimizma“. Njihov se obrat prema konzervativnim vrijednostima, historicizmu, naciji i tradiciji dogodio 1960-ih godina. Nekoliko godina nakon Titova upozorenja u splitskom govoru 1962. o bukećem nacionalizmu među jugoslavenskim komunistima i formalno politički se rastaju s Partijom. Tuđman je izbačen iz Saveza komunista 1967. radi osporavanja žrtava Jasenovca i

„unitarističko-centralističke“ interpretacije Drugog svjetskog rata. Ćosić je napustio komunističku partiju 1968. zbog neslaganja s afirmacijom albanskog i muslimanskog pitanja i smjenom Rankovića. Od tada se pretvaraju u disidente i oporbenjake režima. Njihove intelektualne prakse u područjima historiografije i književnosti predstavljaju važne izvore za intelektualnu historiju socijalističke Jugoslavije, stoga će iste biti u fokusu izlaganja. Riječ je izvorima politizirane kulturne proizvodnje koji su, što neposredno što posredno, imali nemalog impakta na političku arenu s kraja 1980-ih i početka 1990-ih godina. U finišu socijalističke Jugoslavije i kasnijem ratu za njezinu baštinu (1991. – 1995.) njih dvojica preuzimaju odlučujuće uloge u političkom i intelektualnom rastakanju titoizma.

Ljiljana Kolečnik

About the power elites, monuments and limits of modernist abstraction

The material framework of our presentation is provided by the ample documentation produced in the course of the national contest for the monument to the *1573 Peasants Uprising* in Gornja Stubica (Croatia), conducted from 1967 to 1969. The content, as well the structure of that archive point to the two simultaneous and intertwined processes that are in the focus of our interest. The one is the disintegration of traditionally strong relation between intellectual and political elites that was essential for the success of Yugoslav social experiment, and the other concerns the consequences of its failure within the field of memorial sculpture. Almost a hundred applications to the contest for the *Monument to the 1573 Peasant Uprising* provide a rather convincing cross-section of the sculptural production at the time, ranging from the academic realism to early examples of land art and the solutions impregnated with humour and irony typical of postmodernism. Poetic and formal diversity of the proposals for this monument also point to the particular atmosphere of the rebellious 1968, a unique moment in the history of Yugoslav memorial sculpture, when it was possible to introduce a clear break with the practices of modernist monumental sculpture. Why it was not possible for Ivan Kožarić, an *enfant terrible* of Croatian modern art and the member of proto-conceptual art group Gorgona, to win the first prize at such a prestigious National competition, in spite of the jury consensus about the outstanding quality of his work, are still another questions we shall try to discuss in our presentation.

Semir Koljić

Nezaposlenost 1960-ih – prilog raspravi o posebnostima jugoslavenskog socijalizma

U izlaganju će se pokušati analizirati nezaposlenost, prvenstveno kao politički problem. Nezaposlenost 60-ih godina jasno ocrtava mijene socijalističkog režima, odnosno ukazuje na posebnosti jugoslavenskog socijalizma, tog „ekscentričnog člana porodice socijalističkih zemalja“, kako ga Hobsbawm kategorizira. Počevši od početka 60-ih i pune (prekobrojne, fiktivne?) zaposlenosti, preko sredine 60-ih

kada se odvijaju političke promjene koje rad „oslobađaju“ te zaposlenosti, do kraja 60-ih i zabrinjavajućih razmjera nezaposlenosti, izlaganje će kritičkom analizom tadašnjih medija (u prvom redu Vjesnika u srijedu) pokušati konstruirati sliku koju o tom problemu stvaraju mediji. U izlaganju će se promatrati i nemogućnost vlasti da se izravno suoči s nezaposlenošću. Razlog takva ponašanja ogleda se u ideološkoj opredijeljenosti vlasti – socijalizam nije bio spojiv s nezaposlenošću, i otvoreno priznavanje tog problema povlačilo bi velike političke posljedice. U analizu će biti uključeni dokumentarni i igrani filmovi: *Specijalni vlakovi* (1972), *Kad budem mrtav i beo* (1967).

Dora Komnenović

Reading between the Lines: Book “Purges” in the (Former) Yugoslav Space in the 1990s

The (nationalist) élites that came to power after the dissolution of Yugoslavia had to justify the emergence of the new nation states with historical narratives that would replace the Yugoslav one. As many times before, history was (mis)used as a playground for various number games and a battlefield for ethnocentrism. Controlling what should be remembered and what forgotten constituted one of the main determinants of political change, if not change itself. In an Orwellian fashion, street names were changed, history textbooks re-written, the reform of the language and new festivities were introduced, as the old ones were abolished. Similarly, old museums and monuments were abandoned, damaged or destroyed and new ones erected. While the latter have attracted considerable scholarly attention, less is known about the so-called «inappropriate» books that have been removed from circulation. For instance, more than 2.8 million of undesirable publications dealing with the anti-fascist struggle, self-management or other «leftist» topics, or simply published in Serbia and/or in Cyrillic have disappeared from Croatian libraries. The paper thus wishes to analyze the implementation of the processes of forced remembering and organised oblivion through library practices in Slovenia, Croatia and Serbia in the 1990s. A brief analysis of book acquisitions and «purges» tells volumes about the ways of dealing with (post-)socialist “remains” and the widely promoted exclusiveness and anti-intellectualist approach to culture that is still resonating today.

Snježana Koren

„To sam hteo da proverim kod Tebe“: komentari Josipa Broza Tita na tekst Pregleda istorije SKJ

U politici povijesti KPJ/SKJ, dvije su teme bile od osobita značaja: povijest NOB-a kao utemeljujućeg događaja nove države, i povijest KPJ. Dok je povijest NOB-a bila u fokusu još od vremena rata, u dobroj mjeri zahvaljujući i Titovim tekstovima, historijat KPJ dobio je na važnosti potkraj 1940-ih jer je trebao

poslužiti kao potvrda ispravnosti politike vodstva partije u vrijeme sukoba sa SSSR-om. Tada je osnovano Istorisko odeljenje CK KPJ sa zadatkom prikupljanja i objavljivanja građe iz povijesti KPJ. Ono je 1951. preimenovano u Istorijski arhiv CK SKJ, a 1956. u Komisiju za istoriju SKJ. Zadatak komisije bio je organizirati rad na pisanju Pregleda istorije SKJ, oficijelne povijesti KPJ/SKJ koja je ujedno trebala imati i pedagošku funkciju odgajanja „širokih narodnih masa“. U njezinoj su izradi stoga sudjelovali članovi samog vrha SKJ kojima su na čitanje upućivane ranije verzije teksta. Među njima bio je i Josip Broz Tito koji je, uz opće primjedbe o knjizi, vlastitom rukom redigirao poglavlje o sukobu sa SSSR-om. Kada je 1963. objavljena (u redakciji Rodoljuba Čolakovića, kome pripadaju i riječi citirane u naslovu), knjiga je izazvala burne reakcije u pojedinim republičkim rukovodstvima, osobito u Hrvatskoj. Upravo su Titovi komentari predmet ove analize, a izlaganje je pripremljeno na temelju izvorne građe iz Arhiva Jugoslavije.

Boris Koroman

„Jedi brže, cijene rastu!“ - Odjeci ekonomske krize osamdesetih godina u humorističnim prilogima radničkog (tvorničkog) tiska

Godine 1977. tiskovine, časopisi i bilteni, „fabričke novine“ koje su izdavala socijalistička poduzeća, „radne organizacije“, kao i one složenije, obilježile su službenu tridesetu obljetnicu izlaženja. Desetljeće koje je potom uslijedilo uvelike je određeno razgradnjom socijalizma, ekonomskom krizom i reformama, što sve postaje i temama tvorničkog tiska.

Riječ je o građi koja je vrlo malo istraživana, a koja predstavlja zanimljiv izvor za proučavanje projekta samoupravnoga socijalizma „na terenu“ u pogonima, odnosno u „bazi“. U sklopu istraživanja većeg opsega pristupilo se analizi različitih tiskovina koje obuhvaćaju i različite grane privrede: Raški rudar – glasilo ugljenokopa, Uljanik – bilten brodogradilišta, Naš Glas i Anita – glasila turističkih poduzeća, Skozi ZIV TAM – glasilo automobilske industrije.

Tvorničke novine i novine radnih organizacija uglavnom slijede sličnu koncepciju: uz aktualne vijesti i informacije vezane uz organizaciju poduzeća, planove, izvještaje o proizvodnji te uz različite intervjue s akterima u proizvodnji, upravi te u političkim, samoupravnim i sindikalnim organizacijama, zadnje stranice tiskovina rezervirane su za ležernije načine obrade tema te su humoristički prilozi gotovo obavezni dio tog uređivačkog koncepta. Karikature se pokazuju kao zanimljiv komunikacijski medij kroz koji je kratkom formom moguće izraziti kritičan stav; riječ je o izvornim karikaturama koje izrađuju članovi redakcije ili stalni suradnici među radnicima. U ovome izlaganju naglasak je u prvom redu na tematskom grupiranju karikatura, odnosno ono istražuje na koji se način izravna radna svakodnevnica pogona s jedne, i izraziti reformski procesi u razdoblju stabilizacije – s pozicija visoke politike i uprava poduzeća, artikuliraju u izravnom, horizontalnom komunikacijskom kontekstu samoupravnih radničkih novina.

Miha Kosmač

Odnos jugoslavenskih vlasti prema iseljavanju stanovništva iz Istre i Slovenskog primorja (1945. – 1948.)

Članak na temelju arhivskog gradiva razjašnjava do sada manje poznate događaju u vezi s odnosom različitih organa jugoslavenskih vlasti prema iseljavanju stanovništva iz Istre i Slovenskog primorja. Ujedno je predočena i manje poznata dinamika između centralnih i lokalnih organa jugoslavenskih vlasti, s obzirom na problematiku poslijeratnog iseljavanja stanovništva. Središnji interes članka poseban je odnos prema talijanskom stanovništvu, koji povijest pod pritiskom političkog i povijesnog revizionizma nepravilno imenuje u „egzodus“, čime taj izraz dobiva negativnu i mitološku konotaciju. Osim toga, za pogranična područja, kao i za Istru i Slovensko primorje, važi da se tu pojavljuje problem etničke identifikacije stanovništva koje tamo živi. Vremenski je članak određen razdobljem od maja 1945. do isključenja Jugoslavije iz Informbiroa, nakon čega se politička situacijapromijenila. Jedan od ključnih zaključaka je da su jugoslavenske vlasti upozoravale na greške, posebno one lokalnih organa vlasti tzv. „narodnih odbora“, a posebno okružnih i mjesnih, u odnosu prema stanovništvu i bile potpuno svjesne teških posljedica kao učinaka nepravilnog i lošeg upravljanja. Jednako tako, i zbog poslijeratnih međunarodnih uvjeta obilježenih blokovskom podjelom svijeta. Ta činjenica se odražavala i u poslijeratnom određivanju granice između Italije i Jugoslavije.

Driton Kuci, Ylber Sela, Pishtar Lutfiu

The status and role of the Parliament in the democratic transition and consolidation of the Western Balkans: Dilemmas and Challenges

During democratic transition and consolidation, the Western Balkans countries were leaded by the philosophy of liberal constitutionalism, abandoning the concept of socialist constitutionality and perceiving the constitution as the highest legal and political instrument of democracy. Almost all the constitutions of the Western Balkans countries have defined the parliament as a representative body in the system of separation of powers. In this analysis, the status of the parliament will be analysed not only in light of the constitutional powers, but also through its relationship with the executive. It seems that, in the process of democratic transition and consolidation, the Western Balkans countries have faced similar problems in the implementation of parliamentary democracy. Parliamentary democracy is not only determined by the constitutional framework, but also by the (not) democratic tradition, the model of political culture, electoral and party system.. This is especially evident in the relationship between parliament and the government. The dominance of the executive is not only a characteristic pattern of organization of power in the Western Balkans, but a worldwide trend. Parliaments are increasingly voting machines confirming the decisions of government rather than policymaker. Their role is more reactive than proactive and creative. The real

challenge is to restore the balance of powers through a review of factors that depend on the relations between them, for the purpose of good governance and management.

Peter Laszlo

Football gatherings in Romania as tool for alternative reality

The totalitarian regime left little room for alternative interpretations of everyday life and social relations. The overwhelming protochronist and national-communist propaganda build around Ceausescu's cult of personality annihilated any dissidence. The controlled media broadcasted exclusively political programmes, ignoring any entertaining shows, including football World or Europe Cups. Practically the public space was under total control, with serious intervention in private sphere, too.

But in the eastern part of Transylvania a new and interesting grassroots social practice emerged, and fast became popular: the "informal football gathering". During major football events, a great number of football fans organised themselves and went high up to the East-Carpathian Mountains to "catch" the Moldavian television signal and combined with the sound broadcasted by the Hungarian State Radio to "attend" the matches. An alternative social space emerged, free from official discourses or hierarchies. The football supporters – ordinary people from all social strata with different statuses and professions – had to organise themselves in order to do this. A complicate underground cooperation and coordination was needed: antennas, cables, TV sets, radio receivers had to be provided; problems like transportation had to be resolved and the site found and prepared. This was well beyond a simple social event: it represented an escape from harsh reality, an alternative public sphere where people were strangely allowed to do something on their own, to freely organise themselves – to deconstruct the reality and construct an alternative, counter-reality.

Aida Ličina

Svakodnevica stanovnika Sarajeva u prvoj polovini 1970-ih godina

Sarajevo je kraj Drugog svjetskog rata, kao i veći dio Bosne i Hercegovine, dočekalo u teškim uslovima. Nedostatak hrane i drugih životnih potreština, hronični manjak stambenog prostora, veliki broj izbjeglica, narušena putna infrastruktura, loši sanitarni i higijenski uslovi i niz drugih problema bili su samo dio sarajevske svakodnevnice u tim godinama. Odmah potom počela je ubrzana rekonstrukcija pa je grad za nekoliko godina obnovio svoj izgled i kapacitete i započelo je njegovo širenje. Tokom šeste i sedme decenije XX stoljeća Sarajevo je doživjelo potpunu transformaciju. Gradski prostor se ubrzano, uglavnom neplanski širio, a broj stanovnika se udvostručio, od popisa 1948. kada je

zabilježeno 179.701 stanovnika na prostoru deset gradskih općina do popisa 1971. godine kada je broj stanovnika iznosio 359.448.

Sedamdesete godine u Sarajevu nastupile su kao vjesnik promjena koje će kulminirati s održavanjem Zimskih olimpijskih igara 1984. godine. Modernizacijski i urbanizacijski tokovi koji su zahvatili cijelu Jugoslaviju, pa i Bosnu i Hercegovinu, ostavili su snažan utjecaj i na grad Sarajevo. Ako urbanizaciju promatramo kao višedimenzionalan proces koji utječe ne samo na prostor i društvenu strukturu, već i na način života, onda možemo govoriti o njenom utjecaju na promjene u svakodnevnom životu stanovnika. Izučavanje svakodnevnice je izuzetno široka problematika te ćemo se stoga mi u svome radu ograničiti na promjene u svakodnevnicu građana nastale pod utjecajem urbanizacije. Pratit ćemo različite segmente, od ishrane, odijevanja, muzike koja se slušala, filmova koji su se gledali, organiziranja slobodnog vremena i niza drugih pitanja. Kroz arhivske izvore, štampu kao i sjećanje savremenika na te godine pokušat ćemo rekonstruirati sliku svakodnevnice stanovnika Sarajeva.

Zsafia Lorand

Feminist (re)visions of politics in Yugoslavia from the 1970s to the late 1980s

From the beginning of their activities in the early 1970s on, the new feminists in Yugoslavia, i.e. the members of the *Žena i društvo* group, reflected on the nature of politics and the role of women in society. The changing political discourse and political system that provided the context for their activities necessarily influenced their agenda. In my presentation, I will analyse the ways in which feminists from the *Žena i društvo* group framed the relations between women and politics. I will discuss the shift from earlier tentative examinations of feminist theories about women and society to the reading of radical feminist critique of democracies and the reframing of these claims in the Yugoslav context of the late 1980s. I will look at the ways in which feminist arguments were related to the discursive-political reality, and at how, in turn, they shaped the discursive-political space.

Danijela Lugarić

„Zar vi želite biti muškarac?“ – politika jednakosti i „žensko pitanje“ tijekom ruske sovjetske kulture kasnog socijalizma

Pitanje navedeno u naslovu rada ruska je znanstvenica postavila američkoj slavistici C. Kelly, a tijekom njezina sudjelovanja u diskusiji o pravima žena u kulturi kasnog socijalizma u bivšem SSSR-u neposredno prije njegova raspada, 1990. Kao što je poznato, Staljin je 1936. (paradoksalno, iste godine u kojoj je ukinuo pravo na abortus) svečano objavio: „Žensko je pitanje u nas riješeno!“ – što je, kako se čini, bitno obilježilo putanju razvoja sovjetske feminističke kritike. U radu ću kroz prikaz statusa žene u najrazličitijim oblicima artikulacije (žena kao

objekt reprezentacije u kulturi; žena kao stvarateljica i misliteljica; žensko i feminino kao objekt znanstvene artikulacije) pokušati prikazati je li se i u kojoj mjeri „otapanje“ kulturne politike nakon 1956. odnosilo i na pitanja koja se vezuju uz razvoj feminističke kritike i samu činjenicu participacije žena u javnom prostoru. Naime, premda u povijestima književnosti toga razdoblja autorice zauzimaju posve marginalno mjesto (premda su liberalne šezdesete, kako se čini, poticale uključenje „ženskih glasova“ u kulturnu proizvodnju), spisateljice i intelektualke stvarale su neslužbenu, odnosno samizdatsku kulturnu povijest. Pregled ključnih aspekata, kontradikcija i anomalija te povijesti predmet je ovoga rada. Na koje su načine žene participirale u kulturi tadašnjega razdoblja? Kakvi su se oblici reprezentacije njegovali i poticali? Ako je „osobno“ posve ili barem djelomice „političko“, kako analiza statusa žene (kao subjekta kulture i objekta njezine reprezentacije) doprinosi našem razumijevanju kontradikcija i anomalija „politike jednakosti“ tijekom kasnog ruskog sovjetskog socijalizma?

Jakub Machek

Exemplary socialist men and women on screen - Idealistic, propagandistic or hegemonic models of femininities and masculinities in 1970s Czech TV serials?

The aim of the proposed paper is to analyse images of exemplary femininity and masculinity in the late socialist TV serials. The interpretation will be based on Gramsci's concept of hegemony and R. W. Connell's concept of hegemonic masculinity.

In the 1970s, the new post-invasion authorities decided to rely on popular culture and restricted consumerism to create people's acceptance of the status quo, rather than to force them to enthusiastically follow the renewed regime. TV serials became the most popular TV genre. On the one hand, the TV programmes were under strong authorities' control, but on the other hand, the authorities wanted to have these carefully encoded meanings watched, i. e. to gain a widespread popularity of serial production.

The TV serials of that era mostly dealt with family and interpersonal relationships, which make them a useful tool to study gender relations. They displayed an ideal world, where all significant inadequacies experienced in day-to-day living were solved. The main characters represented ideal socialist men and women, in order to promote the concept of the satisfying late socialist everydayness. At the same time, to be popular, the conscientiously controlled dominant ideology had to simultaneously meet the needs and mindsets of the audience.

Anne Madelain

Evropska zabuna glede raspada Jugoslavije

Tokom samih događaja ali i dugo nakon, objasniti raspad Jugoslavije, žestinu nasilja nad civilima, motivacije učesnika i razloge tih događanja, činilo se uzaludnim. Povijesne analogije, poređenja sa Drugim svjetskim ratom i nacizmom, vodile su ka utisku o neizbežnosti i cikličnom ponavljanju sukoba. Posezanje, pre za simbolizacijama i gotovim shemama, a ređe ili nikako za racionalnim objašnjenjima, moglo se tumačiti kao znak intelektualne nemoći. Tokom sukoba, neki komentatori u Francuskoj kao i u Nemačkoj su intuitivno osetili da se zabuna i bespomoćnost (*helplessness-Ratlosigkeit*) objašnjenja ne ograničavaju samo na granice bivše Jugoslavije. Svi Evropljani su se našli zatečeni pred padom komunizma, s tim što su posledice te zabune bile veće na levičari, čija idealizacija demokratskih modela, na primer filozofa Frankfurtske škole, nije bila u stanju da odgovori na pitanje: „kako obnoviti zajednicu racionalnog promišljanja?“.

Suočavanje izvana sa jugoslovenskim raspadom zato postaje i etičko iskušenje. Zato se postavlja pitanje: kako uključiti to iskušenje u tumačenja savremene evropske istorije, odnosno može li se moralnim iskušenjima pisati povijest jedne epohe?

Olga Manojlović Pintar

The Memory Remembered: Parks of Remembrance as Forums of History in Socialist Yugoslavia

How was the historical narrative created by Second World War survivors transmitted to the generations born after 1945? Was the intergenerational dialogue intensified through the created historical continuities? What were the interferences and noises in this communication?

I will answer these questions focusing on the Parks of Remembrance to the civilian victims of the war (primarily the process of their building and the annual activities in them). Often called the history parks, or, open-air museums, they provided the space for public commemorations and ceremonies, which crucially coined social connections as well as individual and collective identities. The work of Bogdan Bogdanović's *School of Architecture* in Mali Popović (in which the main Yugoslav monuments creator worked with his students through series of courses) will be used as an observation point to analyse the time and society of socialist Yugoslavia and Serbia.

Renata Margaretić Urlić

Novi Zagreb: utopija ili distopija nove socijalističke zajednice

Temeljeći se na istraživanju sigurno najvažnijeg i najopsežnijeg urbanističkog projekta poslijeratne hrvatske arhitekture i urbanizma, planovima i realizacijama Novog Zagreba, ovaj rad otkriva nekoliko ključnih uvjeta stvaranja životnog

prostora „novog socijalističkog čovjeka“. Detektira se naime utopijska misija tadašnjih arhitekata i urbanista koji su u socijalističkom sustavu prepoznali model za ostvarenje svojih socijalnih ideja, uvjereni kako modernom arhitekturom mogu promijeniti svijet i ponuditi radničkoj klasi izlazak iz podruma u osunčane i provjetrene, primjerene domove. Uspoređujući naime socijalne premise moderne arhitekture međuratnog kapitalističkog razdoblja s njihovim realizacijama u poslijeratnim socijalističkim stambenim naseljima gdje su radnici ostvarivali „pravo na stan“, s najsuvremenijom higijenskom i arhitektonskom opremom, proučava se veza između „socijalizma s ljudskim licem“, odnosno samoupravnog socijalizma i primjenjivanja glasovitog Mohorovičićevog „poopćenog“ ili „humanijeg funkcionalizma“ u arhitektonskim i urbanističkim planovima. Na tu se komparaciju novozagrebačkih naselja koja su se uspjela obraniti od napada suvremene gramzivosti tzv. privatnog kapitala, gleda iz perspektive tranzicijskog, možda distopijskog razdoblja i teških devastacija javnog prostora.

Prva corbusierovska naselja Novoga Zagreba ispituju se kao poligoni za eksperimentiranje novih građevinskih tehnologija, strukturalnih inovacija i montažnih sustava, ali iznad svega za iskušavanje građevinske politike rješavanja kroničnog stambenog problema. Upravo se na primjeru naselja Novoga Zagreba otkriva kako se u naizgled monolitnom, nepromjenjivom socijalističkom sustavu manifestiraju neprekidne promjene i pokušaji usavršavanja stanogradnje. Očituje se polagana, ali neprekidna tranzicija od centralizirane do tržišne ekonomije, što je presudno utjecalo ne samo na mijenjanje arhitektonsko-urbanističkih realizacija, nego i na urbane društvene navike, što je promoviralo socijalističku potrošačku kulturu koja i stan smatra tržišnom robom.

Goran Marković

Politički sistem socijalističke Jugoslavije između samoupravljanja i participacije

Zvanična ideologija i ustavi socijalističke Jugoslavije definisali su njen politički sistem kao sistem socijalističkog samoupravljanja, u kome vlast pripada radničkoj klasi i drugim radnim ljudima. Organizacija vlasti na različitim nivoima, od saveznog do opštinskog, bila je zasnovana na toj osnovnoj ideji. Ustavotvorac je povremeno vršio značajne reforme političkog sistema, čiji je osnovni proklamovani cilj bio produbljivanje samoupravljanja.

U radu ćemo pokušati dokazati hipotezu da je politički sistem Jugoslavije samo normativno bio samoupravni, i to samo djelimično, a da je u stvarnosti funkcionisao kao sistem participativne demokratije. Naime, dosadašnje analize jugoslovenskog političkog sistema zasnivale su se na shvatanju da je politička elita (birokratija) monopolisala proces odlučivanja, a da je u tome uspjela uslijed dejstva različitih činilaca političke, ekonomske i kulturne prirode.

Slažući se sa tim tezama, težište ovog rada je na pokušaju da dokaže kako sistem čak ni na normativnom planu nije bio čisto samoupravni, kako se tvrdilo. Naime, jugoslovenski ustavi su i formalnopravno davali pravo društveno-političkim

organizacijama da učestvuju u formiranju i vršenju državne vlasti, preko svojih poslanika (kasnije delegata) u posebnim vijećima skupština, pa su različiti subjekti, čak i po slovu ustava, participirali u diobi političke moći i odlučivanju. Samim tim, politički sistem i formalno, a ne samo faktički, nije bio dominantno samoupravni već je imao značajna obilježja participativne demokratije.

Analiza nema za cilj samo da dokaže ovu polaznu hipotezu, već i da pokuša odgovoriti na pitanje kako treba da bude ustrojen politički sistem socijalizma u kome bi, na normativnom planu, bile pružene pune mogućnosti razvoja samoupravne demokratije, imajući u vidu strukturu i međusobni odnos centralnih političkih institucija.

Dragan Markovina

Od industrijskog grada do socijalne bombe: Split devedesetih godina

Split devedesetih godina nudi paradigmatiku sliku hrvatskog grada iz devedesetih godina 20. stoljeća. Suočen s jedne strane sa ideološkom reinterpretacijom prošlosti, od strane hadezeovske vlasti, a s druge sa radikalnom promjenom ekonomskog modela, Split je prešao puni krug od propulzivnog industrijskog grada ka gradu koji se pretvorio u socijalnu bombu. Raskorak između desetljeća teško da je mogao biti veći. Kako je tekao proces koji je jedan lijevi grad velike zaposlenosti i značajne koncentracije tehnološkog znanja pretvorio u grad desnice i ogromne nezaposlenosti, sa značajnim brojem heroinskih ovisnika te istovremeno grad u kojem je egzistirao logor za mučenje i u kojem su ljudi ostajali bez stanova zbog vlastitog porijekla, bit će promotreno u ovom radu. Putem multidisciplinarnog pristupa ukazat ćemo na povijesne okolnosti koje su do toga dovele, osvijetliti sam proces te prikazati njegove konačne demografske, ekonomske i sociološke rezultate.

Andrea Matošević

Omladinske radne akcije. Kontinuiteti i odmaci u izgradnji socijalističke omladine

Iako predsocijalistički fenomen koji se na „domaćem terenu“ manifestirao i tijekom Drugog svjetskog rata, Omladinske radne akcije imale su nezaobilaznu ulogu tijekom cijelog postojanja socijalističke Jugoslavije i to na nekoliko područja. Gradnja infrastrukturnih projekata poput željezničkih pruga, cesta i naselja, odnosno kompulzivan i manualan rad odvijao se simultano izgradnji novih socijalističkih ljudi, omladine, putem političke i kulturne edukacije organizirane kroz tečajeve na mjestima gdje su omladinci boravili. No, razlike u organizaciji poratnih akcija kada su bile obilježene odrađivanjem i nerijetkih „dvostrukih smjena“, a ponekad i prisilnim odlaskom na rad, s onim kasnijim, počevši od kraja 1950-ih, koje su, tvrde kazivači, bile „doista dobrovoljan, opuštajući, 'šminkerski', pravi 'boravak u toplicama', u odnosu na prijašnji neposredno poslijeratni prisilni

rad na prugama Brčko-Banovići, Lupoglav-Štalije i drugih“, očite su. Sada su gotovo isključivo srednjoškolci i studenti s dobrim školskim uspjehom mogli krenuti na jednomjesečne radne akcije i postati udarnicima. I upravo je ta prestižna titula u sebi nosila kontinuitet između poratnih i obnovljenih radnih akcija – kramp, lopata, čekić i *karijola* predstavljaju tehnički dispozitiv kojim su se dobrovoljci borili za naziv udarnica i udarnika.

Domagoj Mihaljević

Kontradikcije jugoslavenskog socijalizma

Stvaranje jugoslavenske federacije bilo je zamišljeno u obliku emancipacijskog socijalističkog projekta. Taj projekt izgradnje društvene zajednice pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije trebao je ujediniti rastrgane prostore i zaraćene narode u vohoru Drugog svjetskog rata, spriječiti nacionalne podjele i ratove te osigurati ekonomski prosperitet. Primjenom reformističke (liberalne) strategije, državno-partijski vrh nastojao je što prije dostići ekonomski stupanj razvijenih kapitalističkih zemalja. No umjesto pozitivnih efekata, mjere reformističkog (liberalnog) programa u praksi su sve više proizvodile političke i ekonomske napetosti. Sukob implementiranih mjera i neželjenih ishoda odvijali su se simultano na svim razinama. Ovi neuspjesi proizlazili su iz unutarnje kontradikcije društvenog modela: izgradnje socijalističkog društva primjenom reformističke (liberalne) strategije razvoja. Polako su se podizali zidovi realnih unutarnjih i vanjskih političko-ekonomskih ograničenja s posljedicom nestajanja emancipacijskog jugoslovenstva i jačanja nacionalnih identitetskih zajednica. Radi plastičnosti analize u izlaganju se apstrahiraju osi kontradikcija oko kojih se učvršćivala sve snažnija politička dezintegracija: (a) mjere tržišne liberalizacije i efekt raspada federativne ravnoteže, (b) mjere decentralizacije državne vlasti i efekt jačanja republičke birokracije, (c) mjere internacionalizacije ekonomije i efekt pojava ciklusa u ekonomiji, (d) mjere finansijskih restrikcija (mjere štednje) i makroekonomske neravnoteže, (e) mjere ekonomske liberalizacije i efekt političke represije, (f) konflikt samoupravljačke demokracije i nacionalistički razbijene solidarnosti.

Josip Mihaljević, Goran Miljan

Pokušaji izgradnje totalitarnih društava u Hrvatskoj: Usporedba ustaškog i komunističkog totalitarnog eksperimenta

Nijedan totalitarni pokret/režim nije uspio ostvariti vlastitu viziju totalitarnoga društva. Kada pokušavamo razumjeti totalitarizam dvadesetoga stoljeća moramo imati na umu da on s jedne strane predstavlja utopijsku ideju stvaranja novoga, boljega, trajnijega, a s druge strane predstavlja vjerovanje „karizmatičke aristokracije“ u njihovo neupitno pravo da vode i njihovu ideološku nepogrešivost na putu ka ostvarenju takvoga društva. Promatran kao političko-društveni

eksperiment, totalitarizam pruža uvid u ideju transformacije društva, baziranu na određenim ideološkim postavkama - u ovome slučaju na postavkama komunizma/socijalizma i fašizma/nacional-socijalizma. Umjesto statičnih modela totalitarizma, koji služe kao svojevrsne *in/out check-list*, autori pristupaju konceptu totalitarizma kao političko-društvenom eksperimentu, čija je ideja i praksa uvjetovana dinamičnim „nacionalnim“ i „nadracionalnim“ povijesnim procesima i čimbenicima.

U ovome radu autori će po prvi puta pristupiti komparativnoj analizi dvaju totalitarnih eksperimenata u hrvatskoj povijesti, ustaškom režimu u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj te komunističkom u Narodnoj/Socijalističkoj Republici Hrvatskoj. Pristupajući totalitarizmu kao političko-društvenom eksperimentu europskog modernizma, temeljenom na antropološkoj viziji dekadencije i kontaminacije materijalnim, s ciljem stvaranja „novoga“ čovjeka za „novo“ društvo, cilj je usporediti dva režima u svrhu analize sličnosti i razlika među njima. Autori koncept totalitarizma analiziraju s dijakronijskog stajališta, smatrajući ga sastavnim djelom europske povijesti dvadesetog stoljeća. Cilj ovakvoga pristupa jest pokušaj analize i objašnjenja dviju totalitarnih ideja u hrvatskoj povijesti koje su ostavile neizbrisiv trag na hrvatsko suvremeno društvo. Praveći odmak od narativnih i političko-ideoloških pristupa i objašnjenja, cilj je ukazati na dosada u potpunosti zanemaren aspekt istraživanja ovih dvaju režima koristeći koncept totalitarizma, a pritom se oslanjajući na komparativni i transnacionalni metodološki pristup.

Sabina Mihelj

The Silent Revolution: Television and everyday Life in Socialist Eastern Europe

This paper presents the preliminary results of a transnational comparative study of television cultures in five state socialist countries: Soviet Union, East Germany, Poland, Romania and Yugoslavia. Funded by the Leverhulme Trust, the Screening Socialism project (2013-2016) draws on archival documents, programme and schedule analysis and oral history interviews in order to investigate the role of television in everyday life, the changing messages it disseminated to the public, the elite's shifting relationship to the medium, as well as the part it has played in shaping both public and vernacular memories. Particular attention is dedicated to the involvement of television in influencing the perceptions and practices of private and public life, as well as the engagement with the passage of time. The preliminary results suggest that television acted as a vehicle of a profound temporal and spatial transformation of everyday life which had ambiguous consequences for the revolutionary project. Due to its domestic character and close ties with the rhythms of everyday life, television functioned as a key symbolic link that tied socialist citizens to the onward march of the communist project. However, the analysis also suggests that many of the most popular programmes and rituals instigated by television were devoid of explicit political content, and

focused instead on entertainment. As a result, socialist television achieved mass observance of socialist forms of time and space, but allowed citizens of state socialist countries to disconnect from communist ideals, and therefore failed to instigate the kind of mass mobilization that was required for the continued construction of communism. The results of the project also allow us to gain better insight into both the national specificities and the shared, regional characteristics of state socialist television cultures.

Ivica Miškulin

„Neugodna smetala“: kako su hrvatski disidenti pridonijeli razgradnji socijalističke Jugoslavije (1980. – 1990.)

Izlaganje za cilj ima objasniti načine i konačni učinak na koji su najpoznatiji hrvatski disidenti utjecali na, najprije, razgradnju, a potom i nestanak socijalističkog političkog i društvenog poretka u posljednjem desetljeću Jugoslavije. Pod navedenim se podrazumijeva njihov propagandno-spisateljski rad u domaćim (najčešće samizdat-izdanjima) i međunarodnim tiskovinama i drugim publikacijama, stupanje u dodir s diplomatskim i drugim predstavnicima međunarodne zajednice, nastupi na međunarodnim konferencijama na kojima se govorilo o stanju ljudskih i nacionalnih prava u Jugoslaviji, interesno (političko i drugo) povezivanje s disidentskim grupacijama u drugim republikama i pokrajinama socijalističke Jugoslavije, osnivanje hrvatskih i jugoslavenskih podružnica brojnih organizacija za zaštitu i promicanje ljudskih prava i, konačno, rad na osnivanju prvih nekomunističkih političkih stranaka i organizacija. U izlaganju će se detaljnije razmotriti slučajevi najpoznatijih hrvatskih disidenata poput Vlade Gotovca, Dobroslava Parage, Vladimira Šeksa, Franje Tuđmana, Marka Veselice i drugih. Također, izlaganje će se temeljiti na političkoj i pravosudnoj dokumentaciji koja do sada nije konzultirana.

Angeliki Mouzakiti

Communist Romania in Romanian historiography from the early 1990's and onwards

In our presentation we will attempt to describe, analyse and interpret the way in which the construction and deconstruction of socialism in Europe and particularly in Romania is perceived by Romanian historiography scholars from the early 1990's until today. More specifically, we will present the main characteristics and trends of the contemporary Romanian historiography, notably current discussions on the construction and deconstruction of the socialist model in the domains of economy, society, culture and education. We shall deal with the following questions: How do Romanian scholars in the post-communist period perceive the particularities of the Romanian communist model? How do they perceive the term "communism" and its applications in everyday life? How does the period of

“transition” and the political context of the 1990’s affect their perceptions, views and interpretations? Which are the continuities, discontinuities and ruptures in the Romanian historiography regarding the perceptions of the communist model? Our study is based upon the works that have been produced in the past 25 years and it mainly includes academic works, school textbooks and public history.

Goran Musić

‘They Came as Workers and Left as Serbs’: The Role of Rakovica’s Blue-Collar Workers in Serbian Social Mobilizations of the Late 1980s

This paper aims to question popular assumptions about the nature of bonds between the labour movement and the leadership of the Serbian League of Communists in the late 1980s. The idea is not to simply reverse the dominant lines of explanation by arguing that labour was somehow immune to nationalist ideology or to paint an idealised picture of industrial workers in full accordance with virtues projected onto them for decades by the ruling socialist ideology. Many authors tend to claim that workers held essentially anti-nationalist outlooks, but happened to be manipulated by deceptive leadership. What these seemingly sympathetic views have in common with those focusing on the power of ethnic identities or authoritative political culture is a denial of any agency attributed to workers themselves. In both cases labour appears a passive recipient of ideas and organizational forms from above. By describing the changing alliances between the political bureaucracy and the workers in the case of Rakovica, this text will try to shed light on the sheer complexity of this relationship, as well as on the ability of organised labour to shape independent interpretations of the crisis, impose its grievances to official discourses and rally around autonomous initiatives.

Magdalena Najbar Agičić

Izgradnja medijskog monopola – Komunistička partija i mediji nakon 1945. godine.

Kontrola nad sredstvima javnog priopćavanja predstavljala je jedan od osnovnih elemenata komunističkog sistema u svim zemljama pa tako i u Hrvatskoj i Jugoslaviji kao cjelini. Važnost medija za čvrstoću svoje vladavine KPJ je dobro razumjela i od početka nastojala eliminirati nezavisne medije te uspostaviti potpuno nov medijski sustav. Time su se bavile institucije aparata agitacije i propagande (Agitpropa) koje su činile sastavni dio Komunističke partije, a vrhovni nadzor vršila su najviša partijska tijela. U svrhu potpune kontrole koristili su se različiti mehanizmi, od primijene sredstava prisile, preko mjera dodijele papira do indoktrinacije kadrova zaposlenih u medijima. Iako je vlastima dosta jednostavno pošlo za rukom eliminirati ona izdanja koja su djelovala izvan kontrole vlasti, znatno je veći problem s gledišta Partije predstavljalo osiguravanje dovoljno pouzdanog i sposobnog kadra za rad u redakcijama. U izlaganju predstaviti ću tijekom

tog procesa i načine na koji se on provodio te njegove učinke s naglaskom na situaciju u Hrvatskoj.

Ana Panić

U potrazi za socijalističkim prostorom – konstrukcija i destrukcija mita

Kroz multidisciplinarni pristup pokazaćemo kako su se pejzaži koristili u političke svrhe i kakvu je funkciju likovna umetnost imala u gradnji kulta Josipa Broza Tita potenciranjem njegove mesijanske pojave u istoriji prostora naseljenog južnoslovenskim nacijama i etničkim zajednicama, a naročito tokom Drugog svetskog rata. Otuda je sve što je vezano za „najvećeg sina naših naroda i narodnosti“, a što se moglo tumačiti u martirološkome obrascu, bilo vredno umetničke inspiracije: od rodne kuće, preko radionica u kojima je šegrtovao, kuće u kojima je hapšen kao komunistički ilegalac, do Užica i Jajca kao dva grada – simbola komunističke i opštenarodne borbe protiv fašističkog okupatora i stavljanja temelja novoj socijalističkoj Jugoslaviji. Posredstvom dijahronog poređenja, ukazaćemo i na sklonost post-socijalističkog, neretko nekrofilno antikomunističkog, kolektivnog pamćenja da silom nameće sećanjima pojedinaca zaborav modernizacijskih proboja socijalističke države u sferi industrijalizacije, urbanizacije, masovnog opismenjavanja tada uveliko nepismenog stanovništva i povećanja društvene pokretljivosti. U nastavku ovaj rad analizira recentne umetničke prakse na prostoru bivše Jugoslavije koje se bave kulturnim, istorijskim i političkim fenomenima vezanim za istoriju Jugoslavije i nasleđe socijalizma u postjugoslovenskim društvima i podsećanjem na dostignuća ove nestale države, kritikuju periferni položaj postojećih država – naslednica u svetskom kapitalističkom sistemu.

Gyöngyi Pásztor

Deindustrialised Places in the Narratives of the Former Factory Workers

In Romania a very fast deindustrialisation process took place in the late Nineties. Presently, the spectacular ruins of the former economic system are the most significant and discrete witnesses of the former socialist period. The post-socialist transition combined with the post-modern turn had a devastating impact on industrial areas in big cities. Many of the former “stars” of the forced socialist industrialisation process now are ruined or run-down, sometimes close to the city centre – seen by many but visited or used by the few. Cluj – known as the informal capital city of Transylvania, the richest region of Romania – has many unused factory buildings. Many socialist factories stand alone as silent witnesses of the recent past. In my research I selected the two biggest factories: the huge abandoned former multi-industrial complex of the Heavy Equipment Factory (Combinatul de UtilajGreu, CUG) and the former shoe factory Clujana. CUG and Clujana are special locus in Cluj’s urban landscape and notorious elements of

mental maps specific to average Clujean inhabitants. In my multidisciplinary research I will reconstruct the narratives specific to these abandoned industrial sites using the narratives of the former factory workers, and combining visual techniques, life histories and social discourses.

Vjeran Pavlaković

Nurturing the Revolution: Partisan Veteran Organizations and the Construction of Socialism in the SFRY

The memory of the Partisan victory in the Second World War functioned as one of the key pillars of political legitimacy in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY), along with the motto of “brotherhood and unity” and Tito’s cult of personality. The veterans’ organization (SUBNOR), responsible for not only pensions and practical matters dealing with veteran benefits, was also involved in constructing memorials, organizing commemorations, and defending the revolutionary Partisan narrative. Although after the 1990s the stereotype of SUBNOR was that of a privileged caste of apparatchiks, many of the average Partisan veterans faced numerous socio-economic challenges, such as poverty, health problems, and post-traumatic stress disorder, which has many parallels with the situation of today’s veterans of the Homeland War who also feel as if their contribution in war is being neglected by society. This paper examines the role of SUBNOR, as well as associated organizations such as the Association of Veterans of the Spanish Civil War, in constructing the historical narrative of the revolutionary past, as well as their political role in building socialism, with a comparative focus on today’s veterans.

Natalija Perišić, Jelena Vidojević

Challenging and Deconstructing Welfare Myths in the Socialist Serbia

The key promoter of the social policy during socialism was the working class. Therefore, welfare practice was based on the over-protection of the employed and on the yet inadequate care of those outside of the labour market. The socialist welfare state was quite generous in declaring basic social rights, while the control mechanisms were weak, along with a strong and usually ineffective bureaucratic apparatus. These factors contributed to various types of misuse of relatively generous benefits and services and resulted in an extreme economic overburden to the state. Consequently, a huge gap between the declared rights and their implementation became the dominant feature of socialist practice. This proposal is concentrated on the deconstruction of three socialist myths or “myths” related to the socialist welfare state of Serbia: 1) full employment; 2) absence of poverty; and 3) gender equality, as well as on their repercussions for the period that followed. The mentioned myths were both the objectives of public policies and the “proof” of socialist superiority over capitalism. Socialism is still seen as legitimate by the

Serbian public, partially due to the aforementioned achievements which have been taken for granted. Our research interrogates what was behind those myths by analysing welfare legislation and policies and on the basis of semi-structured interviews with stakeholders in socialist times.

Ana Petrov

„Ko ne sluša pjesmu, slušaće oluju“: politike jugoslovenske popularne muzike osamdesetih godina 20. veka

U ovom radu bavim se načinima na koje su popularne muzičke prakse, u toku poslednje decenije postojanja socijalističke Jugoslavije, bile angažovane u pokušajima da se jugoslovenski integralizam očuva putem muzike, ali i da se muzikom ukaže na nadolazeći kraj jugoslovenskog jedinstva. Prvo će biti reči o zvaničnoj državnoj politici promocije popularne muzike na javnim proslavama poput Dana mladosti, na kojima je *rock and roll* bio proglašen „muzikom mladih“ i muzikom koja će „nas održati zajedno“. Drugi razmatrani slučaj koji svedoči o upotrebi popularne muzike kao sredstva prevladavanja nacionalizama odnosi se na produkciju društveno angažovanih pesama. Jedan od istaknutih primera navedene tendencije jeste pesma *Kosovska* koju je 1983. godine snimila grupa Bijelo dugme na albanskom jeziku, kao i pesma iste grupe *Pljuni i zapjevaj, moja Jugoslavijo* iz 1986. godine. Poslednji analizirani primeri odnose se na posebnu tendenciju produkcije molitvi i poziva na mir (poput pesme *Samo da rata ne bude* Đorđa Balaševića), kao i pesama u kojima se konstatuje izvestan kraj Jugoslavije (kao što je *Rekvijem* istog autora). Ono što se čini posebno indikativnim u svim razmatranim primerima jeste nastojanje da se muzika upotrebi kao moguće sredstvo za sprečavanje tragičnog kraja, barem na simboličkom nivou, ali i na nivou regulacije svakodnevnog života. S obzirom na to da je jugoslovenska muzika bila jedan od ozbiljnih kulturalnih projekata socijalističke Jugoslavije, kao i jedan od njenih reprezentativnih proizvoda čak i u postjugoslovensko vreme, rad ću zaključiti baveći se pitanjem utopijskog uverenja u moć uticaja popularne muzike tokom razmatrane decenije.

Sanja Petrović Todosijević

Proizvođenje heroja. Školovanje jugoslovenskih dečaka u suvorovskim vojnim školama u SSSR-u 1945. – 1954.

Odnos „nove“ jugoslovenske države prema deci ratnicima tj. „deci borcima“ nije bio identičan odnosu prema ostaloj deci. Posmatrajući ih, sa jedne, kao socijalne slučajeve, a sa druge, kao one koji su odrasli „u njenom krilu“, zbog čega se u budućnosti očekivalo da pruže najviše, septembra 1945. nova jugoslovenska vlast donela je odluku da na školovanje u nekoliko suvorovskih vojnih učilišta u SSSR uputi više od devedeset dečaka uzrasta od 9 do 14 godina. Slanje jugoslovenskih dečaka na školovanje u SSSR bilo je ne samo dokaz dobrih odnosa između dve zemlje već i želje nove vlasti u Jugoslaviji da izgradi vojsku po ugledu na SSSR.

Razlaz Jugoslavije sa SSSR-om 1948. trajno je odredio sudbinu jugoslovenskih dečaka koji su se u to vreme nalazili u suvorovskim vojnim školama u SSSR-u. Na osnovu raspoloživih vojnih izvora može se reći da je od devedesetak jugoslovenskih dečaka njih preko šezdeset ostalo u SSSR-u. Ostali su se vratili u zemlju do septembra 1948. godine. Aprila meseca 1953. Jugoslavija je preko organizacije Ujedinjenih nacija pokrenula inicijativu za povratak dece – jugoslovenskih državljana.

Tanja Petrović, Ana Hofman

Liminalnost i pozni socijalizam

Prilog ima za cilj da osvetli potencijal teorijskog koncepta liminalnosti za razumevanje političkih, ekonomskih, klasnih i afektivnih odnosa između različitih grupa u socijalističkoj Jugoslaviji u osamdesetim godinama dvadesetog veka, u vreme kada su se i socijalizam i jugoslovensko društvo počeli razgrađivati po različitim osnovama. Liminalnost razumemo kao stanje koje proizilazi iz tenzija između istovremenih oprečnih pozicioniranja određenih društvenih subjekata unutar jugoslovenskog društva. Na primeru predstavnika dve društvene grupe – pevačica novokomponovane narodne muzike i rudara želimo da ukažemo na posledice liminalnosti i društvenu dinamiku koju je ona pokretala. Dok su rudari ideološki bili jedna od centralnih figura jugoslovenskog socijalističkog društva, ekonomski su se u velikoj meri nalazili na njegovoj margini. Pevačice novokomponovane narodne muzike su, s druge strane, tretirane kao kulturna i ideološka margina, dok su „u realnom“ društvenom i političkom životu zauzimale zapaženo mesto (često su se mogle videti u blizini važnih političara i sve više su poprimale karakter celebrity-ja). Prilog donosi analizu diskursa i kulturnih praksi kroz koje se ova liminalnost artikuliše u poslednjoj deceniji jugoslovenskog socijalizma, dok na teorijskom planu pokušava da odgovori na pitanje koji je uticaj liminalnih pozicioniranja na (samo)percepciju jugoslovenskog društva, naročito kada su u pitanju procesi njegove razgradnje.

Martin Pogačar

Fićo: modernizacija, nacionalizacija i izbrisana sjećanja

Automobil je objekt koji predstavlja i vezuje na sebe širok spektar fascinacija, interesa i investicija, od tehnologije do emocija. Istodobno automobil u postsocijalističkoj i postjugoslavenskoj perspektivi predstavlja i objekt kroz koji možemo otkriti aspekte a) prošlosti jugoslavenske modernizacije, industrijalizacije, b) karikaturizacije jugoslavenskoga socijalizma od sredine 1970-ih naovamo, te c) artikula se kao sredstvo jugonostalgijske, subverzivne i čežnje za normalizacijom individualne i kolektivne prošlosti i, šire, povijesnosti jugoslavenskog iskustva.

U radu se raspravlja o povezanosti i prožimanju tih aspekata iz perspektive autopredmeta i fokusira se na pitanje nacionalizacije i de-jugoslavizacije baštine

jugoslavenske automobilske industrije i šireg jugoslavenskog projekta modernizacije i industrijalizacije, iz perspektive 2015.

Milica Popović

Yugonostalgia – resistance for the last generation of pioneers

Seeing Yugonostalgia as a polycentric and polymorphic phenomenon (Velikonja, 2010), critical and subversive, our research focuses on a specific case study: the last generation of pioneers in three ex Yugoslav countries: Slovenia, Bosnia-Herzegovina and Serbia. If we understand the concept of “generation” as collective identity with shared values and aims, experiences and beliefs (Mannheim, 1978), and with strong political implications, then the act of becoming a pioneer stops being a banal childhood event and in fact creates a generation – the generation of the last pioneers.

Old enough to have lived in Yugoslavia, young enough to have missed the best years of Yugoslavia, do they share nostalgic sentiments and if yes, how do they express them? We explore the hypothesis that their Yugonostalgia manifests itself as a resistance strategy in two senses: on the one hand, as resistance towards the imposed new nationalisms and against the historical revisionisms of the political elites, and on the other hand, as a strategy for the legitimization of their social and political demands towards the present and against the imposition of neoliberal policies of the transitional realities. Understanding nostalgia as a productive and analytical category (Petrović, 2012), we inquire if we are actually facing a legitimate political position – a new Yugoslav ideology.

Ira Prodanov Krajišnik

Rok opera kao angažovana umetnost Predraga Pedje Vraneševića

Opera kao „sistem mišljenja nerazdvojnih od društva“ (Salazar 1984) od svog nastanka intrigira muzikologe svojom sposobnošću da bude „čudesno ogledalo savremenosti“ (Novak 2007) trenutka u kojem nastaje. Ovo važi i za rok operu, svojevrstan podžanr opere, koji računa na širi auditorijum od onog okrenutog umetničkoj muzici. U ovom muzičko-scenskom prostoru nastaju dva opusa Predraga Pedje Vraneševića (1946), arhitekta, likovnog umetnika – konceptualiste i kompozitora, *Gastarbajter opera* (1977) i Slet opera *Nema zemlja* (2011). U prvoj rok operi u saradnji sa Želimirom Žilnikom, a kasnije i samostalno, autor razmatra aktuelne probleme nekadašnje Jugoslavije, njenog društveno-političkog uređenja i njenog raspada, kroz postmodernističku kombinaciju svoje originalno stvorene muzike i citata iz pop, rok i folklorne tradicije. U radu će biti komentarisani kompozicioni postupci u dve pomenute opere, kao paradigmatiski postupci koje je Vranešević primenjivao i u muzikama koje je pisao za preko stotinu pozorišnih predstava postavljenih širom bivše Jugoslavije.

Srđan Radović

(Re)konstrukcija (jugo)socijalističke svakodnevice u recentnoj izložbenoj praksi

Dvadeset i pet godina nakon formalne 'razgradnje' socijalizma na ovdašnjem prostoru, kultura i život u SFRJ postaju validnom temom za istorijsko istraživanje (ako se prihvati period od 30 godina kao dovoljna distanca za neku istorijsku temu), a materijalni ostaci iz ovog perioda prošlosti bi i po najkonzervativnijim muzeološkim standardima (50 godina starosti) već trebali da budu sakupljeni, čuvani i izlagani. Materijalno nasleđe iz ove epohe je u savremeno doba zaista i postalo interesantno javnosti, i ono se konstruiše i konceptualizacije na više razina, služeći najraznovrsnijim ciljevima, od ekonomske dobiti do izgradnje različitih kolektivnih identiteta. U ovoj prezentaciji osvrnuće se na pitanje na koji način se predstavlja življena svakodnevica jugoslovenskog socijalizma preko izložbi materijalnih artefakata iz tog doba. Kao osnov za interpretaciju uzimaju se skorašnje izložbe „Živeo život: međunarodna izložba lepog života od '50-te do '90-te“ i „Nikad im bolje nije bilo? Modernizacija svakodnevnog života u socijalističkoj Jugoslaviji“. Ove ekspozicije iz 2013. i 2014. godine (prikazane u više gradova u regiji) su se bavile sličnim fenomenima, ali međusobno različiti pristupi i izlagački koncepti otkrivaju znatne razlike u diskursima i o svakodnevici i o (jugo)socijalizmu koji prevazilaze izložbeni (ili muzeološki) nivo. Strategije reprezentacije implementirane u ovim postavkama otvaraju više pitanja o načinima predstavljanja svakidašnjeg života iz prošlosti i o upotrebama ovakvih (re)konstrukcija u savremenom periodu.

Ivan Rajković

Labour, now!: tracing industrial slowdown, unproductive employment and calls for work ethic in postsocialist Serbia

Using ethnographic observation, oral history and archival data from my PhD research, in this paper I explore the emergence of inner illegitimation of wage work during the slowdown of production in the car plant Zastava Cars, Serbia, during the 1990s and 2000s. As with many other firms in the country, the wars in the ex-Yugoslav republics and the international embargo prevented Zastava Cars to participate in the supply chains and trade networks from 1990 onwards, leading to a sudden (but enduring) drop of production rates to only 2-5% of its 1989 records. However, Milošević's government continued financing the factory and forbidding layoffs, creating what was widely perceived as "buying social peace" - a blur between work and the social question. Later market reformers inherited some of this tendency, through the politics of "gradualism" of neoliberal reforms, and attempts to secure job placements. My paper focuses on the contested work ethics in such a situation. On one hand, I argue, under-productivity in Zastava has actually created new forms of activity at the work place, reintroducing physical

labour and craft in what have previously been spaces of smoother, automated production. At the same time, my ethnography shows the limits of such revalorizations of under-profitable work. Workers have gradually experienced their engagement not just as unprofitable, but as disjointed from a wider ethos of productivity and rhythms they embraced as moral in their previous working years.

Jure Ramšak

Towards the new international economic order or business as usual? Cooperation between Slovenian enterprises and developing countries in the 1970s and 1980s

The paper deals with economic relations between socialist Yugoslavia (Slovenia) and developing countries in the 1970s and 1980s. In so far as research on various political aspects of Non-Aligned movement is scarce and almost all of the literature with this keyword dated from the 1980s or before, as noted by Nataša Mišković, we know even less about Yugoslav experiences in relation to the international economic system. According to commitments made by Yugoslavia to the Non-Aligned movement and to UNCTAD, several resolutions were issued in order to open its domestic market, strengthen scientific cooperation and provide technical assistance. Considering archival materials of the Slovenian Chamber of Industry and Commerce and the Committee on international relations I will show how Slovenian market-oriented enterprises implemented official policy of cooperation with developing countries on a more equal basis. I will focus on the problems, which occurred when major Slovenian companies launched their joint-ventures, especially in Africa. On the one hand, there was a considerable number of non-profit investments, while on the other hand, new forms of economic cooperation were often seen only as a way to find non-competitive markets and buy cheap raw materials. When analysing the official policy of economic relations and business practices with Third World countries, we can observe shifts in Yugoslav global socialist commitment in a relative short time frame. In this sense I will shed light on the international aspects of the process of transition towards “postsocialism” in Yugoslavia, which started under the impact of the world recession and debt crisis well in the 1980s.

Francesca Rolandi

Migration as Constructive or Destructive Elements in Socialist Yugoslavia

One of the major challenges faced by the Yugoslavia's new government after WWII was dealing with the consistent outflow of people from the country. Former collaborationists, opponents, members of minorities but also economic migrants fled from misery and revolutionary disruption. During the first years of hard-line communism, everyone who left the country illegally was regarded as an enemy of the state, regardless of their political orientation. From the mid 1950s

onwards, especially, the flow of migrants who reached Italy and Austria heading towards Northern destinations seemed to be uncontrollable. Moreover, even if the fugitives lacked a proper political background, their status was “politicised” as soon as they entered the Western bloc: they usually claimed asylum and established contacts with the political emigration networks. The liberalisation of the migration policies in the early 1960s allowed the Yugoslav authorities to come to terms with such practices and to start building a new positive narration, which included the “workers temporarily employed abroad” within the Yugoslav project. Yugoslav authorities, however, failed to neutralise the activities of the anti-Yugoslav émigré organisations, which would later show their destructive potential.

Eva Schäffler

Deconstruction of Socialism? Views on sexuality and gender in the eastern German magazine *Superillu* in the 1990s

The paper deals with reflections of sexuality and gender in the eastern German magazine *Superillu*, which has been published from 1990 until today and which explicitly targets an eastern German audience. *Superillu*’s reflections on sexuality and gender are an example of how attitudes in this field (e.g. towards liberal sexual behavior or towards working women) have continued to exist beyond socialism in popular culture and in everyday life. Particularly the analysis of the section *Girl der Woche* [Girl of the Week] demonstrates that the otherwise suggested radical change of eastern German sexuality after 1989/90 only superficially took place in eastern German popular media, as well as in the actual lives of eastern Germans. Furthermore, the reflections in *Superillu* cast a positive light on certain attitudes stemming from socialism. These reflections were means of expressing eastern German self-confidence, while in other contexts eastern Germans often felt overrun by the federal German hegemony.

Ulrike Schult

The Informal Side of Socialist Self-Management in Yugoslav Automotive Factories 1965-1985

Workers' self-management, introduced to distance Yugoslav socialism from the Soviet model, disposed of a large visionary potential, since it aimed at humanizing and democratizing industrial production and state-society relations in a rapidly modernizing society. The paper encompasses the period from the economic reforms in the mid 1960s until the first peak of the economic crisis in the early 1980s. Departing from the assumption that every factory has a normative organizational set-up that coexists with a differing organizational reality, this contribution wants to explore the informal practices which evolved in self-managed industrial enterprises. Formality and informality were intertwined and

mutually dependent. The institutionally provided instruments of selfmanagement such as workers' councils only partly served as means to put forward workers' interests. Blue-collar workers employed informal strategies which were complementary to the mechanisms of self-management. These aimed at higher incomes, better working conditions, access to social benefits or at opening up spaces of freedom in the working everyday. Low labour discipline, labour turnover, clientelistic relations and strikes were phenomena, which denoted the frictions of workers' self-management, making informal practices visible. The paper analyses selected forms of informal patterns, which reveal blue-collar workers' agency, taking into account the interactions with authorities and managements. It shows how strategies of workers to put forward their interests in a way not envisaged by the normative framework of self-management unfolded ambivalent effects, stabilising and destabilising the industrial enterprises.

Kinga Siewior

(De)monumentalizing (Post)communist Sites of Memory in Postwar Poland

My paper discusses examples of Polish socialist architecture, “monumental buildings of communism”, which turned out to be an effective medium for introducing ideologically desired content into the public sphere. Firstly, I focus on the genealogy of the new aesthetics and its ideological dimensions in the establishing period (1946-1956). By analyzing them in terms of Lefebvre's concept of “production of space” and Sakr's theory of “monumental spaces,” I examine the function of these constructions in the context of ideology and relations of power. Secondly, I highlight their status after 1989: considered as “ugly,” “wrong born” or “unwanted” heritage, they can be defined as (non-)sites of the communist memory in contemporary city landscapes. I further describe various anti-nostalgic strategies of supersession, denial and disappearance of these places: ranging from attempts towards demolishing to projects of re-functionalization and commercialization (e.g. the unique brutalist railway station's hall in Katowice became part of shopping centre, Warsaw's railway station Powiśle became a club, many brutalist skyscrapers were turned into an enormous advertising space). Thus, my presentation points at the nature of the memorial culture of the bygone era and the identity condition of the post-communism society (also in relation to the broader, Central-European context). My reflections are based on Filip Springer's bestseller *Wrong Born: Reportage on the Architecture of the People's Republic* (2012) which (last but not least) indicates a third strategy toward that heritage: the textual and nostalgic attempt of restituting a socialist memory inscribed in architectural monuments.

Milan Sovilj

Pogled iz Čehoslovačke na izgradnju socijalizma u Jugoslaviji: Omladinske radne akcije prvih godina posle Drugog svetskog rata

Sa završetkom Drugog svetskog rata na jugoslovenskoj teritoriji, i ujedno sa postepenom izgradnjom socijalizma, bilo je neophodno pre svega obnoviti ratom uništenu zemlju i samu infrastrukturu. Kao najznačajnija radna snaga u posleratnoj obnovi isticala se jugoslovenska omladina, ali i mladi ljudi iz drugih zemalja, koji su dolazili u Jugoslaviju u okviru svojih radnih brigada i davali doprinos izgradnji jugoslovenske zemlje i njenog socijalizma. Među njima nalazila se i omladina iz Čehoslovačke, države koja se dosta razlikovala po svom uređenju i uopšte ranijoj tradiciji u odnosu na Jugoslaviju, bar do februara 1948. godine i dolaska na vlast Komunističke partije Čehoslovačke. Na poglede iz Čehoslovačke ka izgradnji socijalizma u Jugoslaviji mogli su uticati razni faktori. S jedne strane, najvećim delom očuvana privreda i infrastruktura iz tek završenog rata, imali su uticaja na povlašćeniji položaj Čehoslovačke u odnosu na Jugoslaviju. S druge strane, značaj Narodnooslobodilačke borbe i antifašizma iz Drugog svetskog rata, kao i ugled koji je novi jugoslovenski režim na čelu sa Josipom Brozom Titom imao i van jugoslovenskih granica, stvarali su određeni osećaj divljenja kod vodećih čehoslovačkih političara prema Jugoslaviji, ujedno i prema izgradnji njenog socijalizma. Rad se zasniva pre svega na analizi izvora praških arhiva, kao i malobrojne literature i ondašnje štampe.

Ljubica Spaskovska

From the European periphery to the global arena and back - transformations of global citizenship in the former Yugoslavia

With the new geo-political realignments at the end of the Cold War, the core ideas that had sustained a Third World 'unity of opposition' and guided most of the initiatives on the democratization of international economic relations within the Non-Aligned Movement (NAM), began to fade away in a world that celebrated the triumph of Western liberal democracy and set up market-driven structural adjustment programmes under the 'Washington consensus'. Recently, however, this trend has begun to change. While political re-appropriations of the NAM legacy are clearly motivated by pragmatic goals, within the realm of public history there has been growing interest in these largely forgotten transnational encounters and in recovering the 'obsolete' memories of the actors themselves. The paper seeks to shed light on the third layer of Yugoslav socialist citizenship – namely, its global dimension. In addition to the two most prominent layers of late socialist Yugoslav citizenship, i.e. its 'two-tiered' nature consisting of the republican and federal pillars, this paper utilizes the citizenship lens in order to account for the practical implications of Yugoslavia's non-aligned policy. The paper explores the implications of what Bhikhu Parekh termed 'globally oriented citizenship' - both during the socialist and the post-socialist periods. It maintains that if analyzed not

only as a phenomenon associated with diplomatic history, but also as a broader societal project, Yugoslavia's globally oriented citizenship could be a useful prism through which to approach the specific realms of rights and identity which stemmed from the range of global engagements during the Cold War.

Igor Stanić

„U našim uslovima ovim radom stvaramo novog čovjeka“. Izgradnja socijalističkog radnika u Hrvatskoj 1945. – 1960. godine

U Hrvatskoj, pa i u Jugoslaviji u cjelini, vrijeme nastanka radničke klase kao brojnijeg društvenog sloja može se promatrati od 1945. godine. Pokretanje prvog Petogodišnjeg plana s ciljem obnove zemlje i industrijalizacije dovelo je do brojčanog povećanja i stvaranja „nove“ radničke klase prelaskom stanovništva iz redova seljaštva u industriju. Taj proces bio je relativno brz, o čemu dovoljno govore podaci da je 1945. broj zaposlenih u Hrvatskoj iznosio 227.748, sljedeće godine 306.736., a 1949. 559.000. Usporedo s time jugoslavenske vlasti nastojale su oblikovati novog socijalističkog radnika koji je trebao biti nositelj novog socijalističkog društva. U naredim desetljećima radnička klasa se razvijala, formirala, modernizirala i prihvaćala različite obrasce industrijske kulture. Pri tome je sindikat, kao društveno-politička organizacija radničke klase, imao važnu ulogu u neposrednom utjecaju na nju. Važnost odgojnog rada sindikata u „stvaranju novog čovjeka“ naglašena je na prvom kongresu Zemaljskog vijeća Saveza sindikata Hrvatske 1946. i time je postavljen smjer za daljnju aktivnost sindikalnih organizacija kao „škola za čitavu radničku klasu“. Na koji se način izgrađivala i oblikovala nova radnička klasa; kakva je bila uloga sindikata u tome te kakav je bio raskorak između teorije i prakse? Odgovore na ova pitanja ponudit ću koristeći fond Vijeća Saveza sindikata Hrvatske, posebice zapisnike pojedinih komisija, kao i glasilo sindikata Glas rada.

Mario Stipančević

Kadrovi sa Sutle

U javnosti je do sada bilo izneseno relativno malo vjerodostojnih informacija o djelovanju Političke škole CK SKJ „Josip Broz Tito“ u Kumrovcu. Nemali broj tih podataka bio je površan ili samo donekle točan, počevši od datuma osnutka i prestanka rada, namjene škole, profila polaznika i predavača pa sve do njezina stečaja početkom 1990. Predavanje će na temelju izvornoga arhivskoga gradiva, koje se u zagrebačkomu Hrvatskom državnom arhivu čuva u cjelini HR-HDA-1224. Politička škola CK SKJ „Josip Broz Tito“, nastojati rasvijetliti najvažnije podatke vezane za spomenutu ustanovu osnovanu početkom 1975. sa zadatkom „teorijskog i idejno-političkog“, odnosno ideološkog obrazovanja članova Saveza komunista Jugoslavije.

Kroz jednogodišnje obrazovne programe od 1975. do 1990. prošlo je 15 generacija polaznika, redovito mladih ljudi iz svih republika i pokrajina te JNA, već donekle afirmiranih na partijskom i društveno-političkom polju, iz neposredne proizvodnje, ali i drugih djelatnosti, općeg obrazovanja na razini srednje škole. Neki, pak, od njihovih mentora i predavača, birani iz redova istaknutih marksističkih znanstvenika i političara, bili su (i) kasnije ugledni stručnjaci i intelektualci.

Iako su u konačnici događaji iz devedesetih o uspješnosti ideološkog obrazovanja najbolje progovorili sami za sebe, možda nije na odmet поближе razložiti i ovaj pokušaj zaustavljanja dezintegracijskih procesa u onodobnom jugoslavenskom društvu kao i (ne)suglasja partijskoga članstva u pogledima na temeljne odrednice marksističkog učenja i njihovu primjenu u praksi.

Paul Stubbs, Siniša Zrinščak

Social Policy, Socialism and the Crisis in 1980s Croatia

The existence of a distinct socialist Yugoslav welfare model derived from a recognition of social problems as unlikely to 'fade away' under socialism and was reflected in the creation of statutory social work services from the early 1960s and a long tradition of university-based social work and social policy teaching. Little is known, however, of the social policy debates which took place in the face of the economic and social crisis of the 1980s which was the deepest that the socialist federation had known, seeing poverty return to many urban areas for the first time in some thirty years, in the context of reduced financing of social protection and what the sociologist Županov termed a 'prolonged adolescence' syndrome. Through archive and interview material, this paper will explore the social policy choices made in the then Socialist Federal Republic of Croatia and some of the academic, political, professional and public dimensions of debates and disagreements. In particular, the relationship between social and economic policies is scrutinised to re-examine elements of the socialist welfare model in crisis conditions.

Tatjana Šarić

Komunističke omladinske organizacije u poraću i oporba njihovom djelovanju među mladima

U izlaganju autorica će prikazati odnos komunističkih omladinskih organizacija – SKOJ-a i USAOH/ NOH-a prema mladima koji se s novim režimom i državnim uređenjem nisu slagali ili su kao takvi percipirani od strane vlasti. Izlaganje će se fokusirati na razdoblje formiranja i učvršćenja nove vlasti te nekoliko prvih poslijeratnih godina (1945. – 1954). U svom su djelovanju omladinske organizacije funkcionirale kao transmisije Komunističke partije u izvršavanju zadanih direktiva prema mladima, dok su protivnici režima kroz svoje djelovanje na više načina

izražavali neslaganje s nametnutim svjetonazorom i posljedično, svakodnevnim životom. U izlaganju će se ukratko dati osvrt na načine na koje su mladi oporbenjaci djelovali i kakve je to posljedice za njih povlačilo. U to je vrijeme svaka aktivnost protivna ili neusklađena s ideološkim postavkama i direktivama Komunističke partije kao jedinog autoriteta bila proglašavana „neprijateljskom djelatnošću“ te je na taj način etiketirano i ponašanje mladih koji su bili drugačijeg mišljenja. „Neprijateljskom djelatnošću“ smatrani su razni oblici ponašanja mladih pa i oni koji to izravno nisu bili. Omladinske organizacije detektirale su takvo djelovanje među mladima, između ostalih bliskost s Katoličkom crkvom kao najjačim protivnikom komunističke vlasti, organiziranje oporbenih skupina na školama i Sveučilištu, priklanjanje utjecajima zapadne kulture ili ilegalni bijeg mladih u inozemstvo.

Nevena Škrbić Alempijević

Performing Memory in Tito's Birthplace

The paper explores mechanisms and ways in which participants of contemporary commemorative performances and celebrations related to socialism evoke the past that has been collectively forgotten in Croatia since the 1990s. It discusses the shift in memory strategies that occurred after the breakup of Yugoslavia by focusing primarily on cultural performances organised in places defined as socialist realms of memory. In an attempt to grasp processes of collective remembering and amnesia, the focus will be on bodily experiences and practices, actual celebrations and rituals. The paper is based on the case study of Kumrovec, the birth village of Josip Broz Tito. It encompasses the construction of the memorial space in the context of the Day of Youth, which marked Tito's proclaimed birthday. The questions raised in this study are the following: what happens to the place declared as the central topos of socialist ideology in a new ideological framework? What happens when the past once remembered turns infamous and celebrations once cherished become stigmatised? I will discuss how the Day of Youth, erased from the public sight, is still been performed in Kumrovec, and what it means today, how it is reinterpreted and filled with new contents.

Igor Štiks

Yugoslavism – The Fall of an Idea

By the 1980s, Yugoslavism as a narrative of identity and belonging of citizens to the common state had lost much of its political influence and proved incapable of yet another reincarnation that could have mobilized political spirits and imagination. From various consciously taken or unconsciously held ideological positions (ranging from anarchic sentiments, liberalism to right-wing nationalism), the whole ideological structure of the Yugoslav socialist regime came under attack in the second half of the 1980s. The undermining of the anti-fascist struggle

narrative went hand in hand with denouncing the inferiority of self-management as opposed to consumer oriented liberal capitalism. The attack on the historical legacy and the very ideology of the regime entailed a further weakening of Yugoslavism. The decentralization of the federal state and the Party could have never been conceptualized and could have never gained enough political support without the simultaneous abandonment of the traditionally 'centripetal' idea of South-Slavic cultural and political unity. The practice of centrifugal federalism, the federalization of the Party, the progressive decentralization of the economy, industry, culture, media, science and education, the redefinition of Yugoslavism in less cultural, less national and less political terms and the perception of Yugoslavia not as a state but more and more so as a 'community', 'organization' or 'conglomerate' – all occurring in Yugoslavia from the mid-1960s at a vertiginous pace – were integral parts of the decline of a powerful modern political and cultural idea.

Tatomir Toroman

Analiza masovne kulture, kiča i šunda u širim okvirima društvenog raslojavanja u socijalističkoj Jugoslaviji

Neizostavni pratilac ubrzane industrijalizacije, urbanizacije i medijalizacije jugoslovenskog posleratnog društva, kao i nastanka specifične socijalističke tržišne privrede, bila je ekspanzija masovne (popularne) kulture šezdesetih i sedamdesetih godina. Sa zabrinutošću su vođene rasprave oko tog novog i pomalo opasnog fenomena, koji se teško uklapao u planirani, i zamišljeni, razvoj samoupravnog socijalističkog društva. Možemo li ovaj fenomen nekako jače kontekstualizovati, možemo li ga jukstapozicionirati sa nekim drugim pojavama? Možemo li u sedamdesetim godinama naći vezu između hitova novokomponovane narodne muzike, pojedinih humorističkih televizijskih serija, revijalne i zabavne štampe, stripova i na primer filmova crnog talasa, Praxisa ili socioloških istraživanja društvenih nejednakosti? Mislim da možemo! Polazeći od De Sertoovog ukazivanja na potkradanja, lukavstva i igre običnog sveta u svakodnevnom životu (de Certeau 2002 [1980]), zatim radikalnijeg stanovišta britanskih studija kulture da je masovna (popularna) kultura mesto pregovora, sukoba i borbi (Stuart Hall 1981) te Burdijeove analize ukusa u funkciji društvenih i klasnih razlika (Bourdieu 1979) i napokon Džejmsonove analize kulturalnih tekstova kao neminovno političkih (Džejmson 1984 [1981]), smatram da je masovna kultura sedamdesetih godina, u rasponu od novokomponovane narodne muzike, do „umetničkih“ filmova, činila široko polje za implicitnu društvenu kritiku, kao i za rasprave oko društvenih normi i vrednosti i simboličke borbe različitih društvenih slojeva i klasa u nastajanju ili ponovnom konstituisanju.

Vladimir Unkovski Korica

Working Class Identity and the Struggle for Regional Autonomy in Socialist Vojvodina 1961-1988

This paper explores the formation of regional identity among workers in the former imperial borderlands between the Habsburg and Ottoman Empires in Communist Yugoslavia. Vojvodina was unique as the only federal unit in Yugoslavia with a plurality, and then majority, of a nation which had its own republic: the Serbs. This made Vojvodina an anomaly in socialist federations, in which territorial autonomy was granted on the basis of nationality. The standard argument in the scholarship is that federal units made nations, but how that could happen in Vojvodina is unclear. Indeed, the region became a site of contestation for power between different bureaucracies belonging to the same nation, one trying to defend its privileges by defending autonomy, and the other trying to augment its power by ending autonomy. How this struggle impacted on the formation of national identities has not been explored. This paper focuses on the period of major constitutional struggle over Vojvodina's role in the Yugoslav federation, in an attempt to understand worker attitudes to this unique constellation of forces.

Lea Vene, Ivana Čuljak

Žena u borbi / žena u modi: vizualna konstrukcija i reprezentacija žene preko medija fotografije u fazi socijalističkog realizma

U poslijeratnom periodu ranog socijalizma, ideologija konstruira tip nove žene koja bi trebala ravnopravno i aktivno sudjelovati na tržištu rada, raditi na vlastitom obrazovanju te se mobilizirati u političkim aktivnostima izgradnje jugoslavenskog socijalizma. Medijska agitacija posredstvom fotografije vjerno podupire gigantski napor vladajućeg socijalističkog aparata u konstrukciji mogućih novih rodničkih perspektiva.

U tom kontekstu nezaobilazna je uloga Antifašističkog fronta žena (AFŽ) i časopisa Žena u borbi u kojem se reprezentira i promovira tip nove žene. Navedeni se časopis distancira od žene u modi, koja bi se mogla potencijalno konzumeristički posvetiti vlastitom tijelu, odijelu i izgledu. Istovremeno, iako paradoksalno, AFŽ izdaje modni časopis Naša moda, koji oblikuje drugačiji model žene, kao predane majke, kućanice i potrošačice. Časopis Naša moda predstavlja primjer iskliznuća iz socijalističkog realizma, prema afirmaciji i prihvatanju pravila modnog sustava koji potom konstruira nove, modne modele organizacije tijela-odijela-izgleda. Čitajući usporedno fotografije i ilustracije iz AFŽ-ovih časopisa Žena u borbi i Naša moda nastojimo dekodirati oblike identifikacije i diferencijacije u odijevanju i modi kao kulturi svakodnevice u fazi socijalističkog realizma.

Ante Tonči Vladislavić, Sonja Briski Uzelac

Retorika foto-slike u funkciji medija masovnog vizualnog komuniciranja i kanonizacije ideološke matrice „muškosti“

Fotografija kao udarni medij vizualne komunikacije svojom je multipliciranom i estetiziranom slikom bila idealno sredstvo artikulacije, proizvodnje i reprezentacije ideološkog koncepta „novog čovjeka“ u izgradnji jugoslavenskog socijalizma. Retorika foto-slike ne odražava naprosto realnost nego stvara „fotogenične slike“ modela te realnosti kojim se podržava mit o progresu kao „historijskom zadatku“. Stoga čitanje ovih slika (raz)otkriva „uljepšani“ realizam kao foto-realizam, jer je u medijskoj prirodi same fotografije (krupan kadar, postupci montaže, sukob planova, vizure i sl.) da funkcionira na način *pars pro toto*. Njena ideološka instrumentalizacija time dobiva kulturne, obrazovne, pragmatične i ine uloge u procesu izgradnje i translacije „socijalističkog humanizma“ u svakodnevnu praksu. Kodiranost foto-slika kao obrazaca kolektivne prakse može se pratiti na različitim oblicima njihove upotrebe u vizualnoj i ideološkoj kanonizaciji, pa tako i u konstrukciji muškog identiteta koji se gradio kao ikonički znak muške moći preko tijela, odijela i izgleda. Stoga je foto-slika najprije artikulirana kao informativna i reprezentativna, a potom kao estetska. Međutim, u ogromnoj većini primjera ona je izuzetno estetski senzibilizirana u autentičnoj maniri vizualne kulture modernizma. Premda je ona u funkciji stereotipizacije (stvaranja stereotipa muškosti: snaga, zdravlje, muška "ljepota" koji kanoniziraju tipove: funkcionar, vojnik, sportaš, brigadir), odjevni kôd je brižljivo prisutan, poput „muškog manifesta“ koji destilira stvarnu sliku izgleda.

Budislav Vukas, Maja Polić

Hrvatski oproštaj sa socijalizmom – Ustavni amadmani iz lipnja i srpnja 1990. – pravnopovijesni i politički odjeci

Prekretnička 1989. godina, kao godina krucijalnih promjena u istočnoeuropskim državama, i unatoč razlikama u njihovome povijesnom iskustvu, označuje nepobitno iscrpljivanje socijalističkoga modela, u gospodarskome, političkom i idejnom smislu, te najavljuje njegov slom. Odjeci navedenih procesa u vrlo specifičnim okolnostima osjećaju se i na prostoru jugoslavenske države, koja će, pored potpune krize svih sfera državnoga sustava jugoslavenske zajednice, generirati prema jednoj od najslojevitijih političkih i diplomatskih kriza u Europi nakon Drugoga svjetskog rata. Odjeci zbivanja 1989/90. g. u jugoslavenskim su republikama izrazito različiti. Dok je Slovenija već u fazi intenzivnih društvenih i demokratskih diskursa te jasno profilirane neformalne oporbe, hrvatsko je iskustvo uvjetovano imperativima potpunoga mrtvila oporbenog djelovanja, koje uzroke ima u zbivanjima 1971. i skršenom Hrvatskom nacionalnom pokretu, tzv. „Hrvatskom proljeću“.

To su razlozi veoma specifičnih promjena na hrvatskoj političkoj sceni, koji se gotovo filmskom brzinom odvijaju od potkraj 1980-ih godina XX. stoljeća, sve do proglašenja državne neovisnosti.

Prvi je korak prema novome Ustavu i temeljnome zaokretu državne politike usvajanje Ustavnih amandmana iz lipnja i srpnja 1990., kojima će iz Ustava SRH biti uklonjena ne samo formalna obilježja socijalističkoga sustava. Amandmani će definirati i urgentne mjere rekonstrukcije državnoga sustava, kompatibilnijega zapadnoeuropskim uzorima. Slijedi i najava Temeljnih idejnih i metodoloških polazišta za izradu novoga Ustava, koje je pred Saborom izložio predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman. Ova su zbivanja imala odjeke u mnogim sferama hrvatske javnosti. S jedne strane na političkoj razini – reakcija određenih društvenih, ali i nacionalnih skupina, a s druge strane, državnopravno, oni predstavljaju temelje novoga značajnijeg ustavnog zahvata. Autori u svojem priopćenju izlažu navedene procese.

Vladan Vukliš

Testing the Program: Self-management in Ljubija iron mines in the early 1960s

Ljubija iron mines had the largest output of raw iron that was used to supply Yugoslav steel mills. Ljubija also represented a significant location in the historical-political topography of Yugoslav socialism. Thanks to its importance, this small mining town was quickly transformed into an industrial working-class miniature city. An abundance of primary sources and their informative textual content enables us to conduct a case study about self-management and structural relations within the enterprise. We will focus on the early 1960s for a number of reasons. This was a time when a double reform was implemented through decentralisation (introduction of shop-floor assemblies and councils) and introduction of piecework wages. On a grand scale, economic planning was relinquished in favour of “market socialism” which had serious repercussions on the further (un)development of workers' self-management. All these changes prompted the party District Committee to conduct a survey in a number of economic enterprises, Ljubija being the largest and most important one. Descriptive answers given by workers and party activists are combined with information found in party, union and local government records, in order to reconstruct these processes at the level of immediate reproduction of everyday life.

Peter Vukman

Friends or Enemies? The Cominformist Emigrants and the Hungarian State Security (1948–1953)

The organizations of the so called Cominformist (*ibeovci*) emigrants were established in the Soviet Union and Eastern Europe after 1948, as a consequence

of the Soviet–Yugoslav conflict. The paper presented is based on Hungarian archival records and focuses on the history of those political emigrants who settled in Hungary after the escalation of the conflict. Here, the emigrants formed a small and closed community and actively participated in the propaganda warfare against Yugoslavia. They had a special and rather ambivalent relationship with the local state security organization. On the one hand, it was the ÁVH who protected these emigrants against expected assassination attempts of the Yugoslav state security. On the other hand, the ÁVH tried to use them against Tito and Yugoslavia and sent some of them back to Yugoslavia in special missions. Moreover, the ÁVH even managed to persuade some of the political emigrants to spy on their fellow emigrants. The aim of this paper is to investigate the many aspects of this complex relationship. It will also devote special attention to the Cominformist emigrants who arrived from the territory of the Socialist Republic of Croatia. For this paper I carried out primary research at the National Archives of Hungary and at the Historical Archives of the Hungarian State Security.

Nikolai Vukov

The Traces of Heroic Times in an Ideological Context: Collective Memory of National History Events and its Monumental Representation in Bulgaria in Late 1960s and 1970s

The end of the 1960s and the beginning of the 1970s marked a turning point for the relationship between collective memory and monumental representation in Bulgaria. Whilst on the one hand, the policies that were applied to the interpretation of the partisan and antifascist movement gradually reached exhaustion and the first post-war generation had to find new artistic means to legitimise the establishment of the communist rule, on the other, there was already a different generation and a different approach to the past, guided by the new framework of positioning the ideology within nationally significant events. The understanding of communist ideology as an apotheosis of national history was a key symbolic resource for the regime already in 1940s. Only in late 1960s, however, with the centenary celebrations of events related to national-liberation struggle, this turned into a turning point for new artistic projects reflecting the incorporation of ideological messages into representations of national history figures and events. These policies reached a peak in the celebrations of 1300 years of the Bulgarian State in early 1980s, but the way they developed in 1960s and 1970s can be seen as a threshold that prompted the forthcoming dissolution of the communist system of representation. Through examples of monuments and commemorative rituals from the 1960s and 1970s, the current paper will approach these issues with an emphasis on the new realms of representation undertaken in those years and the implications that this had for the development of socialist monumental art in Bulgaria.

Marko Zajc

Slovenian Intellectuals and Yugoslavism in the 1980s: Class or Nation?

The aim of the paper is to reveal the changes in the Slovenian intellectual discourse in the 1980s regarding the relation Slovenia - Yugoslavia. Intellectuals have criticised contemporary and past Slovenianism, or they were revising what does it mean to be a Slovenian and trying to find a place for the Slovenian nation in the postindustrial world. By doing so, they were (re)constructing Slovenian nationalism. Somewhere along the way the Yugoslavism (as integral part of the Slovenianism) unnoticeably seceded from the concepts of the Slovenian intellectuals. The “opposition” and “regime” intellectuals both considered Slovenia as a state of (and for) the Slovenian nation. However, they had different attitudes towards the Yugoslav socialist system. The “Regime” intellectuals regarded the Slovenian Partisan movement (1941-45) as an emancipatory movement, “ensuring” the Slovenian sovereignty by revolutionary action. Meanwhile the intellectual opposition argued that Slovenia was not yet a sovereign country. The main obstacle for the Slovenian sovereignty was not the Yugoslav framework, but the dictatorship of the “class identity”, which “suffocates” the nations in Yugoslavia. The borders between democratization and Slovenian exclusivism were not clear in the late socialist society. The leftist and left-liberal intellectuals rejected the nationalist discourse, but their media activity had an unpredictable nationalist impact (as in the case of the magazine *Mladina*). I will emphasise comparative and transnational contexts: the late existing socialism, the idea of Central Europe and the “praxis” of intellectual Yugoslavia.

Sonja Zdravkova-Džeparoska, Ana Stojanoska

Deconstructing the idea of socialistic theatre Macedonian theater experience - the dominant axes

With the new geo-political realignments at the end of the Cold War, the core ideas that had sustained a Third World ‘unity of opposition’ and guided most of the initiatives on the democratization of international economic relations within the Non-Aligned Movement (NAM), began to fade away in a world that celebrated the triumph of Western liberal democracy and set up market-driven structural adjustment programmes under the ‘Washington consensus’. Recently, however, this trend has begun to change. While political re-appropriations of the NAM legacy are clearly motivated by pragmatic goals, within the realm of public history there has been growing interest in these largely forgotten transnational encounters and in recovering the ‘obsolete’ memories of the actors themselves. The paper seeks to shed light on the third layer of Yugoslav socialist citizenship – namely, its global dimension. In addition to the two most prominent layers of late socialist Yugoslav citizenship, i.e. its ‘two-tiered’ nature consisting of the republican and federal pillars, this paper utilizes the citizenship lens in order to account for the practical implications of Yugoslavia’s non-aligned policy. The

paper explores the implications of what Bhikhu Parekh termed 'globally oriented citizenship' - both during the socialist and the post-socialist periods. It maintains that if analyzed not only as a phenomenon associated with diplomatic history, but also as a broader societal project, Yugoslavia's globally oriented citizenship could be a useful prism through which to approach the specific realms of rights and identity which stemmed from the range of global engagements during the Cold War.

Jasenko Zekić

MIS'79 – između političke razgradnje i infrastrukturne izgradnje

Mediteranske igre, održane u drugoj polovici rujna 1979. godine (MIS'79), bile su ne samo sportski, nego i politički, društveni i kulturni događaj. U pripremnom te u periodu njihove realizacije mogu se pratiti dva usporedna procesa političke razgradnje te infrastrukturne izgradnje. Premda je, s obzirom na međunarodne okolnosti te izjave tadašnjih političara, Jugoslavija bila jedini mogući organizator Igara, smrt Edvarda Kardelja, očekivana smrt Josipa Broza Tita te počeci ekonomske i političke krize pokazatelji su početka raspada. Unatoč brojim izjavama o jedinstvu jugoslavenskih naroda kao ključu uspješne realizacije Igara, njihovo razilaženje oko zajedničkih interesa te sudjelovanja u financiranju bili su osnovni kamen spoticanja. Usporedno s procesom početka postupne razgradnje unutar jugoslavenske politike, u Splitu i gradovima suorganizatorima Igara zbivao se proces infrastrukturne izgradnje. S formalnim ciljem da grad domaćin dočeka i ugosti sudionike Igara u što boljem svjetlu, u Splitu su obnovljeni i izgrađeni brojni objekti. Osim niza sportskih objekata među kojima se mogu izdvojiti stadion u Poljudu s kompleksom bazena te dvorana u Gričama, u Splitu je obnovljena gradska riva, dio starogradske jezgre, zgrada HNK; probijanje tunela kroz Marjan, obnova aerodroma te terminal u gradskoj luci samo je dio infrastrukturne renesanse koju je Split doživio zahvaljujući Igrama. Iako s dominantnom političkom dimenzijom, Mediteranske igre u Splitu odvijale su se u vremenu početka političke razgradnje. Premda u tom trenutku nije bila u prvom planu, dugoročna dobit infrastrukturne izgradnje nadživjela je ne samo tadašnju politiku, nego i zemlju organizatora Igara.

Filip Zoričić

Vlado Gotovac – od disidenta do disidenta

Vlado Gotovac jedan je najpoznatijih hrvatskih političkih zatvorenika i disidenata 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća. Nakon svojih aktivnosti u Hrvatskom proljeću, kao glavni urednik i uvodničar Hrvatskog tjednika, osuđen je na višegodišnju kaznu zatvora i zabranu javnog nastupa i prava zaposlenja u državnoj službi. Nakon odsluženja kazne, zbog intervjua Švedskoj televiziji 1977. godine, ponovno je osuđen u montiranom političkom sudskom postupku na dvije godine zatvora i četiri godine gubitka građanskih prava. Postao je disident jer se nije slagao s

postojećom politikom koja nije bila jedinstvena i jednaka prema svim narodima bivše Jugoslavije pa je 1981. godine postao neprijatelj broj jedan.

Sa Slavkom Goldsteinom pokrenuo je osnivanje Hrvatskog socijalno-liberalnog saveza i započeo demokratske procese i stranački život u Hrvatskoj u nadi da će se stvoriti Hrvatska zbog koje je odležao u zatvoru i o kojoj je gorljivo pisao. No, Gotovac će i u 90-im godinama, zbog neslaganja s tadašnjom politikom i predsjednikom Franjom Tuđmanom, postati disident u svojoj zemlji i na taj način obilježiti proces političke tranzicije Hrvatske.

Ivan Žagar

Sjeverni Jadran i obnova jugoslavenskog turizma nakon Drugoga svjetskog rata

Neposredno nakon Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji je bila prisutna gospodarska kriza, u tijeku obnova od ratnih razaranja, te konsolidacija nove vlasti koja je svoju legitimaciju nastojala opravdati uspostavom učinkovitog socijalističkog sustava.

Razvoj turizma prvih je godina postojanja mlade države, prema dosadašnjim istraživanjima, imao sporednu ulogu, dok je naglasak bio na izgradnji industrije i infrastrukture kao preduvjeta za razvijanje ostalih gospodarskih grana. Iščitava se to ponajprije iz prvog petogodišnjeg plana za razdoblje od 1947. do 1951. godine, u kojem se turizam kao takav spominje tek periferno.

Glavni je cilj ovoga rada, uzimajući u obzir vrlo složene socio-ekonomske i političke uvjete, utvrditi je li u promatranom razdoblju postojala specifična „turistička“ politika na prostoru bivše Julijske Krajine (Istra s Rijekom, Cresom i Lošinjom) u odnosu na prostor prije u Kraljevini Jugoslaviji (obala od Sušaka prema jugu) i u tome smislu kakvom se dinamikom konstruirala socijalistička ideologija u novopriključenim krajevima novostvorene države.

SUDIONICI
PARTICIPANTS

dr. sc. **Marco Abram**, postdoktorand / post-doc fellow
Centar za napredne studije, Sveučilište u Rijeci
abram.marco@yahoo.it

Rory Archer, doktorand / PhD student
Center for Southeast European Studies, Karl-Franzens-Universität Graz
rory.archer@uni-graz.at

Goran Arčabić, viši kustos / senior curator, doktorand / PhD student
Muzej grada Zagreba
garcabic@mgz.hr

dr. sc. **Srđan Atanasovski**, istraživač-suradnik / PhD, research assistant
Muzikološki institut, SANU, Beograd
srđjanatanasovski@yahoo.co.uk

Nikola Baković, povjesničar-arhivist / historian-archivist, doktorand / PhD student
Justus Liebig University, Giessen
laonik.bakovic@gmail.com

dr. sc. **Lidija Bencetić**, viša asistentica / PhD, senior assistant
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
lidija.bencetic@gmail.com

Sara Bernard, doktorandica / PhD student
University of Regensburg
bernard.sara29@gmail.com

dr. sc. **Florian Bieber**, red. prof. / PhD, full professor
Center for Southeast European Studies, Karl-Franzens-Universität Graz
florian.bieber@uni-graz.at

dr. sc. **Chiara Bonfiglioli**, postdoktorandica / post-doc fellow
Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, Sveučilište Jurja Dobrile
u Puli
chiara.bonfiglioli@yahoo.it

Gjorgje Bozhoviq, asistent / teaching assistant
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu
djordje.bozovic@fil.bg.ac.rs

dr. sc. **Sonja Briski Uzelac**, red. prof. u miru / PhD, full professor (retired)
Centar za istraživanje mode i odjevanja – CIMO, Zagreb
cimo.info.hr@gmail.com

Tamara Buble, mag. / MA
neovisni istraživač / independent researcher
tamara.buble@gmail.com

Anita Buhin, doktorandica / PhD student
European University Institute, Firenca
Anita.Buhin@eui.eu

dr. sc. **Lilijana Burcar**, izv. prof / PhD, associate profesor
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
lilijana.burcar@guest.arnes.si

Lidija Butković Mićin, nasl. asist., doktorandica / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lidijab@gmail.com

Anna Calori, doktorandica / PhD student
University of Exeter, Devon
ac594@exeter.ac.uk

Adin Crnkić, doktorand / PhD student
Fakulteta za društvene vede, Univerza v Ljubljani
adin.crnkic@gmail.com

dr. sc. **Gordana Crnković**, red. prof. / PhD, full professor
Jackson School of International Studies: Ellison Center of Russian, East
European, and Central Asian Studies, University of Washington
crnkovic@u.washington.edu

dr. sc. **Sven Cvek**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
scvek@ffzg.hr

dr. sc. **Zdenko Čepić**, znanstveni savjetnik / PhD, research advisor
Institut za noviju zgodovino, Ljubljana
zdenko.cepice@inz.si

Ivana Čuljak, mag. / MA
Centar za istraživanje mode i odjevanja – CIMO, Zagreb
cimo.info.hr@gmail.com

Franko Dota, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
franko.dota@gmail.com

Brankica Drašković, doktorandica / PhD student
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
dionizije2000@gmail.com

dr. sc. **Igor Duda**, doc. / PhD, assistant professor
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
igor.duda@unipu.hr

dr. sc. **Darko Dukovski**, red. prof. / PhD, full professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
ddukovski@ffri.hr

Vedran Dukovski, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
louiscypres@gmail.com

dr. sc. **Lada Duraković**, doc. / PhD, assistant professor
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
lada.durakovic@gmail.com

dr. sc. **Bogdan Đaković**, red. prof / PhD, full professor
Univerzitet u Novom Sadu
bogdandj@eunet.rs

Sergej Filipović, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
filipovic.sergej@gmail.com

dr. sc. **Vladimir Filipović**, znanstveni suradnik / PhD, research associate
Plejada d.o.o
vlad.filipovic4@gmail.com

dr. sc. **Teodora Fonović Cvijanović**, doc. / PhD, assistant professor
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
tfonov@unipu.hr

Marko Fuček, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
marko.fucek@gmail.com

dr. sc. **Aleš Gabrič**, znanstveni savjetnik / PhD, research advisor
Institut za novejšo zgodovino, Ljubljana
ales.gabric@inz.si

dr. sc. **Armina Galijaš**, doc. / PhD, assistant professor
Center for Southeast European Studies, Karl-Franzens-Universität Graz
armina.galijas@uni-graz.at

Natalija Gjeri Robić, doktorandica / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ngjeri@gmail.com

dr. sc. **Carlos Gonzalez Villa**, istraživač / researcher
Institute of International Studies of the Complutense University of Madrid
carlosgonvil@gmail.com

dr. sc. **Marija Grujić**, znanstvena suradnica / PhD, research associate
Institut za književnost i umjetnost, Beograd
margru22@hotmail.com

dr. sc. **Mateja Habinc**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
mateja.habinc@guest.ames.si

dr. sc. **Andrew Herscher**, doc. / PhD, assistant professor
University of Michigan
herscher@umich.edu

dr. sc. **Ana Hofman**, znanstvena suradnica / PhD, research associate
Institut za kulturne in spominske študije SAZU, Ljubljana
hofman.ana@gmail.com

Sanja Horvatinčić, asistentica / research assistant, doktorandica / PhD student
Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
shorvat@ipu.hr

dr. sc. **Hajrudin Hromadžić**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
hhromadzic@ffri.hr

Snježana Ivčić, doktorandica / PhD student
Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
snjezana.ivcic@gmail.com

Adriano Ivetić, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
adrianoivetic@net.hr

dr. sc. **Tvrtko Jakovina**, red. prof. / PhD, full professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Tvrtko.Jakovina@ffzg.hr

dr. sc. **Renata Jambrešić Kirin**, znanstvena savjetnica / PhD, research advisor
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
Renata@ief.hr

dr. sc. **Branimir Janković**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
bjankovic@ffzg.hr

Marija Jauković, znanstvena suradnica / research fellow, doktorandica / PhD student
University of Hildesheim
marijajaukovic@yahoo.com

Dunja Jelenković, doktorandica / PhD student
University of Versailles Saint Quentin en Yvelines, Pariz
dunja.j@gmail.com

dr. sc. **Zlatko Jovanović**, postdoktorand / PhD, post-doc fellow
University of Copenhagen
zlatko@hum.ku.dk

dr. sc. **József Juhász**, izv. prof. / PhD, associate professor
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), Budapest
juhasz.jozsef@btk.elte.hu

Kathrin Jurkat, doktorandica / PhD student
Department of History of Southeastern-Europe at the Humboldt University,
Berlin
kathrin@jurkat.de

dr. sc. **Marica Karakaš Obradov**, znanstvena suradnica / PhD, research associate
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
mkarakas@net.hr

dr. sc. **Karl Kaser**, red. prof. / PhD, full professor
Center for Southeast European Studies, Karl-Franzens-Universität Graz
Karl-kaser@uni-graz.at

dr. sc. **Ana Kladnik**, znanstvena suradnica / PhD, research fellow
Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam
akladnik@gmail.com

dr. sc. **Hrvoje Klasić**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
hklasic@ffzg.hr

Stipe Kljaić, doktorand / PhD student
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
stipekljaic@yahoo.com

dr. sc. **Ljiljana Kolesnik**, znanstvena savjetnica / PhD, research advisor
Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
ljcolesnik@gmail.com

Semir Koljić, mag. / MA
neovisni istraživač / independent researcher
s1koljic@gmail.com

Dora Komnenović, doktorandica / PhD student
International Graduate Center for the Study of Culture (GCSC), Justus Liebig
University, Geissen
Dora.Komnenovic@gcsc.uni-giessen.de

dr. sc. **Snježana Koren**, viša predavačica / PhD, senior lecturer
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
skoren@ffzg.hr

dr. sc. **Boris Koroman**, viši asistent / PhD, senior assistant
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
bkoroman@unipu.hr

dr. sc. **Miha Kosmač**, asistent / PhD, assistant
Inštitut za zgodovinske študije, Univerza na Primorskem, Koper
Miha.Kosmac@zrs.upr.si

Driton Kuci, doktorand / PhD student
University Kirill and Methody in Macedonia
Driton.kuci@unite.edu.mk

dr. sc. **Peter Laszlo**, PhD
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
peterlaci@yahoo.com

Aida Ličina, doktorandica / PhD student
Institut za Istoriju, Univerzitet u Sarajevu
licinadia@gmail.com

dr. sc. **Zsofia Lorand**, postdoktorandica / PhD, post-doc fellow
European University Institute, Firenca
zsofia.lorand@gmail.com

dr. sc. **Danijela Lugarić**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dlugaric@ffzg.hr

Pishtar Lutfiu, doktorand / PhD student
European Center for Peace and Development, United Nations, Beograd
Pishtar.lutfiu@gmail.com

dr. sc. **Breda Luthar**, red. prof. / PhD, full professor
Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
breda.luthar@fdv.uni-lj.si

dr. sc. **Jakub Machek**, postdoktorand / PhD, post-doc fellow
Faculty of Arts at Charles University, Prag
jakub.m@post.cz

Anne Madelain, doktorandica / PhD student
Ecole des hautes études en sciences sociales, Pariz
anne.madelain@ehess.fr

dr. sc. **Olga Manojlović Pintar**, znanstvena suradnica / PhD, research fellow
Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
olgasasa@eunet.rs

Renata Margaretić Urlić, doktorandica / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
renata.margaretic.urlic@gmail.com

dr. sc. **Goran Marković**, doc. / PhD, assistant professor
Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu
goran.rkpbih@gmail.com

dr. sc. **Dragan Markovina**, PhD
Arhiv Srba u Hrvatskoj, Zagreb
dragan.markovina@snnv.hr

dr. sc. **Andrea Matošević**, doc. / PhD, assistant professor
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
andrea.matosevic@gmail.com

Domagoj Mihaljević, dipl. oec. / B.Sc. (Econ.)
Centar za ženske studije, Zagreb
domi.mihalj@gmail.com

Josip Mihaljević, znanstveni novak / research assistant, doktorand / PhD student
Hrvatski institut za povijest, Zagreb
djibamihaljevic@gmail.com

dr. sc. **Sabina Mihelj**, izv. prof. / PhD, reader
Loughborough University
S.Mihelj@lboro.ac.uk

Goran Miljan, doktorand / PhD student
Central European University, Budimpešta
goran.miljan@gmail.com

dr. sc. **Ivica Miškulin**, doc. / PhD, assistant professor
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb
ivica.miskulin@yahoo.com

dr. sc. **Angeliki Mouzakiti**, predavačica / PhD, lecturer
Alexandru Ioan Cuza University of Iasi
angymouz@yahoo.gr

Goran Musić, doktorand / PhD student
Center for Southeast European Studies, Karl-Franzens-Universität Graz
goran.music@uni-graz.at

dr. sc. **Magdalena Najbar Agičić**, doc. / PhD, assistant professor
Sveučilište Sjever, Koprivnica
mnagicic@gmail.com

Ana Panić, kustos / curator
Muzej istorije Jugoslavije, Beograd
ana.panic@mij.rs

dr. sc. **Gyöngyi Pásztor**, predavač / PhD, lecturer
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
gyongyipasztor@gmail.com

dr. sc. **Vjeran Pavlaković**, doc. / PhD, assistant professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
vjeranp@gmail.com

dr. sc. **Natalija Perišić**, doc. / PhD, assistant professor
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu
natalija.perisic@fpm.bg.ac.rs

dr. sc. **Ana Petrov**, doc. / PhD, assistant professor
Akademija umjetnosti, Univerzitet u Banjoj Luci
anapetrov82@gmail.com

Sanja Petrović Todosijević, istraživačica-suradnica / researcher-associate,
doktorandica / PhD student
Institut za noviju istoriju, Beograd
uransp@gmail.com

dr. sc. **Tanja Petrović**, viša znanstvena suradnica / PhD, senior research fellow
Inštitut za kulturne in spominske študije SAZU, Ljubljana
tanjape@zrc-sazu.si

dr. sc. **Martin Pogačar**, znanstveni suradnik / PhD, research fellow
Inštitut za kulturne in spominske študije SAZU, Ljubljana
martin.pogacar@zrc-sazu.si

dr. sc. **Maja Polić**, znanstvena suradnica / PhD, research associate
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Rijeka
maja.polic5@gmail.com

Milica Popović, doktorandica / PhD student
Univerza v Ljubljani
milica.popovic@gmail.com

dr. sc. **Ira Prodanov Krajišnik**, izv. prof. / PhD, associate professor
Akademija umetnosti Univerziteta u Novom Sadu
iraprodanovkrajišnik@gmail.com

Jasna Račić, mag. / MA
Centar za mirovne studije, Zagreb
jasna37@gmail.com

dr. sc. **Srdjan Radović**, znanstveni suradnik / PhD, research associate
Etnografski institut SANU, Beograd
srdjan@europe.com

Ivan Rajković, doktorand / PhD student
University of Manchester
ivan.rajkovic@manchester.ac.uk

dr. sc. **Jure Ramšak**, asistent s doktoratom / PhD, senior assistant
Inštitut za zgodovinske študije, Univerza na Primorskem, Koper
Jure.Ramsak@zrs.upr.si

dr. sc. **Francesca Rolandi**, postdok., znan. suradnica / PhD, post-doc fellow
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
francesca.rolandi@gmail.com

dr. sc. **Eva Schäffler**, PhD
University of Salzburg
Eva.Schaeffler@stud.sbg.ac.at

Ulrike Schult, doktorandica / PhD student
Friedrich Schiller University, Jena
schult.ulrike@gmail.com

dr. sc. **Ylber Sela**, izv. prof. / PhD, associate professor
Institute for Political and International Studies, Skopje
y.sela@seeu.edu.mk

Kinga Siewior, doktorandica / PhD student
Jagiellonian University, Krakow
k.m.siewior@gmail.com

dr. sc. **Milan Sovilj**, PhD
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha
soviljko@yahoo.com

dr. sc. **Ljubica Spaskovska**, vanjska suradnica-istraživačica / associate research fellow
University of Exeter, Devon
L.Spaskovska@exeter.ac.uk

Igor Stanić, nasl. asist., doktorand / PhD student
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
igorstanic.is@gmail.com

dr. sc. **Mario Stipančević**, viši arhivist / senior archivist
Hrvatski državni arhiv, Zagreb
mstipanecvic@arhiv.hr

dr. sc. **Ana Stojanoska**, izv. prof. / PhD, associate professor
Fakultet dramskih umjetnosti, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda, Skopje
ana@mactheatre.edu.mk

dr. sc. **Paul Stubbs**, znanstveni savjetnik / PhD, senior research fellow
Institut za ekonomiju, Zagreb
pstubbs@eizg.hr

dr. sc. **Tatjana Šarić**, znanstvena suradnica / PhD, research associate
Hrvatski državni arhiv, Zagreb
tsaric@arhiv.hr

dr. sc. **Nevena Škrbić Alempijević**, izvan. prof. / PhD, associate professor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
nskrbic@ffzg.hr

dr. sc. **Igor Štiks**, postdoktorand, znanstveni suradnik / PhD, post-doc research fellow
CITSEE, School of Law, University of Edinburgh
I.Stiks@ed.ac.uk

Tatomir Toroman, kustots / curator
Muzej istorije Jugoslavije, Beograd
tatomir.toroman@mij.rs

dr. sc. **Vladimir Unkovski Korica**, predavač / PhD, lecturer
Central and East European Studies, University of Glasgow
Vladimir.Unkovski-Korica@glasgow.ac.uk

Lea Vene, mag. / MA
Centar za istraživanje mode i odjevanja – CIMO, Zagreb
cimo.info.hr@gmail.com

Jelena Vidojević, asistentica / assistant, doktorandica / PhD student
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu
jelनावidojevic6@gmail.com

Vanessa Vitković Marčeta, asistentica / teaching assistant, doktorandica / PhD student
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
vvitkov@unipu.hr

Ante Tonči Vladislavić, red. prof. u miru / full professor (retired)
Centar za istraživanje mode i odjevanja – CIMO, Zagreb
cimo.info.hr@gmail.com

dr. sc. **Budislav Vukas**, izv. prof. / PhD, associate professor
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
bvukas@pravri.hr

Vladan Vukliš, arhivist / archivist, doktorand / PhD student
Arhiva Republike Srpske u Banja Luci
vladanv@live.com

dr. sc. **Péter Vukman**, postdoktorand znanstveni suradnik / PhD, post-doc
research fellow
University of Szeged
vuximaxi@gmail.com

dr. sc. **Nikolai Vukov**, doc. / PhD, assistant professor
Bulgarian Academy of Science, Sofija
Nikolai.vukov@gmail.com

dr. sc. **Marko Zajc**, znanstveni suradnik / PhD, research associate
Institut za novejšo zgodovino, Ljubljana
marko.zajc@inz.si

dr. sc. **Sonja Zdravkova-Džeparoska**, izv. prof. / PhD, associate professor
Fakultet dramskih umjetnosti, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda, Skopje
z.djeparoska@gmail.com

Jasenکو Zekić, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zekic.jasenکو@gmail.com

Filip Zoričić, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
fzorivic@gmail.com

dr. sc. **Siniša Zrinsčak**, red. prof. / PhD, full professor
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
sinisa.zrinscak@pravo.hr

Ivan Žagar, doktorand / PhD student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
izagar1992@yahoo.com

Organizator / Organizer

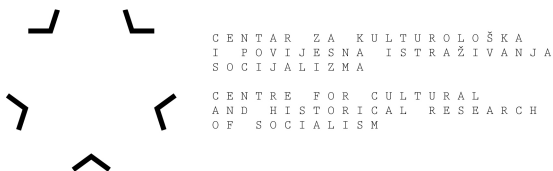
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli / *Juraj Dobrila University of Pula*
Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma / *Centre for Cultural and
Historical Research of Socialism*
Zagrebačka 30
52100 Pula
Croatia
ckpis@unipu.hr
www.unipu.hr
<https://www.facebook.com/ckpis.unipu>

Organizacijski odbor / Organizing Committee

Lada Duraković, predsjednica / *president*
Chiara Bonfiglioli
Igor Duda
Boris Koroman
Andrea Matošević
Igor Stanić

Zahvaljujemo na potpori / We thank for the support
Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe

**Zahvaljujemo sastavnicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
na ustupanju prostora.**

CENTAR ZA KULTUROLOŠKA
I POVIJESNA ISTRAŽIVANJA
SOCIJALIZMA

CENTRE FOR CULTURAL
AND HISTORICAL RESEARCH
OF SOCIALISM

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma
Biblioteka CeKaPISarnica
Svezak br. 6

Lektura i korektura sažetaka
Boris Koroman

Lektura sažetaka na engleskom jeziku
Chiara Bonfiglioli

Grafički urednici
Igor Duda
Igor Stanić

© Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zagrebačka 30, 52100 Pula
www.unipu.hr

Knjiga je objavljena u rujnu 2015. godine.
Dostupna na www.unipu.hr.